

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARTSVO IN PREHRANO**

UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARNO HRANO,
VETERINARSTVO IN VARSTVO RASTLIN

SLINAVKA IN PARKLJEVKA

Načrt ukrepov ob pojavu slinavke in parkljevke v Republiki Sloveniji

Ljubljana, februar 2026

KAZALO

1	SPLOŠNI DEL	7
1.1	Zakonska pooblastila	7
1.2	Finančne določbe	7
1.3	Shema delovanja služb	8
1.4	Državno središče za nadzor bolezni (DSNB)	8
1.4.1	Naloge DSNB	8
1.4.2	Sestava DSNB	9
1.4.3	Oprema DSNB	9
1.4.4	Naslov DSNB in kontakti	9
1.5	Strokovna skupina	10
1.6	Kadri in oprema	10
1.6.1	Kadri	10
1.6.2	Oprema	10
1.7	Diagnostični laboratoriji	11
1.7.1	Diagnostični laboratoriji za SIP	11
1.7.2	Naslov laboratorija	11
1.8	Usposabljanje	11
1.9	Stiki z javnostmi in obveščanje prebivalstva o bolezni	12
2	NARAVA BOLEZNI IN DIAGNOSTIKA	13
2.1	Narava bolezni	13
2.1.1	Etiologija	13
2.1.2	Zgodovina bolezni in razširjenost	13
2.1.3	Epidemiološke značilnosti	13
2.1.4	Bolezniški vzorci	14
2.2	Diagnostika	14
2.2.1	Klinični znaki bolezni	14
2.2.1.1.1.	<i>Govedo</i>	14
2.2.1.1.2.	<i>Prašiči</i>	15
2.2.1.1.3.	<i>Drobnica</i>	15
2.2.2	Določanje starosti poškodb	15
2.2.3	Patomorfološke spremembe	17
2.2.3.1.1.	<i>Patogeneza</i>	17
2.2.3.1.2.	<i>Patoanatomske spremembe</i>	17
2.2.3.1.2.1.	<i>Govedo</i>	17
2.2.3.1.2.2.	<i>Prašiči</i>	18
2.2.3.1.2.3.	<i>Ovce</i>	18
2.2.3.1.3.	<i>Patohistološke spremembe</i>	18
2.2.4	Diferencialna diagnoza	19
2.2.5	Laboratorijska diagnostika	19
2.2.5.1.1.	<i>Odvzem vzorcev</i>	19
2.2.5.1.1.1.	<i>Vrste vzorcev</i>	19
2.2.5.1.1.1.1.	<i>Epitel</i>	19
2.2.5.1.1.1.2.	<i>Vsebina mehurčkov</i>	19
2.2.5.1.1.1.3.	<i>Kri</i>	19
2.2.5.1.1.1.4.	<i>Mleko</i>	20
2.2.5.1.1.1.5.	<i>Vzorci iz žrela</i>	20
2.2.5.1.1.2.	<i>Varnostni ukrepi pri uporabi opreme za jemanje vzorcev</i>	20
2.2.5.1.1.3.	<i>Pošiljanje vzorcev v laboratorij</i>	21
2.2.5.1.1.4.	<i>Pakiranje vzorcev</i>	21
2.2.5.1.1.5.	<i>Spremni dopis</i>	21
2.2.6	Diagnostične metode	22
2.2.6.1.1.	<i>Dokaz virusa SIP</i>	22
2.2.6.1.1.1.	<i>Izolacija virusa na celični kulturi</i>	22

2.2.6.1.1.2.	Test ELISA za dokaz prisotnosti virusa SIP	22
2.2.6.1.1.3.	Test RT-PCR	22
2.2.6.1.2.	<i>Serološke metode</i>	22
2.2.6.1.2.1.	Seronevtralizacijski test	22
2.2.6.1.2.2.	Test ELISA za dokaz protiteles proti virusu SIP	23
2.2.6.1.2.3.	Test ELISA za dokazovanje protiteles proti nestrukturnim proteinom	23
3	SUM NA SIP	24
3.1	Postavitev suma	24
3.1.1	Klinični sum	24
3.1.1.1.1.	<i>Definicija sumljive živali</i>	24
3.1.1.1.2.	<i>Obveznosti imetnika sumljive živali</i>	24
3.1.1.1.3.	<i>Obveznosti veterinarja, ki je postavil sum na SIP</i>	24
3.1.1.1.4.	<i>Obveznosti UVHVVR</i>	24
3.1.2	Sum v laboratoriju	24
3.1.3	Sum na klavnici	25
3.2	Postopek in ukrepi ob sumu	25
3.2.1	Epizootiološka poizvedba	25
3.3	Trajanje ukrepov	25
4	POTRDITEV SIP	26
4.1	Ukrepi v obratu	26
4.2	ukrepi v klavnici, na MVP in prevoznih sredstvih	26
4.3	Območja z omejitvami	26
4.3.1	Določitev zaščitnega in ogroženega območja	26
5	LOKALNO SREDIŠČE ZA NADZOR BOLEZNI	27
5.1	Odprtje LSNB	27
5.1.1	Lokacija	27
5.1.2	Naloge LSNB	27
5.1.3	Oprema LSNB	27
5.1.4	Obveščanje	28
5.2	Priprava Načrta ukrepov na lokalnem nivoju	28
6	MLEKO IN MLEČNI IZDELKI	30
6.1	Naloge uradnega veterinarja	30
6.1.1	Postopki ob sumu	30
6.1.2	Postopki po potrditvi bolezni	31
6.2	Odstranjevanje mleka v obratu	31
6.2.1	Razkuževanje molzne opreme in mlečnih cistern	31
6.3	Krmljenje živali z mlekom in mlečnimi stranskimi proizvodi	31
6.4	Toplotna obdelava	31
6.5	Označevanje mleka	32
7	UKREPI PRI RAZMNOŽEVANJU ŽIVALI	33
7.1	Ukrepi v obratu	33
7.2	Ukrepi na zaščitnem območju	33
7.3	Ukrepi na ogroženem območju	33
7.4	preventivni ukrepi za osemenjevalce	33
8	OCENJEVANJE ŠKODE	34
9	USMRTITEV ŽIVALI IN ODSTRANJEVANJE TRUPEL	35
9.1	Splošno	35
9.2	Načini usmrčitve dovzetnih živali	36
9.2.1	Govedo	36
9.2.2	Drobnica	37
9.2.2.1.1.	<i>Odrasle živali</i>	37
9.2.2.1.2.	<i>Mlade živali</i>	37
9.2.3	Prašiči	37
9.2.3.1.1.	<i>Svinje in merjasci</i>	37
9.2.3.1.2.	<i>Srednje veliki prašiči</i>	37

9.2.3.1.3.	<i>Pujski</i>	37
9.3	Uporaba pomirjeval	37
9.4	Dovzetne živali v živalskih vrtovih, oborah in prostoživeče dovzetne živali	38
9.5	Odstranjevanje in uničevanje trupel	38
9.5.1	Zakonodaja in prevoz trupel	38
9.5.2	Odločanje o vrsti odstranjevanja in uničenja trupel živali	38
9.5.3	Prevoz	39
9.5.4	Oprema	39
9.5.5	Odstranjevanje v predelovalnem obratu za ŽSP	40
9.5.5.1.1.	<i>Osnovni podatki o obratih za predelavo in sežig ŽSP</i>	40
9.5.5.1.1.1.	Predelovalni obrati kategorije 1	40
9.5.5.1.1.2.	Predelovalni obrati kategorije 2 in 3	40
9.5.5.1.1.3.	Obrati za sežig in so-sežig	41
9.5.6	Izjemne možnosti odstranjevanja in uničevanja trupel	41
9.5.6.1.1.	<i>Zakopavanje</i>	41
9.5.6.1.2.	<i>Sežig</i>	42
9.5.6.1.3.	<i>Sanacija zemljišča</i>	43
9.6	Zaščitna obleka	43
9.7	Prekinitev postopkov uničevanja in odstranjevanja trupel	43
10	RAZKUŽEVANJE	44
10.1	Razkužila	44
10.1.1	Količina uporabljenega razkužila glede na poroznost materiala	45
10.2	Postopki razkuževanja	45
10.2.1	Razkuževanje objektov.....	45
10.2.2	Razkuževanje molzne opreme.....	45
10.2.3	Razkuževanje druge opreme	45
10.2.4	Razkuževanje sena, slame, gnoja in gnojevke	45
10.2.4.1.1.	<i>Razkuževanje gnojevke</i>	45
10.2.5	Razkuževanje površin	46
10.2.6	Razkuževanje prevoznih sredstev	46
10.3	Razkuževanje delavcev in obleke	46
10.4	Varnostni ukrepi	46
10.5	Razkuževanje površin, kjer se izvaja usmrtilitev živali	47
10.6	Razkuževalne bariere in preproge na cestišču	47
10.7	Potrdilo o opravljenem razkuževanju	47
10.8	Postopki obdelave proizvodov	47
11	POSTOPKI V KLAVNICI	48
11.1	Izbrana klavnica	48
11.1.1	Pogoji za sprejem in zakol dovzetnih živali z zaščitnega območja	48
11.1.2	Pogoji za sprejem in zakol dovzetnih živali z ogroženega območja	49
11.1.3	Postopki manipulacije in usposabljanje mesa z zaščitnega območja	50
11.2	Identifikacijska oznaka mesa dovzetnih živali	51
11.2.1	Zaščitno območje	51
11.2.2	Ogroženo območje	51
11.2.3	Izven zaščitnega ali ogroženega območja	51
11.3	Zdravstveno spričevalo za sveže meso	51
12	CEPLJENJE PROTI SLINAVKI IN PARKLJEVKI	52
12.1	Cepljenje v nujnih primerih	52
12.1.1	Oblike cepljenja v nujnih primerih	52
12.1.1.1.1.	<i>Zaščitno cepljenje</i>	52
12.1.1.1.2.	<i>Supresivno cepljenje</i>	53
12.1.2	Kriteriji za odločitev o uporabi zaščitnega cepljenja in smernice za programe cepljenja v nujnih primerih.....	53
12.1.2.1.1.	<i>Kriteriji za odločitev o izvajanju zaščitnega cepljenja(*)</i>	54
12.1.2.1.2.	<i>Dodatni kriteriji za odločitev o izvajanju cepljenja v nujnih primerih</i>	54

12.1.3	Osnove za odločitev za cepljenje v nujnih primerih v Sloveniji	55
12.1.3.1.1.	<i>Populacija dovzetnih živali</i>	55
12.1.3.1.1.1.	Govedo	55
12.1.3.1.1.2.	Prašiči	55
12.1.3.1.1.3.	Drobnica	56
12.1.3.1.2.	<i>Meteorološki dejavniki</i>	56
12.1.3.1.3.	<i>Možnost za odločitev o cepljenju</i>	56
12.2	Cepiva	58
12.3	Načela cepljenja	58
12.4	Izvedba cepljenja	58
12.4.1	Dobava in shranjevanje cepiva in opreme	58
12.4.2	Naloge DSNB	58
12.4.3	Naloge vodje LSNB	59
12.4.4	Oddelek za cepljenje v LSNB	59
12.4.5	Postopki cepljenja	59
12.4.6	Sum na SIP	60
12.4.7	Odpornost in prikrita okužba	60
12.4.8	Sekundarni izbruhi	60
12.4.9	Ukrepi, ki veljajo znotraj in okrog območja cepljenja	60
12.4.10	Povrnitev statusa države uradno proste SIP in infekcije	61
13	PRILOGE	62
13.1	Seznam območnih uradov UVHVVR	62
13.2	Seznam območnih enot NVI	63
13.3	KOTO – naslov in telefonske številke	64
13.4	Referenčni laboratorij EU za SIP	65
13.5	Zemljevid s prikazom območij UVHVVR in NVI	66
13.5.1	Območni uradi UVHVVR	66
13.5.2	Območne enote NVI	67
13.5.3	BIOVARNOST – postopek ob obisku obrata	68
13.6	Seznam obrazcev in obvestil	70
13.6.1	Epizootiološka poizvedba	71
13.6.2	Listina o prevozu nevarnega blaga	76
13.6.3	Obvestilo o odprtju LSNB	77
13.6.4	Dnevno poročilo o opravljenem delu v okuženem obratu	78
13.6.5	Poročilo strokovne skupine	79
13.6.6	Zapisnik o ogledu in oceni škode	80
13.6.7	Plakat – okužen obrat	82
13.6.8	Plakat – pot zaprta	83
13.6.9	Plakat – zaščitno območje	84
13.6.10	Plakat – informacija o bolezni	85
13.6.11	Oprema	86
13.6.12	Evidenca izdaje in porabe cepiva	87
13.6.13	Dnevna evidenca opravljenih cepljenj	88
13.6.14	Pregled obiskanih obratov	89
13.6.15	Dnevni povzetek cepljenj	90
13.7	Spremni dokument za meso	91

1 SPLOŠNI DEL

1.1 ZAKONSKA POOBLASTILA

Zakonsko osnovo za nadzor slinavke in parkljevke (SIP) predstavljajo:

- Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (Uradni list RS, št. 93/05, 90/12 – ZdZPVHVVR, 23/13 – ZZZiv-C, 40/14 – ZIN-B, 22/18, 100/25 – ZZdrŽiv in 100/25 – ZVHK) (v nadaljnjem besedilu: ZVMS);
- Zakon o veterinarstvu (Uradni list RS, št. 33/01, 45/04 – ZdZPKG, 62/04 – odl. US, 93/05 – ZVMS, 90/12 – ZdZPVHVVR, 22/18 in 100/25 – ZZdrŽiv);
- Zakon o zdravju živali (ZZdrŽiv) (Uradni list RS, št. 100/25);
- Uredba (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o prenosljivih boleznih živali in o spremembi ter razveljavitvi določenih aktov na področju zdravja živali („Pravila o zdravju živali“) (UL L 84, 31.3.2016) (v nadaljnjem besedilu: AHL);
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2020/687 z dne 17. decembra 2019 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil za preprečevanje in obvladovanje nekaterih bolezni s seznama (UL L 174, 3.6.2020) (v nadaljnjem besedilu: Delegirana uredba 2020/687/EU);
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/361 z dne 28. novembra 2022 o dopolnitvi Uredbe (EU) 2016/429 Evropskega parlamenta in Sveta glede pravil o uporabi nekaterih zdravil za uporabo v veterinarski medicini za preprečevanje in obvladovanje nekaterih bolezni s seznama (UL L 52, 20.2.2023);
- Pravilnik o boleznih živali (Uradni list RS, št. 81/07 in 24/10) (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o BŽ);
- Pravilnik o ukrepih za ugotavljanje, preprečevanje in zatiranje slinavke in parkljevke (Uradni list RS, št. 75/05), ki vsebinsko povzema Direktivo Sveta 2003/85/ES (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o SIP);
- Direktiva Sveta 2003/85/ES z dne 29. septembra 2003 o ukrepih Skupnosti za nadzor slinavke in parkljevke, ki razveljavlja Direktivo 85/511/EGS in Odločbi 89/531/EGS in 91/665/EGS ter spreminja Direktivo 92/46/EGS (UL L št. 306 z dne 22. 11. 2003) (v nadaljnjem besedilu: Direktiva 2003/85/ES);
- Uredba (ES) št. 1069/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o določitvi zdravstvenih pravil za živalske stranske proizvode in pridobljene proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi, ter razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1774/2002 (UL L 300 z dne 14. 11. 2009) (v nadaljnjem besedilu: ŽSP uredba);
- Uredba Komisije (EU) št. 142/2011 z dne 25. februarja 2011 o izvajanju Uredbe (ES) št. 1069/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi zdravstvenih pravil za živalske stranske proizvode in pridobljene proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi, ter o izvajanju Direktive Sveta 97/78/ES glede nekaterih vzorcev in predmetov, ki so izvzeti iz veterinarskih pregledov na meji v skladu z navedeno direktivo (UL L 54 z dne 26. 2. 2011) (v nadaljnjem besedilu: Uredba Komisije 142/2011).

1.2 FINANČNE DOLOČBE

Iz proračuna RS se krijejo v skladu z določbami Zakona o veterinarstvu in Pravilnika o odškodninah na področju veterinarstva (Uradni list RS, št. 105/07 in 57/15) stroški za:

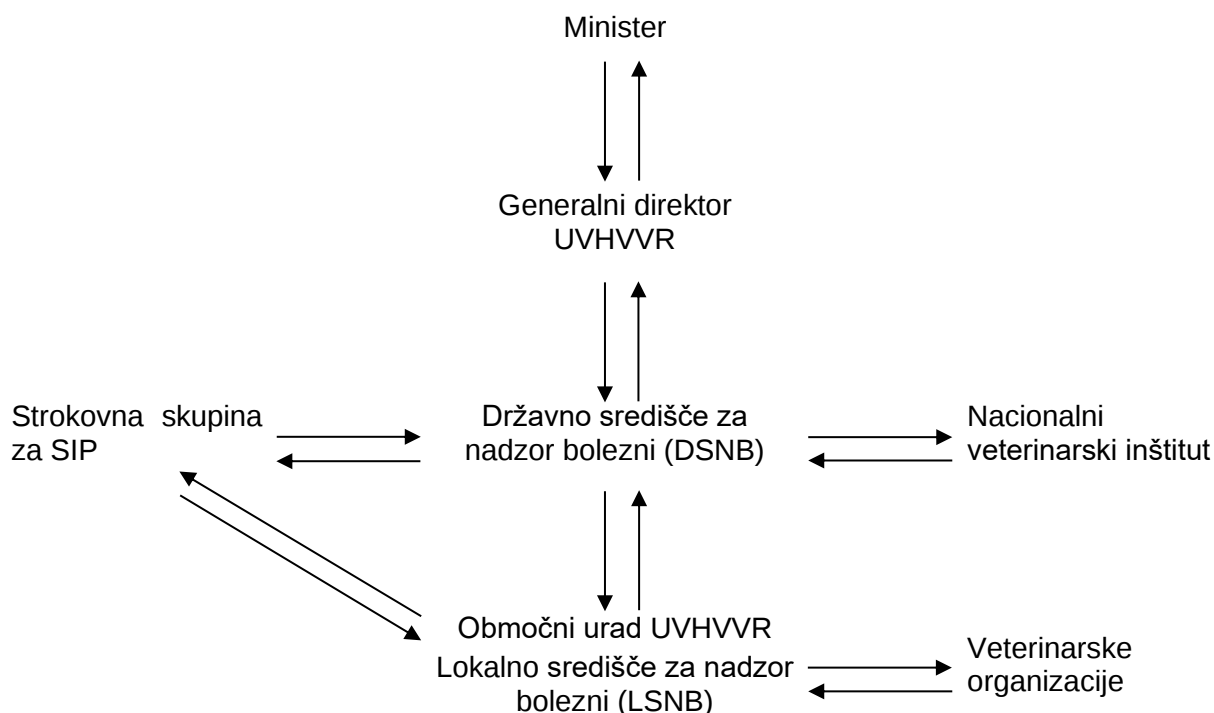
- dodatno osebje, ki ga zaposli Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), če je zaradi zatiranja bolezni to potrebno,
- opremo, ki se uporablja pri zatiranju SIP,
- usmrtilcev živali, uničenje trupel in kontaminiranega materiala ter zdravstveno oskrbo,
- izplačila odškodnin imetnikom,

- diagnostične preiskave.

Odškodnine za imetnike morajo biti izplačane v roku 90 dni zaradi možnosti delne povrnitve stroškov v skladu z Odločbo Sveta 2009/470/ES z dne 25. maja 2009 o odhodkih na področju veterine (UL L št. 155 z dne 18. 6. 2009) in Uredbo Komisije (ES) 349/2005 z dne 28. februarja 2005 o določitvi pravil v zvezi s financiranjem Skupnosti nujnih ukrepov in ukrepov za boj proti nekaterim živalskim boleznim iz Odločbe Sveta 90/424/EG (UL L št. 55 z dne 1. 3. 2005).

1.3 SHEMA DELOVANJA SLUŽB

Shema delovanja služb prikazuje način sodelovanja in organizacijsko piramido služb pri odločanju o ukrepih ob pojavu posebno nevarnih bolezni živali.

1.4 DRŽAVNO SREDIŠČE ZA NADZOR BOLEZNI (DSNB)

1.4.1 Naloge DSNB

DSNB, ki ga vodi generalni direktor UVHVVR, ima naslednje naloge:

- usmerja državno strategijo ob pojavu bolezni,
- daje navodila lokalnim središčem za nadzor bolezni (območnim uradom UVHVVR),
- pogaja se o finančnih določbah v nujnih primerih za pokritje stroškov, povezanih s pojavom bolezni,
- razporeja osebje in sredstva v LSNB (OU UVHVVR),
- skrbi za stike z diagnostičnimi laboratoriji,
- skrbi za stike z ostalimi ministrstvi,
- skrbi za stike z javnostmi
- obvešča Evropsko komisijo,
- poroča Svetovni organizaciji za zdravje živali (WOAH),
- obvešča sosednje države.

1.4.2 Sestava DSNB

DSNB imenuje minister, pristojen za veterinarstvo, in ima vsaj naslednje člane:

- generalni direktor UVHVVR (vodja DSNB);
- namestnik generalnega direktorja UVHVVR (vodi DSNB v odsotnosti generalnega direktorja);
- direktor inšpekcije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, UVHVVR;
- vodja sektorja za veterinarski nadzor, UVHVVR;
- vodja sektorja za zdravje in dobrobit živali, UVHVVR;
- vodja sektorja za mednarodne zadeve, UVHVVR;
- vodja sektorja za hrano in krmo, UVHVVR;
- direktor urada za notranjo presojo, UVHVVR;
- predstojnik NVI;
- predsednik Veterinarske zbornice Slovenije.

Poleg navedenih članov se lahko v DSNB imenujejo tudi drugi strokovni delavci Sektorja za zdravje in dobrobit živali.

Vodja DSNB po potrebi povabi na sestanke tudi predstavnike drugih služb in ministrstev, ki sodelujejo oziroma svetujejo pri izvajanju ukrepov (Veterinarska fakulteta, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Policija, Civilna zaščita, Slovenska vojska, lovske organizacije, itd.).

1.4.3 Oprema DSNB

DSNB uporablja opremo, prostore in naprave, ki se nahajajo na glavnem uradu UVHVVR:

- komunikacijska sredstva, vključno s statičnimi in mobilnimi telefoni ter telefaksom;
- računalniki, povezani z LSNB (OU), diagnostičnimi laboratoriji in drugimi organizacijami (internet, elektronska pošta);
- računalniško podprt sistem za identifikacijo gospodarstev z dovzetnimi živalmi - govedo, drobnica, prašiči in gojena divjad (VOLOS in vsi registri, ki so na voljo) ali v obliki dokumentov na papirju, če tak sistem še ni vzpostavljen;
- informacijski sistem za spremljanje, nadzor in poročanje o določenih boleznih živali (EPI);
- geografski informacijski sistem (GIS);
- tiskalnike za računalnike;
- fotokopirne stroje;
- zemljevide v merilu 1:50.000 in 1:5.000;
- seznam klavnic, zbirnih centrov in sejmov za rejne živali in drugih organizacij, ki jih je treba obvestiti o potrditvi SIP;
- seznam mednarodnih organizacij, ki jih je treba obvestiti po potrditvi SIP.

1.4.4 Naslov DSNB in kontakti

Državno središče za nadzor bolezni
Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin
Dunajska cesta 22
SI-1000 Ljubljana

Telefon: +386 1 300 13 00

Telefaks: +386 1 300 13 56

Elektronska pošta: epi.uvhvvr@gov.si

Vodja središča je generalni direktor Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin.

Dežurna telefonska številka je dosegljiva 24 ur in je namenjena veterinarjem:

Tel. št. DSNB: 01 300 13 59

Številka telefaksa:

Faks št. DSNB: 01 300 13 56

1.5 STROKOVNA SKUPINA

Strokovna skupina je sestavljena iz strokovnjakov, ki ob sumu oziroma pojavu SIP izvajajo naloge oziroma ukrepe v skladu z navodili DSNB v sumljivem obratu oziroma nudi strokovno podporo pri pripravi ukrepov in odločanju DSNB po potrditvi bolezni.

Strokovno skupino sestavljajo:

- strokovnjak za klinično diagnostiko,
- strokovnjak za laboratorijsko diagnostiko,
- strokovnjak za patologijo,
- strokovnjak za dezinfekcijo, dezinfekcijo in deratizacijo,
- uradni veterinar pristojnega OU UVHVVR, ki dela na področju zdravstvenega varstva živali,
- veterinar pristojne veterinarske organizacije.

Vodja DSNB ob sumu na SIP izmed navedenih strokovnjakov sestavi ekipo, ki v sumljivem obratu izvede vse potrebne ukrepe za potrditev oziroma ovržbo suma na SIP. O vseh postopkih v sumljivem obratu in epizootiološki poizvedbi ekipa pripravi poročilo, ki ga posreduje DSNB.

Člani strokovne skupine se morajo redno izobraževati s področja epizootiologije ter načrtovanja ukrepanja (contingency planning).

1.6 KADRI IN OPREMA

1.6.1 Kadri

Ob pojavu SIP sodelujejo pri izvajanju ukrepov delavci Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR), Nacionalnega veterinarskega inštituta (NVI) in veterinarskih organizacij. Če je za izvajanje določenih del potrebna pomoč drugih služb oziroma ljudi (Civilna zaščita, Veterinarska enota SV,...), se le-ti vključijo na pobudo DSNB preko Civilne zaščite.

OU UVHVVR vodijo sezname služb in oseb, ki jih je mogoče vključiti na lokalnem nivoju (kot del Lokalnega načrta ukrepov).

Za odvoz trupel živali je zadolžena Veterinarsko higienska služba (VHS) NVI. Ta lahko za odvoz pooblasti organizacije, ki imajo koncesijo za odvoz živalskih stranskih proizvodov (ŽSP). Na tej osnovi so vse službe dolžne prepeljati in oddati na uničenje tudi večje količine trupel živali in ostalih ŽSP, ki jih je treba neškodljivo odstraniti ob pojavu bolezni. Za uničenje poskrbi koncesionar.

1.6.2 Oprema

Ob pojavu SIP se uporablja oprema UVHVVR, NVI in veterinarskih organizacij. Če je za izvajanje določenih del potrebna oprema, ki je navedene službe nimajo, se uporabi oprema drugih služb (Civilna zaščita, Slovenska vojska itd.).

1.7 DIAGNOSTIČNI LABORATORIJI

NVI je organiziran kot centralni laboratorij s sedežem v Ljubljani s sedmimi regionalnimi laboratoriji. Regionalni laboratoriji so kadrovsko usposobljeni in tehnično opremljeni za izvajanje patomorfološke in laboratorijske diagnostike (določene bakteriološke in serološke preiskave).

Centralni laboratorij v Ljubljani izvaja naloge nacionalnega referenčnega laboratorija (NRL) in opravlja najzahtevnejšo patomorfološko, patohistološko, mikrobiološko in virološko diagnostiko.

1.7.1 Diagnostični laboratoriji za SIP

Diagnostika SIP se izvaja v Laboratoriju za virologijo, ki je del Enote za diagnostiko kužnih in drugih bolezni živali. V primeru potrebe po izvajanju metod, za katere se zahteva delo z živim virusom SIP, NVI vzorce pošlje v skladu z dogovorom v NRL za SIP v Avstrijo.

Laboratorij izvaja naslednjo diagnostiko za SIP:

- dokaz prisotnosti protiteles proti virusu z ELISA testom;
- test ELISA, za dokaz antigenov A, O, C, ASIA, VBP - vezikularna bolezen prašičev in dokaz protiteles proti nestrukturnim proteinom virusa SIP.

V spodnji tabeli so navedene tedenske kapacitete laboratorija za posamezno preiskavo.

Tabela 1: Vrste preiskav in kapacitete laboratorija

Preiskava	Normalna kapaciteta	Maksimalna kapaciteta
rRT-PCR	100	250
RT-PCR	200	600
LPB ELISA za tipe A, O, C, Asia	600	1.800
NSP ELISA	3.200	15.000
Ag ELISA	50	150

1.7.2 Naslov laboratorija

Univerza v Ljubljani
Veterinarska fakulteta
Nacionalni veterinarski inštitut
Enota za diagnostiko kužnih in drugih bolezni živali
Virološki laboratorij
SI – 1115 Ljubljana, Gerbičeva 60
Telefon: 01 4770 100
Faks: 01 2932 243

1.8 USPOSABLJANJE

- usposabljanje veterinarjev za obnavljanje znanja o SIP – sodelovanje na tečajih, seminarjih in predavanjih;
- usposabljanje veterinarjev za odvzem vzorcev za preiskave na SIP;
- organizacija simulacijskih vaj;
- izobraževanja rejcev o boleznih živali in prijavljanju kakršnihkoli sprememb pri živalih veterinarjem (obvezno prijavljive bolezni);
- usposabljanje delavcev veterinarsko higienske službe (VHS);
- usposabljanje delavcev za pomoč pri usmrčitvah;

- usposabljanje delavcev NVI in strokovne skupine (permanentno izobraževanje o SIP, DDD, interno izobraževanje o diagnostičnih metodah v sklopu medlaboratorijskih kontrol med območnimi enotami NVI);
- usposabljanje patologov NVI v okviru Delovne skupine za patologijo;
- usposabljanje NRL v okviru EURL;
- objava Načrtov ukrepov na spletni strani UVHVVR.

1.9 STIKI Z JAVNOSTMI IN OBVEŠČANJE PREBIVALSTVA O BOLEZNI

- predavanja/predstavitve in izobraževanja, ki jih organizira UVHVVR;
- na voljo so kontaktne osebe/naslovi za obveščanje prebivalstva o bolezni;
- članki v kmetijskem tisku (revije s področja veterinarstva, kmetijski časopisi/revije, radijski in televizijski programi na to temo, dnevno časopisje);
- predstavitev internetne strani UVHVVR;
- obveščanje javnosti preko predstavnika za stike z javnostmi na UVHVVR.

2 NARAVA BOLEZNI IN DIAGNOSTIKA

2.1 NARAVA BOLEZNI

2.1.1 Etiologija

Slinavka in parkljevka (v nadaljnjem besedilu: SIP) je akutna, zelo nalezljiva virusna vezikularna bolezen parkljarjev, predvsem goveda, ovac, koz, prašičev in tudi nekaterih vrst divjadi, predvsem jelenjadi, srnjadi in divjih prašičev. Zanj je dovzeten tudi človek, zlasti otroci, vendar le pri množični izpostavitvi in še to zelo redko. Mesojedi so proti njej zelo odporni, kopitarji in perutnina pa zanj povsem nedovzetni.

Pri odraslih živalih redko pride do pogina. Visok pogin se lahko pojavi pri mladih živalih, predvsem jagnjetih in pujskih. Bolezen povzroča ogromno gospodarsko škodo, pri čemer ne gre toliko za neposredne izgube zaradi poginov (2 do 5 %), kot za posredne, med katere štejemo dolgotrajno in bistveno zmanjšano proizvodnjo mleka, zvriganje, porajanje nevitelnih telet in druge reprodukcijske motnje, hujšanje itn. Bolezen predstavlja tudi zelo pomembno oviro pri mednarodnem trgovanju z živalmi in njihovimi proizvodi).

2.1.2 Zgodovina bolezni in razširjenost

SIP je endemična v številnih državah Afrike, Bližnjega Vzhoda in Azije. Prisotna je v delih Južne Amerike, Evrope, Severne in Srednje Amerike. Bolezen ni bila nikdar ugotovljena v državah Pacifika in na Karibih.

V svetu se pojavlja 7 različnih serotipov in sicer:

- tip O (Azija, Afrika in Južna Amerika); v zadnjih letih tudi v Združenem Kraljestvu in delih Zahodne Evrope (sev Pan Asia);
- tip A (Azija, Južna Amerika in Afrika);
- tip Asia 1 (Azija, Jugo-vzhodna Evropa);
- tip SAT 1 in tip SAT 2 (Afrika in Arabski polotok);
- tip SAT 3 (Južna Afrika);
- tip C (Južna Azija in Vzhodna Afrika).

V Sloveniji je bila SIP nazadnje ugotovljena leta 1968. Okužene živali in živali, za katere je obstajal sum okužbe z virusom SIP, so bile nemudoma izločene in njihova trupla neškodljivo odstranjena. Okužen material z gospodarstev z okuženimi oziroma sumljivimi živalmi (mleko, proizvodi, gnoj, gnojevka, itd.) je bil prav tako neškodljivo odstranjen. Vsi domači parkljarji (govedo, prašiči in drobnica) v območju 10 km okrog izbruha so bili cepljeni.

2.1.3 Epidemiološke značilnosti

Za bolezen so od domačih parkljarjev dovzetni govedo, prašiči, ovce in koze ter od divjih parkljarjev jelenjad in srnjad. Najbolj izrazito in v najhujši obliki se bolezen pojavlja pri govedu in prašičih.

SIP je bila, čeprav zelo redko, odkrita tudi pri slonih, jazbecih in nekaterih glodavcih. Prijavljeni so bili tudi primeri SIP pri ljudeh, čeprav v zelo blagi obliki in brez kliničnih znakov. Človek in živalske vrste, ki so odporne ali nedovzetne za okužbo, so pomembni kot pasivni prenašalci virusa.

SIP uvrščamo med najbolj nalezljive bolezni živali. Za najpomembnejše prenašalce bolezni se smatrajo prašiči, saj se zelo lahko okužijo *per os* in izločajo ogromne količine virusa v izdihanem zraku. Govedo je izredno dober pokazatelj okužbe, saj je izredno občutljivo na okužbo preko dihal in se pri njem po navadi pokažejo značilni in izraziti klinični znaki.

Drobnica pa je pomembna kot vzdrževalec okužbe, saj se virus brez izraženih kliničnih znakov lahko zelo dolgo zadržuje v tropu.

Bolezen se lahko prenaša na več načinov:

- direktni kontakt (širjenje bolezni med okuženimi in dovzetnimi živalmi, zlasti v primeru večje gostote živali, npr. napajališča, krmišča, molzišča, skupinske ograde, itd.; zelo hitro se bolezen lahko razširi tudi pri premikih živali na trge, sejme in razstave; gre za najpomembnejšo obliko prenosa);
- indirektni prenos (virus SIP se lahko prenaša mehansko, preko krme, nastilja, odplak iz okuženih objektov, opreme, obleke in obutve, prevoznih sredstev, itd.; veliko tveganje za prenos predstavljajo tudi veterinarji in drugi ljudje, ki prihajajo v stik z okuženimi živalmi; mehanično lahko virus širijo tudi psi, mačke, glodavci, perutnina in druge ptice);
- krmljenje prašičev s pomijami (neprekuhane pomije, ki vsebujejo dele tkiv okuženih živali; odpadki iz ladij in letal predstavljajo enega najpomembnejših in glavnih virov okužbe in so razlog za številne izbruhe);
- prenos z vetrom (okužen aerosol se ob ugodnih pogojih lahko razširi zelo daleč; količina virusa, ki se oddaja v ozračje, je odvisna od vrste živali, stadija bolezni, števila okuženih živali in tipa virusa; največkrat pride do prenosa na razdaljo do 10 km in to od prašičev, ki izločajo največ virusa, na govedo, ki je najbolj dovzetno za respiratorno obliko okužbe; večja verjetnost za okužbo je v večjih čredah, kjer obstaja večja možnost, da bo katera od živali vdihnila infektivno dozo virusa);
- osemenjevanje (do prenosa okužbe lahko pride ob osemenjevanju živali z okuženim semenom; v bikovem semenu se virus lahko pojavi 4 dni pred, med in do 37 dni po pojavu kliničnih znakov; vzrok za pojav virusa v semenu je viremija in lezije okoli ustja prepucija; ob pravilnih postopkih in načinu presajanja in rokovanja z zarodki, prenos okužbe s presajanjem zarodkov ni mogoč; enake ugotovitve kot za govedo, veljajo tudi za prašiče in drobnico).

2.1.4 Bolezenski vzorci

Vnos virusa ali novega serotipa v proste črede, območja ali države, bo najverjetneje pripeljalo do hitrega širjenja epizootije in visoke stopnje obolevnosti.

Epizootiološki vzorec bolezni se razlikuje glede na podnebne razmere. V podnebju z visokimi temperaturami pride bolj do izraza direktni prenos okužbe, medtem ko v podnebnih razmerah z nižjimi temperaturami pomeni indirektni prenos ravno tako pomemben način prenosa okužbe.

Premiki potencialno okuženih živali in vzorci trgovanja z živalmi predstavljajo glavni in najpomembnejši način prenosa okužbe.

2.2 DIAGNOSTIKA

2.2.1 Klinični znaki bolezni

Inkubacijska doba bolezni je v glavnem odvisna od vrste živali, seva, poti vnosa virusa v organizem in doze, ki ji je bila žival izpostavljena. Inkubacija lahko traja le 2 do 3 dni, lahko pa, ob zelo nizkih dozah virusa, tudi 10 do 14 dni. Najkrajša inkubacijska doba je pri govedu in sicer 3 do 5 dni, pri prašičih 4 do 9 dni, najdaljša inkubacijska doba pa je lahko 21 dni.

2.2.1.1.1. Govedo

Prvi znak bolezni je visoka temperatura (42 °C), ki jo spremlja potrtost, neješčnost in nenaden padec mlečnosti. Sledi pojav mehurčkov po jeziku, ustnicah, dlesni, dentalni plošči, nosnicah, koži nad in med parklji, po seskih, itd. Mehurčki v roku 24 ur popokajo in pustijo za

sabo boleče razjede. Pri hudih okužbah lahko pride do luščenja sluznice jezika. Razjede po ustih privedejo do povečanega izločanja sline, cmokanja in oteženega hranjenja. Poškodbe po parkljih privedejo do akutne šepavosti, zavračanja gibanja, sekundarne infekcije pa lahko povzročijo resne poškodbe globokih tkiv parkljev. Zelo hitro pride tudi do izgube telesne mase. Poškodbe na seskih pa lahko vodijo v vnetje vimena.

Kljub temu, da je stopnja obolevnosti zelo visoka, je smrtnost pri odraslih živalih manj kot 5 %. Pri brejih živalih lahko pride do zvržavanja. Okužba pri teletih se lahko konča s poginom še preden se razvijejo mehurčki po koži. Vzrok so poškodbe srca. Pri teletih je lahko smrtnost tudi do 50 %. Prebolele živali so lahko tudi od več mesecev pa do treh let nosilci virusa, ne da bi se izrazila klinična slika bolezni.

Visoko produktivne živali po navadi zbolijo za hujšo obliko.

2.2.1.1.2. Prašiči

Prvi znaki SIP pri prašičih so vročica, neješčnost in upiranje gibanju. Najbolj izražene so poškodbe po parkljih, ki povzročijo akutno šepanje in pogosto ležanje, zlasti če so prašiči vhlavljeni na trdih tleh. Pogosto hodijo prašiči po kolenih. Kadar so prašiči nastanjeni na mehkem nastilu, lahko bolezen zlahka spregledamo. Poškodbe se pojavijo tudi po drugih sklepih na nogah, zelo pogosto tudi na rilcu. V najslabšem primeru pride do sezuvanja parkljev. Mehurčki po jeziku so pri prašičih zelo redek pojav in se tudi zelo hitro pozdravijo.

Pri svinjah so pogoste poškodbe na seskih. Breje svinje lahko zvržavajo, pride pa lahko tudi do nenadnega pogina pri sesnih pujskih in sicer zaradi vnetja srčne mišice. Poškodb v obliki mehurčkov ni. V nekaterih čredah je to prvi očitni znak bolezni.

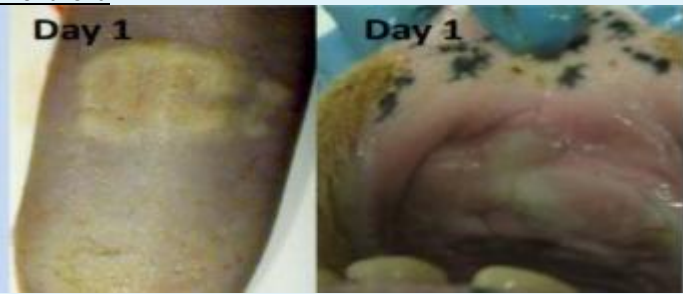
2.2.1.1.3. Drobница

SIP se pri drobnici pojavi v najblažji obliki in velikokrat tudi ni dovolj hitro ugotovljena. Mehurčki se pojavijo ponavadi na zobni plošči in dorzalni strani jezika. Gre za drobne poškodbe, ki se zelo hitro pozdravijo. Poškodbe nog je zelo težko identificirati, se pa najpogosteje pojavijo na svitku in v medparkeljni reži. Največkrat je glavni opazni znak SIP v čredi drobnice šepanje, ki ga je treba diferencialno ločiti od drugih oblik šepanja. Tako kot pri drugih vrstah živali, lahko tudi pri drobnici pride do nenadnih, visokih poginov mladičev in sicer zaradi poškodb srčne mišice. Smrtnost lahko doseže tudi do 90 %, čeprav največkrat ne preseže 50 %.

2.2.2 Določanje starosti poškodb

Zmožnost določitve starosti poškodb, zlasti kadar se okužba prvič pojavi v čredi, je zelo dobrodošla pri določanju časa začetka okužbe in s tem sledenja do izvora okužbe (Tabela 2). Določanje starosti pride najbolj do izraza pri govedu in prašičih, saj so pri drobnici klinični znaki precej blago izraženi.

Tabela 2: Starost sprememb

Približna starost spremembe	Opis spremembe
1 dan	Mehurčki napolnjeni s prozorno tekočino, začetni znaki nekroze epitelija okrog mehurčka
	

1 – 2 dni	Mehurčki napolnjeni s tekočino, nekroza epitelijskega tkiva
------------------	--

4 – 7 dni	Erozije z nekaj epitelijskega tkiva, robovi poškodbe postanejo gladki
7 – 10 dni	Zdravljenje poškodb s fibroznim tkivom na robovih

Približna starost spremembe	Opis spremembe
1 dan	Mehurčki napolnjeni s prozorno tekočino, začetni znaki nekroze epitelijskega tkiva
1 – 2 dni	Mehurčki napolnjeni s tekočino, nekroza epitelijskega tkiva
1 – 3 dni	Mehurčki popokajo, okrog erozija tkiva, center poškodbe v začetku rdeče barve
4 – 7 dni	Erozije z nekaj epitelijskega tkiva, robovi poškodbe postanejo gladki
7 – 10 dni	Zdravljenje poškodb s fibroznim tkivom na robovih

2.2.3 Patomorfološke spremembe

2.2.3.1.1. Patogeneza

Vstopno mesto virusa v organizem in primarno mesto razmnoževanja virusa je v žrelu in pljučih. Sledi prvi ciklus razmnoževanja virusa in viremična širitev virusov v površinske epitelije. V epiteljske celice pride virus verjetno preko Langerhansovih celic. Razmnoževati se začne v celicah trnaste plasti ter povzroči nastanek epidermalnih veziklov, ki so morfološka značilnost te bolezni. Vezikli se razvijejo predvsem na mestih, ki so izpostavljena mehanskim ali fiziološkim stresom, npr. v epiteliju ustne sluznice, na koži podplatov ali seskov pri živalih v laktaciji.

2.2.3.1.2. Patoanatomske spremembe

Za vezikularne virusne bolezni so značilne epiteliotropne spremembe z nastajanjem mehurčkov ali veziklov in večjih mehurjev ali bul na kutanih (brezžlezni) sluznicah in koži. Vezikli se lahko med seboj združujejo v bule, ki lahko dosežejo velikost 5 do 6 cm. Videz vezikularnih sprememb je odvisen od njihove starosti in pri isti živali lahko najdemo različno stare spremembe.

Na mestih razmnoževanja virusa se najprej opazi blago oteklino, ki napreduje v nastanek majhnih vozličkov, napolnjenih s serozno tekočino (vezikli), ki so ji v kasnejših fazah lahko primešani kri in vnetne celice. Majhni mehurčki so značilni za zgodnje stadije bolezni, za poznejše pa so bolj značilne večje bule, ki lahko dosežejo premer 5 do 6 cm. Bule po 12 do 14 urah počijo in se spremenijo v afte, ki predstavljajo različno veliko in različno globoko razjedo. Spremenjeni epitel z lahkoto odtrgamo. Sveže afte imajo značilno močno polnokrvno (intenzivno rdeče) in vlažno dno, robov se pogosto držijo kosi epitela. Videz se kasneje spremeni zaradi celjenja ali sekundarnega bakterijskega vnetja erodirane ali ulcerirane površine. Celjenje poteka z nastajanjem granulacijskega tkiva in regeneracijo epitela, ki se lahko obnovi v manj kot dveh tednih, če ni komplikacij zaradi sekundarne infekcije.

Vezikularne patoanatomske spremembe so opazne samo pri živalih, ki so pregledane na višku bolezni, kasneje se poškodbe zacelijo ali pa jih prekrijejo sekundarne bakterijske infekcije. Predilekcijska mesta za nastanek vezikularnih sprememb se med živalskimi vrstami nekoliko razlikujejo, prav tako jakost in videz sprememb.

Rejno stanje živali je pogosto slabo, ker zaradi bolečin ne jedo. Vidne poškodbe sluznice in kože se razvijejo predvsem na mestih, ki so bolj izpostavljena mehanskim poškodbam. V ustih je veliko slin, ki ji je lahko primešana kri. Polnokrvnost lične ustne sluznice, ki je pogosta pri živih živalih, po smrti izgine.

2.2.3.1.2.1. Govedo

Vezikli nastanejo najpogosteje na notranji strani ustnic in lic, na dlesni, trdem nebu, zobni plošči in posebno ob straneh in na rostralnih delih hrbtišča jezika. Včasih nastanejo na smrčku in v zunanjih delih nosnic. Vezikli se lahko pojavijo tudi na drugih mestih na telesu, vendar veliko redkeje, npr. na sluznici nosne plošče oziroma rilca pri prašičih, na sluznici požiralnika in vampa, na koži vimena (predvsem na seskih živali v laktaciji), na koži vulve.

Spremembe na parkljih se pojavijo v večini primerov, so pa nekatere razlike med vrstami živali. Pri prežvekovalcih se začnejo spremembe na parkljih z vnetno oteklino in s svetlejšo, bolj blede barvo kože med prsti in na podplatih. Po kakšnem dnevu začnejo na teh mestih nastajati vezikli. Celjenje na parkljih lahko traja zelo dolgo. Pri močnejših spremembah lahko rožena plast parklja zaradi edema in lize celic odstopi in roženi del odpade.

Maligna oblika bolezni je opisana pri govedu in poteka brez nastajanja veziklov. Pojavlja se pri 5 do 10 % mladih živalih in le redko pri odraslih. Pri teh živalih je pogost pogin zaradi virusnega miokarditisa, ki ga patoanatomsko prepoznamo kot slabo omejene, različno velike

svetlejšje lise kjerkoli v miokardu srčnih prekatov, kar so včasih opisovali kot »tigrasto srce«. Kronične lezije vključujejo miokardialno nekrozo z mineralizacijo nekrotičnih vlaken in brazgotinjenjem, pankreatitis z acinarno nekrozo in regeneracijo. Eksperimentalno so ugotavljali tudi endokrinopatije zaradi slabšega delovanja hipofize ter diabetesa.

Občasno se pojavljajo abortusi.

2.2.3.1.2.2. Prašiči

Spremembe se pojavljajo na podobnih mestih kot pri govedu, čeprav nekoliko pogosteje na nogah kot v ustih. Vezikli se lahko pojavijo na rilcu in za njegovim robom ter na seskih svinj v laktaciji.

Na parkljih se pri prašiču spremembe pojavijo najprej na koži svitka, nato na podplatih. Tudi pri tej živalski vrsti se najprej pojavi oteklina, dan kasneje se začnejo pojavljati vezikli. Oteklina ostane tako dolgo, dokler vezikli ne počijo in se nastale erozije ne zacelijo. Celjenje na parkljih lahko traja zelo dolgo. Pri močnejših spremembah lahko rožena plast parklja odstopi in odpade.

Pri okuženih pujskih so opisani abortusi in mrtvorojenost.

Perakutna oblika z visoko mortalnostjo zaradi miokarditisa se pojavlja pri sesnih pujskih in to pogosto še preden se pojavijo vezikli pri svinji.

2.2.3.1.2.3. Ovce

Bolezen poteka z blažjimi spremembami kot pri govedu, lahko tudi brez patoanatomske opaznih sprememb. Najpogostejše mesto nastanka veziklov je zobna plošča. Spremembe na jeziku se pojavljajo na kavdalnem delu hrbtišča in so bolj podobne nekrotičnim erozijam kot veziklom. Pogosto so majhne in se jih z lahkoto spregleda, ker se v nekaj dneh zacelijo.

Na parkljih so spremembe pogostejše pri akutnih izbruhih. V takih primerih se vezikli razvijejo v koži med prsti, na svitku in petni blazinici. Občasno lahko zajamejo celoten svitek in povzročijo sezuvanje roženega dela parklja.

Občasno se vezikli pojavijo na seskih, vulvi, prepuciju in vampovih stebričkih.

Pri jagnjetih se v perakutnih oblikah pojavlja tudi miokardialna nekroza.

2.2.3.1.3. Patohistološke spremembe

Spremembe se pojavijo na mestu vdora virusa v epitelne celice, kjer se razmnožuje. Virus je citolitičen in se z mesta prvih okuženih celic centripetalno širi v sosednje celice. Na okuženem mestu se v trnasti plasti epitela (*stratum spinosum*) sluznice ali kože pojavi v in med celicami edem (inter- in intracelularni edem), ki se spremeni v hidropsko in balonizirajočo degeneracijo epiteljskih celic, s posledičnim razpadanjem celic in nabiranjem tekočine v nastalem prostoru. To vidimo makroskopsko kot epidermalni mehurček. Svod mehurčka oblikuje debela plast epitelnih celic zrnate plasti (*stratum granulosum*), svetleče plasti (*stratum lucidum*) in poroženele plasti (*stratum corneum*).

Mikroskopsko je vsebina mehurčka v začetku serozna tekočina, kasneje so ji primešani eritrociti in nevtrofilci. Pri starejših spremembah je epitel erodiran (odpade površinska plast epitela) ali pa ulceriran (globlja razjeda, ki sega do bazalne plasti epitela ali celo pod njo). Površino razjed kmalu prekrije plast fibrinopurulentnega eksudata, po nekaj dneh pa se na robovih pojavi rast granulacijskega tkiva, ki postopoma zapre poškodovano mesto. Za stare poškodbe je značilen nastanek brazgotine.

Vnetje srčne mišice in skeletnih mišic se pogosteje pojavlja pri teletih, redkeje pri pujskih in poteka v obliki histiocitno – limfocitnega miokarditisa s segmentalno hialino nekrozo mišičnih vlaken, ki jo lahko spremlja reakcija z nevtrofilci, mineralizacija nekrotičnih vlaken in

brazgotinjenje z razraščanjem veziva. Pri jagnjetih se občasno pojavi hialinska nekroza miokarda.

2.2.4 Diferencialna diagnoza

- **IBR/IPV**: po sluznicah nosnic se lahko pojavijo mehurčasti izpuščaji in erozije.
- **BVD**: po sluznicah ustne votline se pojavijo erozije.
- **Vezikularni stomatitis**: pojavijo se vezikularne spremembe po sluznicah ustne votline; bolezen je geografsko omejena na Ameriko.
- **Goveja kuqa**: po sluznicah ustne votline se pojavijo erozije, ki so podobne kot pri SIP.
- **Goveji stomatitis**: nastanejo cirkularne erozije po sluznicah ustne votline in smrčku.
- **Nekrotični stomatitis**: infekcijo povzroča *Fusiformis necrophorus*; pojavljajo se nekrotične erozije po sluznicah ustne votline.
- **Vezikularna bolezen prašičev**: spremembe so zelo podobne kot pri SIP; pojavlja se le pri prašičih.
- **Bolezen modrikastega jezika**: erozije po ustnicah, jeziku, smrčku, vendar ne pride do formiranja vezikul.

Drugi vzroki: podobne spremembe se pojavljajo zaradi poškodb ali zaradi delovanja toksičnih substanc (erozije zaradi kontakta s kislinami ali lugi), opekline.

2.2.5 Laboratorijska diagnostika

2.2.5.1.1. Odvzem vzorcev

Da bi zagotovili pravilno in hitro diagnostiko, so za preiskavo potrebni pravilno odvzeti in dostavljeni vzorci. Pomembno je, da pri odvzemu in transportu vzorcev upoštevamo vse varnostne ukrepe, da preprečimo širjenje infekcije ter kontaminacijo vzorcev.

2.2.5.1.1.1. Vrste vzorcev

2.2.5.1.1.1.1. Epitel

Če je le mogoče, se v laboratorijsko preiskavo pošlje kose epitela, težje od 1 g (približna površina 2,5 cm²) iz celih ali nedavno počenih mehurčkov. Kadarkoli je mogoče, je treba odvzeti vzorce epitela več živalim različnih vrst. Epitel z različnih mest in različnih živali je treba poslati v ločenih stekleničkah. Vzorce epitela se shrani v univerzalnih stekleničkah s transportno tekočino, ki je predvidena v ta namen, oziroma če se jih pošilja ob istem času kot druge vzorce, v izoliranih posodah skupaj z vzorci mleka in probanga. Za lažji odvzem vzorcev se lahko uporabi pomirjevala.

2.2.5.1.1.1.2. Vsebina mehurčkov

Vsebina se odvzame z injekcijsko iglo, zbere v epruveto in se transportira skupaj z epitelom pri +4 °C.

2.2.5.1.1.1.3. Kri

Odvzame se določeno število vzorcev krvi. Od iste živali se odvzame kri v epruveto brez antikoagulantov (za serološke preiskave) in v epruveto z antikoagulantom (epruvete z EDTA).

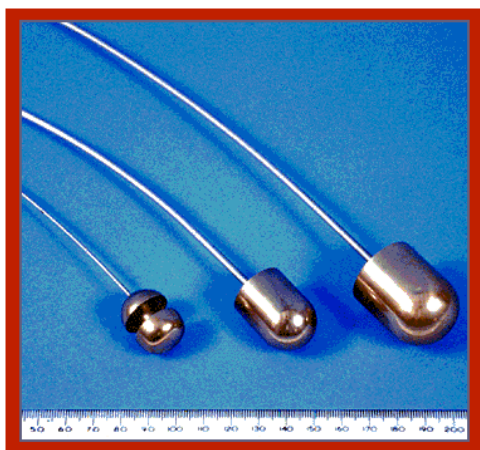
2.2.5.1.1.1.4. Mleko

Odvzeti je treba posamezne vzorce mleka bolnih ali sumljivih živali (10 do 15 ml). Tem vzorcem se ne sme dodajati konzervansov. Mlečne vzorce je treba, takoj ko so zbrani, shraniti pri +4 °C.

2.2.5.1.1.1.5. Vzorci iz žrela

Niz sond probang različne velikosti (za govedo, teleta in ovce) se hrani na NVI skupaj z 200 stekleničkami, pripravljenimi za uporabo, in ustreznim medijem, ki mu je dodan antibiotik. Stekleničke je treba shranjevati v hladilniku. Vsake tri mesece je treba preveriti, ali se ni spremenila barva, ki bi kazala na spremembo pH (rumena v primeru kislosti, škrlatna v primeru bazičnosti). Pri sumu poslabšanja kakovosti medija je treba stekleničke zamenjati.

Stekleničke je treba pred izdajo skrbno preveriti in jih vsakih 12 mesecev zamenjati. Zaradi težav pri prenosu sluzi iz ovčjih probangov v stekleničke, mora biti vsakemu OU UVHVVR izdana zaloga sterilnih polistirenskih univerzalnih posod, v katere je mogoče vstaviti ovčje probange. Vsebinsko 2 stekleničk s pufrsko raztopino je treba najprej preliti v polistirensko univerzalno posodo. Probang je mogoče vstaviti v posodo ter sluz ločiti s pretresanjem. Raztopino s sluzjo se lahko potem prenese nazaj v stekleničko. Vse kontaminirane univerzalne posode je treba uničiti na obratu, po možnosti s sežigom. Dodatno zalogo univerzalnih polistirenskih posod je mogoče dobiti na NVI. Med jemanjem vzorcev obstaja nevarnost poškodbe žličke probanga, če se ujame v zobe živali. Poškodba lahko povzroči nepravilnosti in ostre izbokline na robu žličke, zato je pomembno, da veterinar nosi s seboj 2 probanga ustrezne velikosti vsakič, ko jemlje vzorce.

Slika 1: Probang sonde za odvzem vzorcev za govedo, ovce in koze

2.2.5.1.1.2. Varnostni ukrepi pri uporabi opreme za jemanje vzorcev

Pri zbiranju vzorcev epitela ostanejo polistirenske škatle, hladilne torbe in aluminijaste posode za shranjevanje univerzalnih stekleničk v veterinarjevem avtomobilu; ta odnese s seboj v okužene prostore samo univerzalne stekleničke. Po zbiranju vzorcev epitela in pred embaliranjem v posodo se zamašek univerzalne stekleničke tesno privije, stekleničko pa razkuži z registriranim razkužilom.

Opremo za probang je treba po uporabi s prekuhavanjem sterilizirati na obratu. Če so potrebni vzorci več kot ene živali z istega obrata, je treba probang razkužiti v raztopini registriranega razkužila in sprati v treh ločenih zaporednih vedrih čiste vode po odvzemu vzorcev od vsake živali.

Pomembno je, da zbrani material ni kontaminiran z razkužilom, ki bi lahko pokvarilo rezultate laboratorijskih preiskav. Veterinarjeve roke in gumijaste rokavice morajo biti zato pred preiskavo živali in zbiranjem materiala dobro umite v čisti vodi. Vse prizadete dele živali, npr. noge ali vime, ki jih je treba očistiti, se lahko umiva samo s čisto vodo.

2.2.5.1.1.3. Pošiljanje vzorcev v laboratorij

Vzorke je treba nemudoma dostaviti v diagnostični laboratorij. Pri transportu moramo upoštevati varnostne ukrepe, s katerimi preprečimo širjenje infekcije ter kontaminacijo vzorcev. Odvzete vzorce nepredušno zapremo v ustrezno embalažo in jih damo v vrečko, ki jo prav tako nepredušno zapremo ter razkužimo njeno zunanost. Vzorce je treba hraniti in poslati v diagnostični laboratorij v hladilni torbi pri cca +4 °C znotraj 24 ur po odvzemu. V primeru odločitve DSNB prevoz trupel iz obrata do secirnice in kafilerije opravi VHS. Pred odhodom iz obrata je treba zagotoviti, da je vozilo nepropustno zaprto in da se razkužijo osebe in vozilo.

2.2.5.1.1.4. Pakiranje vzorcev

Praviloma zapakiramo vzorce v tri sloje embalaže:

- a) prvi sloj embalaže: vzorci morajo biti shranjeni v sterilnih, vodoodpornih in nepredušno zaprtih posodah ali vrečkah. Vsaka posoda oziroma vrečka mora biti jasno označena z nalepko ali ekvivalentom, na kateri so navedeni podatki o reji in vzorcu. Za označevanje moramo uporabiti vodoodporne nalepke in pisala. Posode oziroma vrečke morajo biti nepredušno zaprte in vsaka posebej zavita, da se prepreči stik z drugimi posodami. Stični robovi pokrova in posode ter zamaška in epruvete morajo biti dodatno zalepljeni z lepilnim trakom.
- b) drugi sloj embalaže: predstavlja večja skupna posoda oziroma vrečka, v katero spravimo vse posode z vzorci. Ta je lahko plastična ali kovinska in mora biti odporna na mehanske poškodbe. Notranjost mora biti obložena z vpojnim materialom, ki lahko vsrka morebitno tekočino, ki bi iztekla iz manjših posod z vzorci. Zunanost posode oziroma vrečke se razkuži.
- c) tretji sloj embalaže: drugi sloj embalaže (skupno posodo) s posameznimi vzorci moramo postaviti še v eno dodatno transportno posodo (hladilna torba s hladilnimi telesi), katere zunanost moramo po pakiranju razkužiti.

Na transportno posodo na nalepko napišemo naslovnika in pošiljatelja.

2.2.5.1.1.5. Spremni dopis

Vzorke mora spremljati spremni dopis za analizo. Spremni dopis se kreira preko računalniške aplikacije EPI v Centralnem informacijskem sistemu UVHVVR, za katero je treba imeti vstopno geslo (<https://www.gov.si/zbirke/storitve/sistem-za-spremljanje-porocanje-in-obvescanje-o-boleznih-zivali-aplikacija-epi/>). V imenovani spletni aplikaciji se v sklopu Diagnostične preiskave kreira zapisnik ZOVT - splošni, v katerega se vnese vse zahtevane podatke o imetniku, vzorčevalcu, datumu vzorčenja, vrsti živali, materialu za preiskavo in zahtevani preiskavi. Če vzorčevalec razpolaga tudi z drugimi podatki, ki niso zahtevani ob samem vnosu, navede take podatke pod OPOMBE pred zaključevanjem zapisnika ZOVT - splošni v EPI programu. Navodila za vrsto in način vnosa v EPI program so dostopna na zunanji spletni strani UVHVVR: spletne aplikacije/EPI/Navodila

<https://www.gov.si/zbirke/storitve/sistem-za-spremljanje-porocanje-in-obvescanje-o-boleznih-zivali-aplikacija-epi/>.

Vzorci za serološke, virološke in patohistološke preiskave se pošljejo na naslov:

Univerza v Ljubljani
Veterinarska fakulteta
Nacionalni veterinarski inštitut
Enota za diagnostiko kužnih in drugih bolezni živali
Virološki laboratorij
Gerbičeva 60, SI -1115 Ljubljana

2.2.6 Diagnostične metode

2.2.6.1.1. Dokaz virusa SIP

2.2.6.1.1.1. Izolacija virusa na celični kulturi

Test izolacije virusa na celični kulturi izvajajo le laboratoriji, verificirani za delo z živim virusom.

Košček epitela razrežemo, v tarilnici zdrobimo in resuspendiramo v gojišču za celično kulturo. Suspenzijo centrifugiramo, supernatant filtriramo, da odstranimo bakterije in ga inokuliramo na predhodno narasel celični sloj. Uporabimo celice BHK (Baby Hamster Kidney) ali celice goveje ščitnice. V kolikor je v vzorcu prisoten virus SIP, bo v roku 24 do 48 ur povzročil citopatski efekt.

2.2.6.1.1.2. Test ELISA za dokaz prisotnosti virusa SIP

V diagnostiki SIP se danes uporablja indirektni sendvič ELISA test. S tem testom tudi določimo tip virusa SIP.

Na mikroplošče vežemo specifična protitelesa proti posameznemu serotipu virusa SIP kunčjega izvora ter inkubiramo čez noč na 4 °C ter speremo. Nato dodamo preiskovani vzorec (supernatant celične kulture s CPE, vsebina afte, suspenzija epitela afte, serum, mleko..), inkubiramo 1 uro na 37 °C, speremo ter dodamo specifična protitelesa proti posameznemu tipu SIP budrinega izvora, inkubiramo, dodamo anti-budrin konjugat, inkubiramo, speremo in dodamo substrat. V kolikor je v vzorcu prisoten virus SIP določenega tipa, se substrat obarva. Reagente za izvajanje testa ima na zalogi NRL za SIP.

2.2.6.1.1.3. Test RT-PCR

Metoda polimerazne verižne reakcije (PCR) se uporablja za neposredno dokazovanje virusne nukleinske kisline v preiskovanem vzorcu.

Za izvedbo testa potrebujemo ekstrahirano molekulo RNA, ki jo najprej z reverzno transkriptazo prepišemo v cDNA. Ta proces imenujemo reverzna transkripcija (RT), od tod tudi ime metode RT-PCR. Za potek reakcije potrebujemo še dva začetna nukleotida, ki se po denaturaciji pripneta na tarčno verigo molekule DNA. S tem omejimo segment, ki ga želimo pomnožiti. Reakcijski mešanici dodamo še deoksiribonukleotid fosfate (dATP, dCTP, dGTP, dTTP) in termostabilno DNA polimerazo, katere naloga je pripenjanje dNTP-jev v smeri 5' proti 3' od enega do drugega izbranega začetnega oligonukleotida. Reakcija poteka v termostatiranem pomnoževalniku v treh ponavljajočih se ciklikih. Prisotnost virusne nukleinske kisline lahko dokažemo v vzorcih vezikularnega materiala, krvi, mleku, probag vzorcu. Reagente za izvajanje testa imam na zalogi NRL za SIP.

2.2.6.1.2. Serološke metode

Prisotnost okužbe z virusom SIP lahko dokazujemo tudi posredno z uporabo seroloških metod. Uporabljamo lahko seronevtralizacijski test ali test ELISA. Zaradi seroloških razlik med posameznimi serotipi virusa SIP je potrebna ločena obravnava posameznega serotipa. S testom ELISA za dokazovanje protiteles proti nestrukturnim proteinom pa lahko razlikujemo cepljene živali od okuženih.

2.2.6.1.2.1. Seronevtralizacijski test

Seronevtralizacijski test se uporablja kot potrditveni test. Ker zahteva delo z živim virusom, ga smejo izvajati le določeni laboratoriji.

Seronevtralizacijski test (SN test) v principu temelji na pripravi mešanice preiskovanega seruma s poznanim serotipom virusa SIP. Po enourni inkubaciji pri 37 °C dodamo še celično

kulturo (celična linija hrčkovih ledvic) in inkubiramo 72 ur. V primeru, da so v preiskovanem serumu prisotna specifična protitelesa proti virusu SIP, bodo le-ta virus nevtralizirala. Virus se ne bo namnožil na celični kulturi. V negativnem primeru pa ne pride do blokade rasti, virus se na celični kulturi namnoži, kar se izrazi v obliki citopatskega efekta.

2.2.6.1.2.2. Test ELISA za dokaz protiteles proti virusu SIP

S testom ELISA dokazujemo prisotnost protiteles proti posameznemu tipu virusa SIP. Reagenti za izvajanje testa ELISA za dokaz protiteles proti tipu O, A, C in Asia1 so na zalogi v NRL za SIP.

Na mikroplošče nanese delovno razredčino kunčjih protiteles proti posameznemu tipu virusa SIP in inkubiramo čez noč. Po spiranju dodamo preiskovani serum, sledijo kunčja protitelesa proti posameznemu tipu virusa SIP, dodamo še konjugat in substrat ter na osnovi spremembe barve odčitamo rezultat.

2.2.6.1.2.3. Test ELISA za dokazovanje protiteles proti nestrukturnim proteinom

Pri živali, ki se je okužila z virusom SIP, se le-ta razmnoži v organih živali. V fazi razmnoževanja virusa se pojavijo tako strukturni kot nestrukturni proteini. Žival na te beljakovine reagira s tvorbo protiteles proti strukturnim in proti nestrukturnim proteinom.

Glede na to, da se lahko uporabljajo le inaktivirana cepiva, po cepljenju ne pride do razmnoževanja virusa v organizmu cepljene živali, kar pomeni da se nestrukturni proteini ne pojavijo. Prisotna so le protitelesa proti strukturnim proteinom virusa. Ta test so razvili za potrebe nadzora zatiranja bolezni, ker je pomembno, da vemo, ali so protitelesa proti virusu SIP posledica cepljenja živali ali pa so posledica okužbe.

3 SUM NA SIP

3.1 POSTAVITEV SUMA

3.1.1 Klinični sum

3.1.1.1.1. Definicija sumljive živali

Pravilnik o SIP določa, da je žival, pri kateri obstaja sum, da je okužena z virusom SIP, katera koli žival dovzetne vrste, ki kaže klinične znake, ali post-mortalne spremembe, ali reakcijo na opravljene laboratorijske preiskave, na podlagi katerih lahko utemeljeno sumimo na prisotnost bolezni.

3.1.1.1.2. Obveznosti imetnika sumljive živali

ZVMS v 17. členu določa, da mora imetnik živali v primeru, če se pojavi bolezen ali se pojavijo znaki, na podlagi katerih se sumi, da je žival zbolela ali poginila za boleznijo, to takoj sporočiti veterinarski organizaciji, ki mora nemudoma obiskati obrat ter opraviti pregled živali, da se sum potrdi ali izključi.

Do prihoda veterinarja mora imetnik zavarovati ter preprečiti dostop do sumljive živali oziroma trupla poginule živali.

3.1.1.1.3. Obveznosti veterinarja, ki je postavil sum na SIP

Če veterinar po pregledu živali v obratu sum na SIP potrdi, o tem preko dežurne telefonske številke nemudoma obvesti GU UVHVVR (DSNB), v največ 24 urah pa pošlje obvestilo na predpisanem obrazcu iz Pravilnika o BŽ (v nadaljnjem besedilu: predpisani obrazec) še preko faksa ali elektronske pošte. Veterinar s pisnim navodilom določi imetniku živali ukrepe, s katerimi se preprečuje širjenje SIP iz obrata:

- prepoved premikov živali in proizvodov iz in v sumljiv obrat;
- omejitve gibanja ljudi oziroma živali (imetnik mora zavarovati objekt, v katerem se nahajajo živali, sumljive na SIP, tako da do njih ne morejo drugi ljudje oziroma živali);
- prepoved odvoza trupel živali.

Veterinar mora ostati v obratu do prihoda strokovne skupine oziroma uradnega veterinarja.

Ob prihodu v obrat in ko veterinar obrat zapusti, mora upoštevati biovarnostne ukrepe in v naslednjih 3 dneh ne sme obiskati nobenega drugega obrata z dovzetnimi vrstami živali, prav tako pa mora izvesti vse potrebne ukrepe, da sam ne predstavlja vira za širjenje bolezni.

Če posumi na SIP uradni veterinar, obvesti GU UVHVVR (DSNB) preko dežurne telefonske številke, v največ 24 urah pa pošlje obvestilo na predpisanem obrazcu še preko faksa ali elektronske pošte in izvede oziroma odredi vse predpisane ukrepe.

3.1.1.1.4. Obveznosti UVHVVR

Uradni veterinar v sumljivem obratu z odločbo odredi vsaj ukrepe iz 4. člena Pravilnika o SIP.

3.1.2 Sum v laboratoriju

Sum na SIP se lahko postavi tudi na podlagi rezultata laboratorijske preiskave, ki ni negativen. V tem primeru mora diagnostični laboratorij o sumu na SIP preko dežurne telefonske številke obvestiti GU UVHVVR (DSNB), v največ 24 urah pa pošlje obvestilo po telefaksu ali elektronski pošti na predpisanem obrazcu.

3.1.3 Sum na klavnici

Uradni veterinar na klavnici, ki posumi na bolezen, o tem preko dežurne številke nemudoma obvesti GU UVHVVR (DSNB), v največ 24 urah pa pošlje obvestilo na predpisanem obrazcu še preko faksa ali elektronske pošte.

Uradni veterinar na klavnici mora poskrbeti, da se do prihoda strokovne skupine oziroma uradnega veterinarja pristojnega OU UVHVVR, sumljivi trupi (vključno z drobovino in živalskimi proizvodi, ki niso namenjeni prehrani ljudi) in živali, pri katerih je bil postavljen sum, ločijo od drugih trupov in živali, ki so v tistem času na klavnici. Poskrbeti mora, da so vhodi v in izhodi iz klavnice zaprti ter da vozila ali osebje ne vstopajo v klavnico in ne izstopajo iz nje.

3.2 POSTOPEK IN UKREPI OB SUMU

V čim krajšem času po prejetju obvestila o sumu na SIP se sestane DSNB, ki ga skliče in vodi generalni direktor UVHVVR. DSNB prouči situacijo in obvesti direktorja pristojnega OU UVHVVR o nadaljnjem delu.

Po prijavi suma na SIP uradni veterinar nemudoma obišče sumljivo obrat in na njem opravi pregled. Če gre za prvi primer suma na SIP v državi, lahko opravijo pregled obrat člani strokovne skupine. Če suma na SIP ni mogoče izključiti, uradni veterinar z odločbo odredi oziroma izvede vsaj ukrepe iz 4. člena Pravilnika o SIP.

3.2.1 Epizootiološka poizvedba

Uradni veterinar opravi epizootiološko poizvedbo v skladu s 13. členom Pravilnika o SIP, na obrazcu, ki je priloga tega načrta ukrepov (točka 13.6.1). Na podlagi rezultatov poizvedbe se lahko UVHVVR (DSNB) odloči za dodatne ukrepe:

- začasne omejitve premikov (živali, proizvodov, vozil);
- razširitev ukrepov na druge obrate v skladu s 6. členom Pravilnika o SIP;
- usmrnitev dovzetnih živali, da se izključi sum ali potrdi SIP;
- določitev začasnega nadzorovanega območja okoli sumljivega obrata, na katerem se uvedejo nekateri ali vsi ukrepi iz 4. člena Pravilnika o SIP.

3.3 TRAJANJE UKREPOV

Ukrepi ob sumu trajajo, dokler niso znani rezultati preiskav, na podlagi katerih GU UVHVVR potrdi ali izključi bolezen

Če je sum izključen, izda uradni veterinar odločbo, s katero prekliče vse ukrepe.

4 POTRDITEV SIP

4.1 UKREPI V OBRATU

Na podlagi kliničnih znakov in rezultatov laboratorijskih preiskav GU UVHVVR potrdi SIP v obratu.

NVI o rezultatih laboratorijskih preiskav takoj po telefonu (dežurna številka) in telefaksu obvesti DSNB.

Po potrditvi SIP uradni veterinar poleg ukrepov iz 4. člena Pravilnika o SIP, z odločbo odredi še ukrepe iz 10. člena omenjenega pravilnika.

Ukrepi so namenjeni predvsem preprečevanju izločanja virusa preko okuženih živali, preprečevanju prenosa virusa z živalmi, proizvodi, gnojem oziroma preko ljudi, prevoznih sredstev, opreme ipd. v druge obrate, preprečevanju vnosa živali, ki bi se lahko okužile v obratu in preprečevanju obstoja virusa v obratu.

4.2 UKREPI V KLAVNICI, NA MVP IN PREVOZNIH SREDSTVIH

Če se SIP ugotovi v klavnici, na mejnem prehodu ali prevoznem sredstvu pri transportu živali, uradni veterinar z odločbo odredi ukrepe v skladu s 16. členom Pravilnika o SIP.

4.3 OBMOČJA Z OMEJITVAMI

4.3.1 Določitev zaščitnega in ogroženega območja

Po potrditvi bolezni se, v skladu z 19. členom Pravilnika o SIP, okoli okuženega obrata določi:

- zaščitno območje s polmerom najmanj 3 km in
- ogroženo območje s polmerom najmanj 10 km.

Na zaščitnem območju se izvajajo ukrepi iz 20. do 33. člena Pravilnika o SIP.

Na ogroženem območju se izvajajo ukrepi iz 35. do 41. člena Pravilnika o SIP.

Na zaščitnem in ogroženem območju zagotovi UVHVVR postavitve vidnih oznak in opozorilnih napisov na cestah in ob vstopu na zaščitno oziroma ogroženo območje.

Meje zaščitnega in ogroženega območja se lahko tudi spreminjajo.

5 LOKALNO SREDIŠČE ZA NADZOR BOLEZNI

5.1 ODPRTJE LSNB

5.1.1 Lokacija

Za uspešno izvajanje nadzora nad SIP na lokalni ravni, glede na potrebe, ustanovi generalni direktor UVHVVR LSNB. Praviloma predstavlja lokacijo LSNB sedež OU UVHVVR. V primeru, da je OU UVHVVR preveč oddaljen od same lokacije izbruha oziroma je premajhen za delovanje LSNB, lahko generalni direktor UVHVVR v kraju pojava bolezni oziroma njegovi bližini ustanovi tudi začasni LSNB.

Na ozemlju Slovenije je 10 OU UVHVVR. Seznam naslovov in telefonskih števil OU je naveden pod točko 13.1, zemljevid s prikazom območij OU in izpostav pa se nahaja pod točko 13.5.1 Načrta ukrepov.

5.1.2 Naloge LSNB

Na lokalni ravni je za pripravljenost in nadzor nad SIP odgovoren direktor OU. LSNB vodi uradni veterinar, ki ga za to nalogo določi DSNB s soglasjem direktorja OU. Vodja LSNB poroča DSNB in direktorju OU.

Glavne naloge LSNB:

- usmerjanje in izvajanje lokalne strategije nadzora ob pojavu bolezni,
- koordiniranje ukrepov na lokalnem območju,
- odrejanje ukrepov ter nadzor nad omejitvami gibanja in vsemi ostalimi ukrepi in postopki v okuženem obratu oziroma na območjih z omejitvami,
- povezava z NVI glede odvzema, pakiranja in prevoza vzorcev,
- povezava s policijo, vojsko, lokalnimi upravnimi organi, kmetijskimi in trgovskimi organizacijami, zbirališči, sejmi, trgi, klavnicami, obdelovalnimi in predelovalnimi obrati ter obrati za predelavo stranskih živalskih proizvodov,
- priprava in izpeljava epizootioloških poizvedb v sodelovanju z DSNB in strokovno skupino,
- urejanje odškodnin za imetnike živali,
- obveščanje prebivalstva (v ta namen se lahko vzpostavi odprta linija (posebna telefonska številka), kjer lahko ljudje dobijo jasne, natančne in posodobljene informacije).

5.1.3 Oprema LSNB

Za potrebe LSNB se na OU zagotovi prostor, kjer bodo potekale aktivnosti glede odrejanja in izvajanja ukrepov ob pojavu SIP. LSNB javi DSNB stacionarno in mobilno telefonsko številko ter številko telefaksa, preko katerih poteka vsa komunikacija.

Vsak OU ima podobno opremo kot DSNB, ki mora zajemati vsaj naslednje:

- komunikacijska sredstva, vključno s statičnimi in mobilnimi telefoni ter telefaksom;
- računalnike, povezane z DSNB, diagnostičnimi laboratoriji in drugimi organizacijami (internet, elektronska pošta);
- računalniško podprt sistem za identifikacijo gospodarstev z dovzetnimi živalmi ter njihova lokacija ali v obliki dokumentov na papirju, če tak sistem še ni vzpostavljen;
- tiskalnike za računalnike;
- fotokopirne stroje;
- zemljevide v merilu 1:50.000, ki pokrivajo območje OU;

5.1.4 Obveščanje

Vodja LSNB mora zagotoviti, da so o ukrepih obveščeni vsi, ki se nahajajo v celoti ali delno na zaščitnem oziroma ogroženem območju: predstojniki policijskih postaj, lokalne skupnosti (občine), območne enote NVI (regionalni laboratoriji) in veterinarske organizacije s koncesijo.

Obvestilo o ukrepih je treba poslati tudi drugim osebam in organizacijam, ki morajo biti obveščeni o omejitvah gibanja:

- upravljavci cestnega omrežja (cestno, komunalno podjetje);
- vsi znani prevozniki živali;
- organizacije kmetov;
- klavnice;
- predelovalni obrati;
- vsi veterinarji (tudi brez koncesije);
- trgovske organizacije na območju;
- organizatorji sejmov, ki delujejo na območju;
- kooperanti;
- pooblašene organizacije za izvajanje dezinfekcije, dezinsekcije in deratizacije;
- proizvajalci in dobavitelji krme;
- lovske družine.

En izvod odločbe, s katero uradni veterinar OU predpisuje ukrepe, je treba poslati v vednost DSNB.

Vse osebe in organizacije, ki so bile obveščene o uvedbi ukrepov, je treba čim hitreje obvestiti tudi o ukinitvi ukrepov.

5.2 PRIPRAVA NAČRTA UKREPOV NA LOKALNEM NIVOJU

Z namenom, da se zagotovi hitro ukrepanje ob pojavu SIP, mora imeti vsak OU UVHVVR na lokalnem nivoju pripravljen načrt ukrepov, ki zagotavlja hitro navezovanje stikov z ljudmi in organizacijami, za kar je potrebna vrsta podatkov. V lokalnih načrtih je potrebo podatke tudi redno posodabljeni (1x letno oziroma po potrebi). V ta namen direktor OU UVHVVR določi osebo, ki skrbi tako za posodabljanje podatkov kot za preverjanje opreme, ki je na razpolago na OU. Za lokalni načrt ukrepov so potrebni vsaj naslednji podatki oziroma sezname s podatki:

a. Seznami lokacij z dovzetnimi vrstami živali

- seznam lokacij, na katerih se nahajajo registrirane reje dovzetnih vrst živali;
- seznam trgovcev in prevoznikov živih živali - registrirani prevozniki za prevoz dovzetnih vrst živali;
- seznam lokacij, na katerih se zbirajo oziroma predelujejo proizvodi dovzetnih vrst živali (klavnice, predelovalni obrati, zbiralnice, mlekarne, sirarne, ...).

Seznami morajo po potrebi vsebovati za vsako od lokacij naslednje podatke (tako v elektronski kot papirni obliki): imetnik živali (naslov, telefonska številka, številka mobilnega telefona, elektronska pošta, številka faksa), vrsto in število živali. Seznami morajo biti dopolnjeni z zemljevidi, na katerih so natančno prikazane vse lokacije. Priporočljivi so tudi podatki o možnostih izvedbe zapore obrata glede na lokacijo (obrat na samem, v naselju, ...).

b. Seznam oseb in organizacij za pomoč pri ukrepanju

- seznam strokovnih delavcev, ki so imenovani v LSNB, ki mora biti dopolnjen s podatki o lokaciji in opremi samega LSNB;
- seznam vseh veterinarskih organizacij in veterinarskih delavcev (veterinarjev, veterinarskih tehnikov in higienikov NVI);
- seznam organizacij s koncesijo za opravljanje DDD;
- nabor potencialne delovne sile za izvedbo ukrepov (razni komunalni delavci ipd., gradbena podjetja);
- seznam kontaktnih oseb lovskih organizacij;
- seznam kontaktnih oseb izpostave Uprave RS za zaščito in reševanje ter vseh kontaktnih oseb, ki so jih dale po občinah izpostave Uprave RS za zaščito in reševanje;
- seznam vseh gasilskih in policijskih postaj;
- seznam (poimenski) ostalih delavcev, ki nudijo pomoč pri izvajanju ukrepov v obratu
– seznam so dolžni predložiti večji rejci (podjetja).

Seznami morajo vsebovati naslednje podatke: poštno naslove, naslove za elektronsko pošto, telefonske številke, številke faksov, številke mobilnih telefonov. Seznami morajo biti dopolnjeni s podatki o usposabljanjih za ukrepanje ob pojavu SIP.

c. Seznam zaščitne in ostale opreme za primer izbruha

Seznam mora vsebovati podatke o vsej razpoložljivi opremi s podatki o roku uporabe in lokaciji skladiščenja opreme (če je drugačna od lokacije OU UVHVVR). Upoštevati je treba tudi opremo, ki je potrebna za delovanje samega LSNB. Navedene morajo biti osebe, ki so zadolžene za kontrolo opreme.

d. Seznam možnih lokacij za zakopavanje trupel živali in odlagališč odpadkov

Seznam mora vsebovati natančne lokacije in mora biti dokumentiran z zemljevidi. Podatke posredujejo predstavniki lokalnih skupnosti.

e. Seznam možnih lokacij za vzpostavitev dezinfekcijskih točk

Možne lokacije se določijo glede na prometnice, upoštevati je treba tudi dostop do vode, elektrike itd.

6 MLEKO IN MLEČNI IZDELKI

Virus SIP se lahko prenaša tudi z mlekom in mlečnimi izdelki. Lahko se pojavi v mleku okuženih krav 3 do 5 dni pred izbruhom prvih kliničnih znakov bolezni, tako da lahko okuženo mleko zapusti kmetijo, preden se pojavi sum bolezni. Poleg tega so lahko tudi osebe, ki so delale s tem mlekom ter posode in vozila, v katerih se je mleko prevažalo, mehanski prenašalci virusa.

Ukrepi glede ravnanja z mlekom in mlečnimi izdelki se določijo v skladu s 4., 10., 25. in 38. členom ter Prilogo 9 Pravilnika o SIP.

6.1 NALOGE URADNEGA VETERINARJA

Vodja LSNB v okviru lokalnega središča izbire strokovnjaka na področju mleka za nadzor izvajanja ukrepov.

Kot del svoje pripravljenosti ob pojavu SIP mora OU UVHVVR:

- poznati mlečno industrijo na območju;
- vzdrževati stike z nosilcem dejavnosti v objektih za pridelavo, zbiranje in predelavo mleka na njihovem območju, pri čemer je treba zagotoviti, da se stranke zavedajo odgovornosti v skladu z zakonodajo;
- zagotoviti, da so dostopna navodila in informacije v zvezi z ukrepi glede mleka ob pojavu SIP;
- zagotoviti, da je vodstvenim delavcem mlekarn ob sumu ali po potrditvi bolezni dostopno veterinarsko osebje v mlekarnah in organizacijah, ki zbirajo mleko;
- voditi seznam mlekarn z možnostjo toplotne obdelave pri ultravisoki temperaturi (UHT), ki delujejo v njihovem območju; ko se določi zaščitno območje, je treba organizirati takojšnji obisk vseh UHT mlekarn, ki zbirajo mleko na zaščitnem območju.

Uradni veterinar mora na lokalnem nivoju zagotoviti, da:

- mlekarna vodi seznam imen, naslovov in telefonskih števil oseb, povezanih s pridelavo, zbiranjem in prevozom mleka v mlekarno;
- je osebje v mlekarnah seznanjeno z ukrepi ob pojavu SIP;
- osebje mlekarn, ki je odgovorno za odkup ali zbiranje mleka, ukrene vse potrebno, da je mogoče ob pojavu bolezni stopiti v stik s pridelovalci, zbiralci in prevozniki mleka tudi zunaj običajnega delovnega časa (vključno z vikendi in dopusti);
- je osebje v zadrugi ali mlekarni, ki dela z mlekom, seznanjeno, da ne sme obiskovati gospodarstev, kjer so za bolezen dovzetne živali nastanjene.

6.1.1 Postopki ob sumu

Ob sumu na SIP uradni veterinar prepove odvoz mleka iz obrata, dokler bolezen ni potrjena oziroma sum ni ovržen.

Ko uradni veterinar prejme obvestilo o sumu bolezni, mora takoj obvestiti uradne veterinarje, ki izvajajo uradni nadzor v mlekarnah. Ti pa morajo obvestiti mlekarno oziroma organizatorja odkupa mleka.

Če rejec težko zagotovi zadostne prostorninske kapacitete za mleko, ki ga ne sme odpeljati iz obrata, lahko pomagajo mlekarne s tem, da priskrbijo cisterno izključno za zbiranje mleka, ki ga bo treba obdelati v skladu s predpisanimi zahtevami.

6.1.2 Postopki po potrditvi bolezni

Po potrditvi SIP uradni veterinar ukrepa v skladu z določili Pravilnika o SIP in predpiše ukrepe za okužen obrat ter ukrepe za zaščitno in ogroženo območje. Obenem mora poskrbeti, da se obvesti odgovorno osebo mlekarne tistega območja in predstavnika za odkup mleka, na katerega ozemlju se nahaja okužen obrat. To je treba opraviti takoj (podnevi ali ponoči) in sporočiti naslednje informacije:

- ime imetnika in naslov okuženega obrata (vključno z vsemi možnimi stiki);
- ali je imetnik proizvajalec mleka ali rejec prašičev, ki živali krmi z mlekom, proizvodi na osnovi mleka in proizvodi, pridobljenih iz mleka, ki se v skladu z ŽSP uredbo lahko uporabljajo kot posamična krmila;
- obseg zaščitnega območja (naselja);
- telefonsko številko in naslov LSNB za SIP;
- imena in naslove gospodarstev, za katera veljajo ukrepi iz 4. in 10. člena Pravilnika o SIP.

Po potrditvi bolezni začne mlekarna v sodelovanju z uradnimi veterinarji v mlekarni nemudoma izvajati predpisane ukrepe.

6.2 ODSTRANJEVANJE MLEKA V OBRATU

Mleko, proizvodi na osnovi mleka in proizvodi, pridobljenih iz mleka iz okuženega obrata so uvrščeni med snovi kategorije 2.

Odstranijo se v skladu s 13. členom ŽSP Uredbe .

Če se kompostirajo ali predelajo v bioplin, se mora uporabiti sterilizacija pod pritiskom. Na zemljišču se jih lahko uporabi le, če so bili predhodno ustrezno predelani v skladu z ŽSP uredbo.

6.2.1 Razkuževanje molzne opreme in mlečnih cistern

Običajna razkužila, poleg registriranih tovarniških razkužil, so: 0,2 % citronska kislina, 0,3 % ortofosforjeva kislina ali 0,2 % sulfaminska kislina z dodatkom primerne detergenta.

Uporaba formalina kot razkužila v mlekarnah je prepovedana zaradi njegove škodljivosti.

6.3 KRMLJENJE ŽIVALI Z MLEKOM IN MLEČNIMI STRANSKIMI PROIZVODI

Parkljarje je prepovedano krmiti z mlekom, proizvodi na osnovi mleka in proizvodi, pridobljenih iz mleka, ki izvirajo z neokuženih gospodarstev na zaščitnem območju, če izdelki niso bili prevreti ali pasterizirani. To ne velja, kadar se živali krmi v obratu, s katerega mleko izvira.

6.4 TOPLOTNA OBDELAVA

Da se prepreči širjenje virusa SIP z mlekom, posnetim mlekom, sirotko in s cisternami, morajo vse mlekarne na okuženem območju in druge mlekarne, ki prejemajo mleko z zaščitnega območja, mleko in druge stranske proizvode, ki se uporabljajo za krmo živali, termično obdelati v skladu s Prilogo 9 Pravilnika o SIP.

6.5 OZNAČEVANJE MLEKA

V skladu z določbami predpisov o SIP morajo biti mleko in mlečni izdelki, pridobljeni na zaščitnem območju, označeni, kot je opisano spodaj.

Mleko in mlečni izdelki, poslani z zaščitnega območja: če je mleko, sirotka ali posneto mleko zbrano v cisterni, je voznik odgovoren, da pošiljko spremlja potrdilo o zdravstvenem stanju pošiljke, na katerem je označeno: »Proizvedeno na zaščitnem območju – Ni toplotno obdelano«.

Oznaka mleka in mlečnih izdelkov, ki so bili toplotno obdelani, mora vsebovati navedbo, da so bili pridobljeni na zaščitnem območju in da so bili podvrženi toplotni obdelavi.

7 UKREPI PRI RAZMNOŽEVANJU ŽIVALI

Kot reprodukcijski material, ki predstavlja tveganje za širjenja bolezni, se štejejo seme, jajčne celice in zarodki dovzetnih vrst živali. Zelo veliko tveganje za širjenje predstavlja tudi umetno osemenjevanje in presajanje zarodkov.

7.1 UKREPI V OBRATU

Uradni veterinar z odločbo poleg drugih ukrepov v sumljivem oziroma okuženem obratu odredi tudi prepoved osemenjevanja ali pridobivanja jajčnih celic in zarodkov dovzetnih in nedovzetnih vrst živali.

V okuženem obratu uradni veterinar z odločbo odredi prepoved razmnoževanja dovzetnih vrst živali.

7.2 UKREPI NA ZAŠČITNEM OBMOČJU

Uradni veterinar z odločbo na podlagi 21., 22. in 26. členom Pravilnika o SIP odredi prepoved razmnoževanja živali dovzetnih in nedovzetnih vrst na zaščitnem območju. Prepoved velja za osemenjevanje, pridobivanja jajčnih celic in zarodkov.

7.3 UKREPI NA OGROŽENEM OBMOČJU

Uradni veterinar z odločbo na podlagi 36. člena Pravilnika o SIP odredi prepoved naravnega pripusta na ogroženem območju, če se živali ne nahajajo v samem obratu. Umetno osemenjevanje živali je dovoljeno le s semenom živali, pridobljenega od živali izven zaščitnega območja, ob upoštevanju vseh varnostnih ukrepov in sprotnem razkuževanju.

7.4 PREVENTIVNI UKREPI ZA OSEMENJEVALCE

Vodja LSNB se mora posvetovati z veterinarskimi delavci, ki izvajajo osemenjevanje in delujejo na ogroženem območju, da zagotovijo, da se poleg razkuževanja izvajajo še naslednji ukrepi:

- preneha se uporabljati običajne kontejnerje za shranjevanje semena v tekočem dušiku;
- dovoljena je uporaba termos steklenic z enodnevno zalogo semena; neporabljeno seme se mora ob koncu dneva uničiti, termos steklenice pa temeljito razkužiti z razkužilom, ki je registrirano za uporabo proti virusu SIP;
- uporabljati morajo zaščitno obleko za enkratno uporabo;
- uporabljati je treba aplikatorje, zaščitne prevleke, ipd.; ki se po uporabi uničijo (sežgejo), ali pa razkužijo in pustijo v obratu;
- avtomobile je treba vzdrževati čiste.

8 OCENJEVANJE ŠKODE

V skladu s 46. in 47. členom Zakona o veterinarstvu pripada imetniku živali odškodnina za pokončane ali zaklane živali ter uničene predmete oziroma surovine zaradi uresničevanja ukrepov za zatiranje določenih bolezni živali. Odškodnina mora biti izplačana v čim krajšem možnem času in se določi po tržni vrednosti živali, predmetov oziroma surovin.

V skladu s Pravilnikom o odškodninah na področju veterinarstva (Uradni list RS, št. 105/07 in 57/15) je treba živali, predmete oziroma surovine pred uničenjem oceniti. Uradni veterinar določi cenilca, ki oceni tržno vrednost živali, predmetov oziroma surovin. Cenilec mora podati cenitveno poročilo uradnemu veterinarju v času, ki ga je le-ta določil.

Zakol oziroma pokončanje živali, uničenje predmetov in surovin se vrši v prisotnosti uradnega veterinarja. O tem dejanju v postopku in o vseh važnejših ugotovitvah se sestavi zapisnik, ki je dokaz, da ukrep ni bil le odrejen, ampak tudi izvršen.

Postopek za izplačilo odškodnine se uvede na zahtevo imetnika živali, ki vloži pri pristojnem OU UVHVVR. Uradni veterinar mora ves čas postopka sproti ugotavljati, ali je imetnik živali izpolnil vse pogoje za izplačilo odškodnine.

O tem, ali se odškodnina izplača ali ne in o višini odškodnine, odloči uradni veterinar z odločbo.

Zoper odločbo o višini odškodnine ni dovoljena pritožba niti upravni spor. Imetnik živali lahko v 30 dneh od prejema odločbe predlaga pristojnemu sodišču, da odmeri odškodnino v nepravdnem postopku. Zoper odločbo uradnega veterinarja o tem ali so izpolnjeni pogoji za izplačilo odškodnine ali ne, pa ima stranka pravico pritožbe v roku 8 dni od vročitve le-te.

9 USMRTITEV ŽIVALI IN ODSTRANJEVANJE TRUPEL

9.1 SPLOŠNO

Vodja LSNB mora poskrbeti za zadostno število veterinarjev in delavcev, s pomočjo katerih je mogoče zagotoviti ustrezen način usmrtitve s humanimi metodami in nadzor nad njim. Delavci morajo dobiti navodila, da ne smejo začeti, dokler ni navzoč veterinar.

Običajno naj bi bil en veterinar odgovoren za največ tri delavce, ker mora biti navzoč na vsakem kraju usmrtitve. Delavci, ki jih v ta namen lahko aktiviramo, so lahko veterinarski higieniki, veterinarski tehniki iz veterinarskih organizacij ter delavci, ki delajo v klavnicah.

Kadar je v okuženem obratu več kot en veterinar, mora biti eden od njih imenovan za odgovornega.

Usmrtitev mora biti urejena tako, da se opravlja pri dnevni svetlobi. Če je treba delo nadaljevati tudi ponoči, se to lahko opravlja le ob ustrezni razsvetljavi.

Na voljo mora biti zadostno število delavcev in pomočnikov, da se prepreči zamude pri izvedbi.

Odgovorni veterinar odloča ali naj se živali usmrtijo v zaprtem prostoru ali na prostem. Kadarkoli je mogoče, naj se usmrtitev izvaja na neprepustni površini.

Usmrtitve se mora vedno izvajati na human način. Oprema za humano usmrtitev mora biti redno vzdrževana.

Preden veterinar zapusti okužen obrat, mora biti prepričan, da so vse živali mrtve.

Delavci morajo biti opremljeni z zaščitno obleko in gumijastimi škornji.

Po usmrtitvi odgovorni veterinar izpolni obrazec iz točke 13.6.4 – dnevno poročilo veterinarja in ga posreduje LSNB oziroma DSNB.

Usmrtitev živali odredi uradni veterinar z odločbo, v kateri predpisuje ukrepe iz 10. člena Pravilnika o SIP. Ukrep izda na podlagi potrditve bolezni in posvetovanja z DSNB. Če se kasneje izkaže, da je treba usmrtiti še več dovzetnih živali, mora uradni veterinar prej dobiti soglasje DSNB. Če pristojni uradni veterinar ni obenem tudi vodja LSNB, mora ukrepe uskladiti tudi z njim.

Nujno je, da se čim prej prepreči nadaljnje izločanje in širjenje virusa. Zelo pomembno je, da se čim hitreje izvedejo postopki ocenitve in usmrtitve okuženih živali, odstranitve trupel in preliminarnega čiščenja in razkuževanja.

Usmrtitev izvajajo za to usposobljeni delavci, ki morajo biti posebej izbrani po svoji učinkovitosti in sposobnosti.

Veterinarji ne usmrtijo živali sami, razen v primerih, ko:

- usposobljeni delavci niso na voljo ali niso na voljo dovolj hitro;
- DSNB izda navodilo, da se dovzetne živali usmrtijo v diagnostične namene.

Kadar je treba usmrtiti dovzetne živali v hlevih, je treba okna in vrata hleva zapreti in izključiti ventilatorje, ki sesajo zrak iz prostora.

Vodja skupine, ki je zadolžena za usmrtitev (odgovorni veterinar), pred izvedbo usmrtitve obišče imetnika živali in mu na primeren način razloži sam potek in izvedbo postopka. Imetnik živali mora imeti možnost, da je prisoten pri sami usmrtitvi, če pa tega ne želi, je treba to upoštevati.

Usmrtitev mora biti opravljena varno, humano in kompetentno, pri čemer je treba upoštevati imetnika in njegovo družino, ki je neposredno prizadeta.

Pred postopkom usmrtitve je treba opraviti ocenitev živali in zbrati vso potrebno dokumentacijo.

Pri izbiri lokacije za usmrtitev je treba upoštevati naslednje faktorje:

- prostori, ki so na voljo,
- varnost živali,
- bližina in dostopnost mesta, kjer se bodo odstranila trupla usmrčenih živali,
- varnost osebja, ki sodeluje pri usmrtitvi,
- strinjanje imetnika živali,
- možnost poškodovanja lastnine,
- zaščita pred vdorom javnosti.

Vrstni red, po katerem se bodo usmrtile živali, je sledeč:

- okužene živali;
- kontaktne živali;
- druge dovzetne živali.

Najprej je treba usmrtiti prašiče, saj izločajo največje količine virusa. Glave in noge usmrčenih živali morajo biti zavite v polietilenske vrečke.

Če je le mogoče, se usmrti zaključeno epizootiološko enoto živali. Da ne bi prihajalo do poškodb pri delu, je treba načrtovati tudi čas za odmore. Kadar gre za veliko število živali, je treba odmore predvideti vnaprej.

Po zaključeni usmrtitvi odgovorni veterinar preveri, če so vse živali mrtve in prešteje vsa trupla, kar navzkrižno preveri s seznamom živali, pri katerih je bila opravljena cenitev, da se zagotovi, da so bile res vse živali usmrčene.

Po usmrtitvi in uničenju trupel odgovorni veterinar izpolni obrazec o evidenci ocenjenih, usmrčenih in uničenih živalih in ga posreduje vodji LSNB. Na tem obrazcu je treba navesti čas začetka in zaključka usmrtitev, pokopa ali sežiga oziroma odvoza v predelovalni obrat za odstranjevanje ŽSP.

9.2 NAČINI USMRTITVE DOVZETNIH ŽIVALI

9.2.1 Govedo

Osnovno orodje za usmrtitev je pištola s penetrirnim klinom. Temu sledi vbod v hrbtni mozeg. Včasih lahko okoliščine zahtevajo uporabo kakega drugega orožja. Vedno je treba uporabiti naboj ustrezne moči glede na starost živali, ki se jo usmrti.

Kadar je treba usmrtiti govedo na paši, je včasih treba pred usmrtitvijo postaviti ogrado. Ogrado je treba, kolikor je to mogoče, zakriti z uporabo razpoložljivih materialov.

Kadar je treba usmrtiti govedo v zaprtem prostoru, je treba vedno najprej usmrtiti bike. Na splošno je bolje, če so živali že v zaprtem prostoru, da se jih tam tudi usmrti. Če je to neizvedljivo, je priporočljivo, da se za transport uporablja primeren klavni boks.

Kadar se usmrti živali v zaprtem prostoru, se moramo zavedati, da lahko pride do znatnega posmrtnega napenjanja in mrtvaške otroplosti, zaradi česar bo odvoz skozi ozka vrata otežen.

9.2.2 Drobница

9.2.2.1.1. Odrasle živali

Veterinar, ki je odgovoren za okužen obrat, po posvetovanju z vodjo LSNB določi najprimernejši način usmrtitve. Najboljše sredstvo je pištola z naboji primerne moči. Uporabiti je možno tudi električno napravo, ki se uporablja za prašiče. Če je žival ustreljena v frontalni ali parietalni predel, je nujna uporaba palice za vbod v hrbtni mozeg, tudi če je to težavno. Žival je mogoče ustreliti tudi za okcipitalno kost, tako da krogla ali električni tok uničita podaljšano hrbtenjačo.

9.2.2.1.2. Mlade živali

Priporočena je uporaba sredstev za evtanazijo – intrakardialno ali intraperitonealno.

9.2.3 Prašiči

9.2.3.1.1. Svinje in merjasci

Uporabijo se električne naprave za omamljanje. Tudi tu je treba živalim z ekstraktorjem prekiniti hrbtni mozeg.

9.2.3.1.2. Srednje veliki prašiči

Najprimernejša je uporaba električne naprave za omamljanje. Možna je tudi uporaba pištole, ki ji sledi prekinitev hrbtnega mozga z ekstraktorjem.

9.2.3.1.3. Pujski

Priporočljiva je uporaba sredstev za evtanazijo.

9.3 UPORABA POMIRJEVAL

Po potrebi lahko veterinar, ki je odgovoren za obrat, uporabi sredstva za pomiritev in imobilizacijo. Ta se običajno uporabljajo za:

- pomiritev agresivnih živali pred usmrtitvijo,
- delo z agresivnimi živalmi v zaprtem prostoru v diagnostične namene, kadar ni na voljo pripomočkov za obvladovanje živali ali ustrezne pomoči,
- obvladovanje živčnih ali agresivnih živali na prostem v diagnostične namene, posebno kadar obstaja nevarnost pobega; v teh primerih je mogoče zaprositi za pomoč veterinarja, usposobljenega za uporabo puške za omamljanje.

Uradni veterinar mora pri svojem načrtovanju evidentirati veterinarje, ki imajo znanje in pooblastila za uporabo puške za omamljanje.

Pred uporabo pomirjevala je treba dobiti dovoljenje imetnika. Če je treba dati pomirjevalo živali v odsotnosti imetnika, ga je o tem treba čim prej obvestiti.

Zaloge pomirjeval se nahajajo v veterinarskih organizacijah s koncesijo.

Veterinarji, ki opravljajo diagnostične preglede, morajo neškodljivo odstraniti delno uporabljene stekleničke pomirjeval kot rutinski ukrep za preprečevanje nevarnosti ali kritike glede navzkrižne okužbe.

9.4 DOVZETNE ŽIVALI V ŽIVALSKIH VRTOVIH, OBORAH IN PROSTOŽIVEČE DOVZETNE ŽIVALI

Pri pregledu dovzetnih živali v živalskih vrtovih lahko zaradi njihove razdražljivosti oziroma plašnosti pride do poškodb ali celo pogina. Ugotovljeno je, da je najtežje umiriti male rastlinojede živali, pri katerih tudi največkrat pride do poškodb.

Za zmanjšanje nevarnosti poškodb je potrebna pomoč strokovnega osebja živalskega vrta pri obvladanju in apliciranju pomirjeval živalim.

9.5 ODSTRANJEVANJE IN UNIČEVANJE TRUPEL

Trupla poginulih in usmrčenih živali je treba odstraniti in uničiti kar najhitreje. Zaradi možnosti prenosa SIP na druge živali je ob tem treba upoštevati najstrožje preventivne ukrepe.

9.5.1 Zakonodaja in prevoz trupel

V skladu z ZVMS (25., 26. in 27. člen), ŽSP uredbo, Uredbo o izvajanju uredbe (ES) o določitvi zdravstvenih pravil za živalske stranske proizvode in pridobljene proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 58/2011), Pravilnikom o zbiranju, prevozu, skladiščenju, ravnanju, uporabi in odstranjevanju živalskih trupel kot vrste živalskih stranskih proizvodov, ki niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 122/07) in Uredbo o načinu, predmetu in pogojih opravljanja gospodarske javne službe ravnanja s stranskimi živalskimi proizvodi kategorije 1 in 2 (Uradni list RS, št. 134/2006 in 1/2010) so za odvoz živalskih trupel in ostalih živalskih stranskih proizvodov (v nadaljevanju: ŽSP) zadolženi VHS in organizacije za odvoz odpadkov s koncesijo – KOTO d.o.o.. Na osnovi tega je KOTO dolžan prepeljati in prevzeti za predelavo in uničenje tudi večje količine živalskih trupel.

9.5.2 Odločanje o vrsti odstranjevanja in uničenja trupel živali

Pri odločitvi glede načina odstranitve in neškodljivega uničenja trupel usmrčenih živali moramo upoštevati dva glavna vidika:

- preprečevanje širjenja virusa,
- zmanjševanje škodljivega vpliva na okolje.

Način uničevanja se za vsak primer posebej določi po navodilih DSNB.

Predvideni so naslednji načini:

- odvoz in predelava trupel v predelovalnem obratu kategorije 1 oziroma 2, čemur sledi sežig v obratu za sežig ali so-sežig v skladu z določili ŽSP uredbe;
- zakopavanje na vnaprej določenih lokacijah v bližini okuženih gospodarstev;
- zakopavanje ali sežig trupel na območju okuženega obrata.

Pri odločanju o možnostih odstranitve trupel poginulih živali je treba upoštevati specifiko vsakega primera posebej, vendar ima prednost pri izbiri vedno odstranitev v predelovalnem obratu za ŽSP (kafilacija), saj predstavlja, razen prevoza, ki dodaja nekoliko večje tveganje za širjenje bolezni, optimalno vrsto odstranitve in uničenja v kontroliranih in predvidljivih razmerah.

Na podlagi študij in mnenj Znanstvenega upravljalnega odbora EU so pripravljene smernice Komisije za odločanje pri načinu odstranjevanja trupel. Smernice za pomoč pri odločanju za izjemno odstranjevanje po ŽSP uredbi so v spodnji tabeli.

Tabela 3: Odstranjevanje ŽSP

Kategorija živalskih stranskih proizvodov	Zakopavanje ali sežig
Snovi kategorije 1 iz člena 8(1)(a)(i): TSE pozitivne živali	Ni zakopavanja ali sežiga (glej oddelek 3 spodaj)
Snovi kategorije 1 iz člena 8(1)(b)(ii): cela trupla poginulih živali, ki vsebujejo SRM	Zakopavanje ali sežig na odročnih krajih ali na kraju samem (glej oddelek spodaj), na podlagi odobritve in pod nadzorom UVHVVR, v soglasju z MOP (po opravljenih BSE hitrih testih, ko so rezultati teh testov že znani)
V primeru pojava bolezni kategorije A v skladu z AHL - v skladu s členom 19(1)(e)	Zakopavanje ali sežig v primeru, ko UVHVVR zavrne prevoz v najbližji predelovalni obrat ali sežigalnico zaradi nevarnosti prenosa bolezni ali če kapacitete obratov niso zadostne; Ob tem je treba upoštevati pravila Skupnosti in nacionalna pravila, predvsem glede prepovedi zakopa ali zažiga živali z antraksom, zaradi nevarnosti prenosa bolezni
Snovi kategorije 2	Zakopavanje ali sežig na odročnih krajih, v primerih, ko vse ostale možnosti predstavljajo večje tveganje za zdravje ljudi ali okolje, ali v primerih, ko ni mogoče zagotoviti prevoza
Snovi kategorije 3	Zakopavanje ali sežig na odročnih krajih, v primerih, ko vse ostale možnosti predstavljajo večje tveganje za zdravje ljudi ali okolje, ali v primerih, ko ni mogoče zagotoviti prevoza.

Kriteriji, ki jih je pri odločanju o vrsti odstranitve treba upoštevati, so:

- dostopnost prizadetega območja, kjer se je pojavila SIP,
- hitrost širjenja bolezni in razširjenost na območju, v državi ali njeni okolici,
- število in kategorija živali namenjenih odstranitvi ob upoštevanju kapacitete predelovalnega obrata kategorije 1 in 2,
- število in vrsta ustreznih prevoznih sredstev,
- ocena tveganja za okolje.

9.5.3 Prevoz

Vozila, namenjena za prevoz trupel, morajo biti zaprta, nepropustna in primerna za popolno razkuževanje. Pri prevozu morajo biti izpolnjena določila, predpisana v ŽSP uredbi.. Poleg komercialnega dokumenta, določenega v ŽSP uredbi, mora ob pojavu ali sumu bolezni prevoz živalskih trupel in odpadkov spremljati tudi listina o prevozu nevarnega blaga.

Prevoz trupel opravljata s svojimi prevoznimi sredstvi VHS in KOTO d.o.o., odvisno od količine trupel.

9.5.4 Oprema

Osebe, ki delajo s trupli, morajo nositi ustrezno zaščitno obleko, obutev in opremo, ki jih je mogoče razkužiti. Na kraju uničevanja trupel je treba nemudoma po uničenju opraviti temeljito razkuževanje objektov, ljudi, vozil, opreme in pribora. Del zaščitne opreme je dostopen na UVHVVR.

V skladu z določili državnega načrta zaščite in reševanja ob množičnem pojavu bolezni živali v RS imajo uradni veterinarji UVHVVR v primeru izbruha SIP dostop do opreme, potrebne za zakopavanje trupel oziroma do goriva v primeru sežiga trupel.

9.5.5 Odstranjevanje v predelovalnem obratu za ŽSP

Praviloma je treba za odvoz trupel poginulih ali usmrčenih živali v skladu z običajno veljavnim postopkom poklicati VHS, ki je organizirana v okviru NVI. VHS sprejme prijavo pogina in opravi prevoz trupel poginulih živali v vmesni obrat kategorije 1 ali 2 (zbiralnico trupel), ki jih ima v ta namen NVI organizirane po regionalnem ključu in so dostopne v seznamu obratov za ŽSP na spletni strani UVHVVR. NVI v svojih obratih, če je to določeno s sklepi DSNB, opravi pato-anatomske diagnostike poginulih živali po določenem vzorcu. Način prijave poginulih in usmrčenih živali ter možnosti prevzema in prevoza trupel ter obveznosti obeh služb so določene v zakonodaji, opisani v točki 9.5.1 tega poglavja.

V primeru večjih poginov oziroma usmrtitev lahko izjemoma opravi odvoz trupel živali neposredno iz gospodarstev tudi KOTO d.o.o. s svojimi prevoznimi sredstvi, v kolikor so leta ustrezno opremljena za nalaganje trupel na sama kraja pogina ali usmrtitve.

Trupla po opravljenem zbiranju in morebitni pato-anomski diagnostiki ali pa po neposrednem zbiranju na kraju pogina/usmrtitve KOTO d.o.o. prepelje v predelovalni obrat na toplotno predelavo. V kolikor na območju ljubljanske in gorenjske regije prevoz trupel v predelovalni obrat KOTO izvede neposredno VHS, mora v primerih, ko gre za trupla okuženih živali, o tem predhodno telefonsko obvestiti KOTO d.o.o. (točka 13.3).

Člani strokovne skupine morajo imeti možnost, da trupla usmrčenih živali pred uničenjem pregledajo in po potrebi odvzamejo ustrezne vzorce.

Celoten postopek neškodljivega odstranjevanja mora potekati pod nadzorom uradnega veterinarja.

Posodobljen seznam vmesnih obratov, kjer se opravlja tudi pato-anomska diagnostika, je dostopen na spletni strani UVHVVR: www.uvhvvr.gov.si.

9.5.5.1.1. Osnovni podatki o obratih za predelavo in sežig ŽSP

9.5.5.1.1.1. Predelovalni obrati kategorije 1

V Sloveniji je registriran en predelovalni obrat kategorije 1, ki ima koncesijo za predelavo stranskih živalskih proizvodov kategorije 1 za območje cele Slovenije.

Obrat:

KOTO d.o.o.
Agrokombinatska 80
1000 LJUBLJANA

Št. odobritve: SI-B-07-06-01

Maksimalna kapaciteta predelave: 250 ton/dan

Koncesionirana minimalna kapaciteta: 5.000 ton/letno

9.5.5.1.1.2. Predelovalni obrati kategorije 2 in 3

V izjemnih primerih, če bi bile kapacitete predelave obrata KOTO presežene, obstaja možnost začasne uporabe in morebitne prekategoriizacije drugih predelovalnih obratov kategorije 2 ali 3 za predelavo trupel. V ta namen bi bilo v Sloveniji možno uporabiti kapacitete vsaj še enega obrata za proizvodnjo bioplina, ki ima kot pred-obdelavo surovine pred bioplinskim procesom zagotovljen postopek predelave po metodi 1 (območje Prekmurja in SV Slovenije) ter predelovalnega obrata kategorije 3, ki ima zagotovljen postopek predelave po metodi 2 (območje Ljubljane in osrednje Slovenije). Zadnja rešitev je mogoča samo na podlagi sklepov DSNB ob ureditvi koncesijskih razmerij določenih v Uredbi o načinu, predmetu in pogojih opravljanja gospodarske javne službe ravnanja s stranskimi živalskimi proizvodi kategorije 1 in 2 s koncedentom (Vlado RS in koncesionarjem).

Seznam predelovalnih obratov je dostopen na spletni strani UVHVVR: www.uvhvvr.gov.si in se sproti posodablja.

9.5.5.1.1.3. Obrati za sežig in so-sežig

Koncesionar KOTO d.o.o. zagotavlja sproti neškodljivo odstranitev celotne dnevne proizvodnje mesno kostne moke s so-sežigom. Trenutno v Sloveniji so-sežig poteka v Cementarni Anhovo.

Seznam obratov za sežig in so-sežig je dostopen na spletni strani UVHVVR: www.uvhvvr.gov.si in se sproti posodablja.

9.5.6 Izjemne možnosti odstranjevanja in uničevanja trupel

ŽSP uredba daje pristojnemu organu kot izjemo možnost zakopavanja ali sežiga trupel usmrčenih živali na kraju samem, kadar gre za:

- oddaljena ali težko dostopna območja ali
- pojav bolezni kategorije A v skladu z AHL.

O možnosti izjemne odstranitve trupel usmrčenih in poginulih živali odloči UVHVVR, ki je pristojen na podlagi 2. člena Uredbe o izvajanju Uredbe (ES) o določitvi zdravstvenih pravil za živalske stranske proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi (Uradni list RS, št. 58/11) v skladu z določili ŽSP Uredbe in Uredbe Komisije.

9.5.6.1.1. Zakopavanje

OU UVHVVR na svojem območju vnaprej izvede vse potrebne aktivnosti, da bi bila odločitev o možnem zakopavanju ob pojavu bolezni čim lažja. V ta namen vzpostavi stike z vsemi podjetji, zadolženimi za oskrbo s pitno vodo, tako da so zemljevidi možnih lokacij zakopa redno dopolnjeni, in da zagotovi, da se lahko veterinarsko osebje, po potrebi, vedno brez izgubljanja časa obrne na odgovorno osebo pristojne službe.

Pred določitvijo mesta zakopa mora biti v vseh primerih za lokacijo opravljena ocena vplivov na okolje, ki jo pripravijo strokovnjaki s področja varovanja okolja.

Če ocena ni vnaprej pripravljena, je treba v postopek naknadno vključiti strokovnjake s področja varovanja okolja. Pri imetniku živali in lokalnih skupnostih je treba preveriti, če so v bližini viri oskrbe z vodo, lahko tudi zasebni. Lokacija mora biti dovolj daleč od cest, izogibati pa se je treba tudi pobočjem. Če je treba kopati na območju površinskih drenaž, je treba le-te po tem, ko se zemljišče posede, obnoviti.

Na zemljevidu je treba jasno označiti mesto zakopa. Fotokopijo je treba shraniti v lokalnem dosjeju v zvezi s primerom bolezni, podatke o lokaciji na zemljevidu pa posredovati glavnemu uradu UVHVVR. DSNB vodi evidenco o vseh lokacijah zakopavanja živalskih trupel.

Trupla usmrčenih živali je mogoče zakopati tudi v registriranih grobnicah, grobiščih, če le-ta še obstajajo in so z vidika nevarnosti prenosa bolezni in varovanja okolja še primerni za uporabo. Prevoz trupel in ostalih ŽSP ter drugih proizvodov (npr. krma, stelja, ipd.) se mora opraviti z nepropustnimi transportnimi sredstvi. Če gre za prevoz trupel, mora prevoz spremljati tudi listina o prevozu nevarnega blaga.

OU UVHVVR mora sestaviti in vzdrževati seznam možnih lokacij, ki so primerna za zakopavanje.

Jamo, namenjeno zakopavanju trupel živali in drugega materiala, je najlažje izkopati z bagrom, uporabijo pa se lahko tudi buldožerji, nakladalci in druga strojna oprema. Jama z ravnimi stenami naj bo primerno široka, kar je odvisno od opreme in terena, oziroma načina polnjenja jame s trupli, dolga v odvisnosti od količine zakopanih trupel (jama se v obliki jarka podaljšuje glede na količino zakopanih trupel), globoka pa v odvisnosti od terena in višine

talne vode. Primer: jama dolžine 6 metrov ter širine in globine 4 metre zadostuje za zakopavanje trupel 20 odraslih govedi, ali 60 trupel odraslih ovc, ali 60 trupel odraslih prašičev. Dno jame grobnice mora biti od nivoja talne vode oddaljeno vsaj 1 meter. Globina je odvisna tudi od količine trupel. Velikost jame je odvisna od količine materiala namenjenega za zakopavanje. Trupla se v jamo stresejo iz tovornjakov ali se potisnejo z buldožerji ali nakladalci. Plast prsti oziroma zemlje, ki sega do nivoja zemlje, mora biti debela najmanj 1 meter do 2 metra, nato pa se dodatno naloži zemlja v obliki gomile v debelini 1 do 2 metra, zasutje mora segati 1 meter preko stranskih robov jame. Ta dodatna gomila deluje kot utež, ki preprečuje dvigovanje trupel zaradi nastajanja plinov, dostop mesojedim živalim ter pomaga filtrirati vonj in absorbirati tekočino, ki nastaja pri razpadanju trupel. Trupla morajo biti pred zakopavanjem razkužena z razkužilom, ki deluje na povzročitelja SIP.

Oddaljenost jame grobnice od vodnih zajetij za pitno vodo znaša 250 metrov, od rek in potokov 30 metrov.

Pri uničevanju trupel z zakopavanjem je treba v določenih časovnih razmikih odvzeti vzorce zakopanih trupel za ugotavljanje prisotnosti virusa SIP.

9.5.6.1.2. Sežig

Gre za zelo zahteven način uničevanja trupel, pri katerem se srečujemo s številnimi težavami (količina materiala, ki ga potrebujemo za sežig, izbira lokacije, dovoz materiala na mesto sežiga, odziv javnosti, itd.), zato bi se ta možnost uporabila le v primerih, ko ni možen odvoz v predelovalni obrat za ŽSP in ko tudi zakopavanje trupel ni mogoče.

Kraj sežiga trupel mora biti, kolikor je le mogoče, oddaljen od javnosti, če to ne povečuje nevarnosti širjenja okužbe. O izbiri kraja sežiga se mora uradni veterinar posvetovati z imetnikom živali.

O sežigu je treba obvestiti lokalno gasilsko enoto in lokalne oblasti. Lokalna gasilska enota bo svetovala glede izdelave grmade in prižiganja ognja.

Bistvo sežiga je, da se trupla naložijo na zadostno količino gorljivega materiala, obenem pa je omogočen dostop zadostni količini zraka pod grmado, da se doseže najvišja temperatura ognja, kar omogoči čim učinkovitejši sežig v čim krajšem času. Pred sežigom se trupla najprej poškopri z ustreznim registriranim razkužilom.

Posebnega pomena pri izbiri prostora za sežig je:

- izbira lokacije: upoštevati je treba možne vplive vročine, dima in vonja na bližnje objekte, ceste in stanovanjske površine; sežigališče praviloma leži nižje kot trupla na mestu usmrnitve;
- dostop do mesta sežiga: dostop za dovoz materialov za izdelavo grmade in vzdrževanje ognja ter za dovoz goriva, trupel in ostalega materiala za sežig mora biti čim lažji;
- okolica grmade: okoli grmade je treba zagotoviti primerno zaporo za ogenj – glede tega se je treba posvetovati z gasilci, ki zagotovijo gasilsko opremo in nadzirajo sežig;
- gorivo: za grmado je treba zagotoviti dovolj goriva, da pride do popolnega sežiga; gorivo mora biti pripravljeno pred začetkom sežiga; za 1 GVŽ potrebujemo 3 bale slame, 3 lesene hlode dolžine 2,5 m ($0,3 \text{ m}^3$), 23 kg sekanega lesa za vžig, 230 kg visoko kaloričnega premoga v kosih dolžine 15 do 20 cm (zelo pomembno je, da sta les in premog osušena, ne uporabljamo svežega lesa), 4 litre dizelskega, ali kurilnega olja.

Grmado lahko naredimo na tleh ali pa jo dvignemo od tal. Če se grmada dela na tleh, se pod njo izkopljejo jarki (30 cm x 30 cm), ki potekajo v prevladujoče smeri vetra in delujejo kot ventilacijski kanali. Jarki so narejeni v intervalih na 1 meter vzdolž cele dolžine, predvidene za grmado. Grmada se tudi lahko dvigne od tal z balami slame in hlodi, ki potekajo vzporedno s prevladujočo smerjo vetra. Na to plast se položi še ena plast hlodov, ki so med seboj

razmaknjeni okoli 20 cm in sekanega lesa za vžig. Na to se položi ostali material, na primer manjši hlodi ali bale slame in premog.

Trupla naložimo na grmado z bagri ali nakladalci, lahko pa uporabimo tudi traktorje.

Ko je nalaganje zaključeno in so vremenske razmere ugodne, gasilci lokalne gasilne enote namočijo grmado in trupla z dizelskim ali kurilnim oljem (ne z bencinom) in pripravijo vžigalne točke vzdolž grmade.

Vsa vozila, osebe in ostalo opremo je treba odmakniti daleč stran od ognja.

Po 36 urah je treba ves material, ki ni zgorel do konca, pobrati iz pepela in vreči nazaj na ogenj. Na dobro pripravljeni grmadi trupla v celoti zgorijo v 48 urah.

Po končanem postopku je treba pepel zakopati, mesto sežiga pa obnoviti in če se le da, povrniti v prvotno stanje.

9.5.6.1.3. Sanacija zemljišča

Kadar se zakopavanje ali sežig trupel opravlja na zemljiščih, je na le-teh treba vzpostaviti prvotno stanje.

9.6 ZAŠČITNA OBLEKA

Osebe, ki delajo s trupli, morajo nositi primerno obleko in obutev, ki jo je mogoče razkužiti. Na kraju zakopavanja oziroma sežiga trupel je treba po končanju postopkov nemudoma izvesti temeljito čiščenje in razkuževanje ljudi, opreme, vozil in orodja (Poglavje 10).

9.7 PREKINITEV POSTOPKOV UNIČEVANJA IN ODSTRANJEVANJA TRUPEL

Če pride med postopki uničevanja in odstranjevanja trupel usmrčenih živali do kakršnihkoli prekinitev, je treba trupla poškropiti z registriranim tovarniškim ali drugim ustreznim razkužilom (točka 10.1).

Trupla živali se do nadaljevanja postopkov pustijo v zaprtem hlevu, tako da je preprečen dostop divjih živali. Za odvrčanje se lahko uporabi tudi obločne luči ali reflektorje.

10 RAZKUŽEVANJE

Pri izvajanju razkuževanja ob pojavu SIP je treba upoštevati, da se povzročitelj prenaša direktno in indirektno ter z vetrom. Zato je treba čiščenje in razkuževanje objektov opraviti previdno z ustvarjanjem čim manj aerosola in uporabo zaščitnih sredstev. Razkuževanje se smiselno izvaja glede na posamezno situacijo.

Razkuževanje ob pojavu SIP se izvaja v skladu z 11. členom in Prilogo 4 Pravilnika o SIP. Za razkuževanje se uporabljajo razkužila s seznama iz točke 10.1, če DSNB ne odloči drugače.

Pogoji glede opreme in kadrov za izvajanje in vodenje razkuževanja morajo biti v skladu s Pravilnikom o pogojih za izvajanje veterinarske dejavnosti dezinfekcije, dezinsekcije in deratizacije (Uradni list RS, št. 72/2004, 83/2004, 138/2004; v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o DDD).

10.1 RAZKUŽILA

Za razkuževanje ob pojavu SIP so posebno učinkovita razkužila iz Tabele 4.

Tabela 4: Koncentracije, čas izpostavljenosti ter opozorila v zvezi z uporabo posameznih vrst razkužil

Vrsta razkužila	Priporočljivo redčenje razkužila	Končna koncentracija razkužila	Minimalni potrebni čas izpostavljenosti	Opombe
Natrijev hipoklorit	1:5	2-3% aktivnega klora	10 – 30 min	Manj uporabna sta v prisotnosti organskega materiala. Manj stabilna sta na temperaturah nad 15 °C.
Kalcijev hipoklorit	30 g/l	2-3% aktivnega klora	10- 30 min	
Natrijev hidroksid	20 g/l	2% (w/v)*	10 min	Ne sme se uporabljati na površinah in izdelkih iz aluminija ali njegovih zlitin.
Natrijev karbonat-brezvodni (NaHCO ₃)	40 g/l	4% (w/v)*	10 min	Priporočljiva za uporabo v prisotnosti visokih koncentracij organskega materiala.
Natrijev karbonat-vodni (Na ₂ CO ₃ x 10H ₂ O)	100 g/l	10% (w/v)*	30 min	
Klorovodikova kislina	1:50	2% (v/v)*	10 min	Uporablja se samo, če druga razkužila niso dostopni. Deluje korozivno na kovine in beton.
Citronska kislina	2 g/l	0,2% (w/v)*	30 min	Varno razkužilo za dezinfekcijo obleke in osebno dezinfekcijo.
Glutaraldehid		2% (w/v)*	10-30 min	
Formalin	1:12	8% (v/v)*	10-30 min	Hlapi formalina so dražeči in strupeni.
Formalinske pare			15-24 ur	Formalinske pare so strupene in delujejo korozivno na nekatere kovine; uporablja se jih samo, če drugih razkužil ne moremo uporabiti.
Komercialna razkužila	Po navodilih proizvajalca	Po navodilih proizvajalca	Po navodilih proizvajalca	

* (w/v) pomeni teža/volumen (na primer 2 g/100ml)

10.1.1 Količina uporabljenega razkužila glede na poroznost materiala

- za razkuževanje gladkih, neporoznih površin zadostuje 100 ml delovne raztopine razkužila na kvadratni meter;
- za porozne površine, kot sta beton ali les, je potreben dvakrat ali trikrat večji volumen razkužila.

10.2 POSTOPKI RAZKUŽEVANJA

10.2.1 Razkuževanje objektov

Postopek čiščenja in razkuževanja:

- priprave na razkuževanje:
 - izključitev električne napeljave;
 - demontaža opreme;
 - praznjenje kanalov z gnojevko;
- predhodno razkuževanje;
- močenje zasušenih površin;
- odstranjevanje grobe nečistoče;
- čiščenje;
- razkuževanje napajalnega sistema;
- glavno razkuževanje - priporočeno opraviti s fumigacijo;
- sušenje;
- zaplinjevanje
- razkuževanje zunanosti objektov.

10.2.2 Razkuževanje molzne opreme

Molzni sistem je treba napolniti z razkužilom. Prav tako je treba razkužiti vakuumski vod, hladilni sistem ter zunanost opreme in prostorov.

10.2.3 Razkuževanje druge opreme

Glede na kakovost materialov se lahko opremo razkuži:

- kovinska oprema – soda, plamen;
- leseni predmeti – soda, kloro apno, formalin;
- usnjeni predmeti – formalin, drugo;
- tkanine – 1 % soda, 3 % formalin, likanje;
- aparati za izvajanje dezinfekcije – čiščenje.

10.2.4 Razkuževanje sena, slame, gnoja in gnojevke

Gnoj se razkuži v skladu s postopki iz Priloge 4 Pravilnika o SIP.

10.2.4.1.1. Razkuževanje gnojevke

Pri razkuževanju gnojevke je pomembno naslednje:

- gnojevko moramo dobro homogenizirati;
- razkužilo moramo dodajati na različna mesta hkrati;
- po dodanem razkužilu moramo mešati gnojevko najmanj eno uro;
- gnojevka mora biti v stiku z razkužilom najmanj 7 dni;
- ob izvajanju razkuževanja in v času izpostavljenosti moramo preprečiti dotok sveže gnojevke.

Kot razkužilo lahko uporabimo:

- sveže gašeno apno: 30 kg/m³ (25 % aktivnega klora);
- gosto apneno mleko: 60 kg/m³ (25 % aktivnega klora);
- formalin: 3 kg/m³.

Pri uporabi klornih preparatov je pomembno, da zakislimo gnojevko (žveplena kislina) do optimalnega delovanja klornih preparatov. Po 24 urah naj bi bilo najmanj 20 mg rezidualnega klora na 1 l gnojevke.

Gnojevko se lahko pusti mirovati dalj časa, kot je čas preživetja povzročitelja.

10.2.5 Razkuževanje površin

Razkuževanje drugih površin, kot so dvorišča, izpusti, pašniki lahko izvedemo z izsuševanjem, spremembo pH sredine, delovanjem sončnih žarkov ali s kemičnim razkuževanjem. Pred tem je treba opraviti mehanično čiščenje površin, odstranjevanje plevela, košnjo, oranje.

10.2.6 Razkuževanje prevoznih sredstev

Prevozna sredstva, prikolice in priključke, ki se uporabljajo v obratu je treba očisti in razkužiti po postopku:

- predhodno razkuževanje;
- čiščenje;
- končno razkuževanje.

10.3 RAZKUŽEVANJE DELAVCEV IN OBLEKE

- na posebnem razkuževalnem mestu se mora osebje umiti in razkužiti;
- rokavice za enkratno uporabo je treba razkužiti, preden se jih sname;
- v ločene plastične vreče se odloži oprema, namenjena za sežig in obleka, ki gre v nadaljnje čiščenje in razkuževanje;
- zaščitno opremo iz plastike ali gume je treba oprati in položiti v razkužilo;
- pralno obleko je treba namočiti v razkužilo in zapakirati v plastično vrečo;
- obleko je treba avtoklavirati ali prekuhati (95 °C v pralnem stroju), zunanost vreče pa razkužiti.

V primeru, da bo oseba opremo uporabljala tudi naslednje dni, lahko oprema ostane na mestu razkuževanja. V nasprotnem primeru se mora oprema zapakirati v plastično vrečo, zunanost vreče pa razkužiti;

Če se obleke ne da razkužiti in je bila v stiku s kužnim materialom, jo je treba sežgati.

10.4 VARNOSTNI UKREPI

Varnostni ukrepi morajo biti v skladu s Pravilnikom o SIP, še posebej je treba upoštevati naslednje:

- vsi delavci morajo pri pripravi raztopin razkužila in opravljanju razkuževanja, za zaščito nositi gumijaste škornje, kombinezone, zaščitna očala in pokrivalo za glavo in respiratorje, če se razkuževanje opravlja v zaprtem prostoru;
- na vseh mestih, kjer se uporabljajo nevarne kemikalije, mora biti nameščena škatla s prvo pomočjo;

- pred začetkom dela mora veterinar, ki je odgovoren za razkuževanje, osebje, ki sodeluje pri razkuževanju, in imetnika obrata obvestiti o varnosti pri delu in o škodljivih učinkih uporabljenih kemikalij na ljudi, živali in okolje;
- pri delu s koncentriranimi lugi in kislinami je treba upoštevati nevarnosti za osebje in stroje;
- kadar se razkužuje prostore z zapletenimi električnimi napeljavami, je treba vedno poskrbeti, da napeljave prej pregleda in oceni usposobljen strokovnjak.

10.5 RAZKUŽEVANJE POVRŠIN, KJER SE IZVAJA USMRTITEV ŽIVALI

Kadar se usmrtitev živali izvaja na prostem, je treba opraviti razkuževanje talnih površin z raztopino natrijevega hidroksida ali klorovodikove kisline ali s primernim komercialnim razkužilom.

10.6 RAZKUŽEVALNE BARIERE IN PREPROGE NA CESTIŠČU

Če je na vhodu v obrat razkuževanje učinkovito izvedeno, razkuževalne bariere ali preproge čez javne ceste večinoma niso potrebne.

Kadar to ni dovolj učinkovito zaradi bližine drugih gospodarstev in podobnega, se postavijo še razkuževalne bariere na cestah, ki vodijo z zaščitnega območja, pa tudi drugje, če je to potrebno.

10.7 POTRDILO O OPRAVLJENEM RAZKUŽEVANJU

Ko je razkuževanje končano, odgovorni veterinar podpiše potrdilo o opravljenem razkuževanju; vodja LSNB pregleda okužen obrat, vključno z jamo za zakopavanje ali lokacijo sežiga.

Če je razkuževanje ustrezno opravljeno, lahko vodja LSNB sam podpiše potrdilo in ga posreduje DSNB.

10.8 POSTOPKI OBDELAVE PROIZVODOV

Živila živalskega izvora, vključno s slamo in krmo, se obdelajo v skladu s Prilogo 7, sveže meso se obdeli v skladu s Prilogo 8, mleko in mlečni izdelki pa v skladu s Prilogo 9 Pravilnika o SIP.

11 POSTOPKI V KLAVNICI

V tem poglavju so opisani postopki ravnanja z dovzetnimi živalmi z neokuženih gospodarstev, ki izvirajo z območja z omejitvami (zaščitno ali ogroženo območje), določenega zaradi pojava SIP in so namenjene klanju.

11.1 IZBRANA KLAVNICA

1. Dovzetne živali, ki izvirajo z območja z omejitvami se lahko zakolje samo v izbrani klavnici. Izbrana klavnica je klavnica odobrena v skladu z Uredbo 853/2004/ES in jo ob vsakem izbruhu SIP, posebej določi DSNB. DSNB izbere klavnico ob sodelovanju oziroma v dogovoru in z dovoljenjem nosilca dejavnosti, ki je odgovoren za izbrano klavnico.

Izbrana je lahko samo takšna klavnica, ki:

- zagotavlja popolnoma ločeno namestitev dovzetnih živali, ki izvirajo z okuženega območja od drugih dovzetnih živali v klavnici. Če v hlevu klavnice ni možna popolna ločitev, smejo v izbrano klavnico dovzetne živali z zaščitnega ali ogroženega območja šele takrat, ko je že opravljen redni dnevni zakol,
- zagotavlja, da so vsi postopki obdelave trupov, ki izvirajo od dovzetnih živali z zaščitnega ali ogroženega območja, vključno s skladiščenjem in transportom, popolnoma ločeni od postopkov obdelave trupov, ki izpolnjuje vse predpisane pogoje.

Uradni veterinar, pooblaščen za izbrano klavnico, mora biti o vsaki pošiljki dovzetnih živali, namenjenih v zakol, ki izvira z zaščitnega ali ogroženega območja, predhodno posebej obveščen.

Uradni veterinar, pooblaščen za izbrano klavnico, mora uradnemu veterinarju, ki pošilja živali z zaščitnega ali ogroženega območja v izbrano klavnico, potrditi, da je o zadevi obveščen in soglaša, da sprejme te živali v zakol.

2. Če izbrana klavnica leži znotraj zaščitnega ali ogroženega območja, lahko kolje dovzetne živali, ki ne izvirajo z zaščitnega ali ogroženega območja, če:
 - je uradni veterinar, pooblaščen za izbrano klavnico o prihodu dovzetnih živali obveščen in s prihodom soglaša, ter uradnemu veterinarju, ki pošilja dovzetne živali v klavnico, potrdi zakol,
 - so dovzetne živali popolnoma ločene od živali, ki izvirajo z zaščitnega ali ogroženega območja,
 - zagotavlja, da so zakol in vsi postopki obdelave trupov dovzetnih živali, vključno s skladiščenjem in transportom, popolnoma ločeni od postopkov obdelave trupov živali, ki izvirajo od živali z zaščitnega območja,
 - se ŽSP odstranijo pod nadzorom uradnega veterinarja v skladu z ŽSP uredbo.

11.1.1 Pogoji za sprejem in zakol dovzetnih živali z zaščitnega območja

- Pošiljko živali, namenjeno iz obrata v klavnico, mora spremljati spričevalo za žive živali, prepeljane iz obrata v klavnico, kot ga določa Uredba (ES) št. 854/2004 in ne sme biti starejše od 24 ur.
- Na spričevalu mora biti obvezno navedeno, da prihajajo živali z zaščitnega območja.
- Vsako vozilo, ki v klavnico pripelje dovzetne živali z zaščitnega območja, mora biti zapečaten s plombo UVHVVR.

- Po pregledu spremne dokumentacije mora uradni veterinar v klavnici opraviti ponovni ante mortem pregled vsake posamezne pošiljke. Če ugotovi, da so živali zdrave oziroma ne kažejo kliničnih znakov bolezni, dovoli zakol.
- Klanje dovzetnih živali z zaščitnega območja se mora izvesti po koncu rednega zakola.
- Pregled po zakolu lahko opravi samo uradni veterinar.
- Po sprejemu, zakolu in obdelavi trupov dovzetnih živali je treba, pod nadzorom uradnega veterinarja, temeljito oprati in razkužiti vse prostore, opremo, vozila in druge predmete, ki so prišli v kontakt z dovzetnimi živalmi ali mesom, ki prihaja z zaščitnega območja.
- Uradni veterinar preveri, če si osebje, ki prihaja pri svojem delu v kontakt z dovzetnimi živalmi ali mesom, po končanem delu temeljito umije in razkuži roke. Prav tako preveri postopke manipulacije z delovno obleko in zaščitno opremo (le-to je treba po končanem delu uničiti ali termično obdelati – prekuhati ali temeljito oprati in razkužiti).
- Uradni veterinar preveri ali se za razkuževanje uporabljajo razkužila, ki delujejo na virus SIP. Prav tako preveri ali se uporabljajo po navodilih proizvajalca oziroma v skladu s točko 10.1 (ustrezna koncentracija razkužil).
- ŽSP se pod nadzorom uradnega veterinarja odstranijo v skladu z ŽSP uredbo.
- O vseh dejanjih, povezanih s klanjem dovzetnih živali z zaščitnega območja, vodi uradni veterinar v dnevniku uradnega nadzora ali v drugih evidencah natančen popis opravljenih dejanj oziroma ugotovitev.

11.1.2 Pogoji za sprejem in zakol dovzetnih živali z ogroženega območja

- Pošiljko živali mora spremljati spričevalo, ki ne sme biti starejše od 24 ur.
- Na spričevalu mora biti obvezno navedeno, da živali izvirajo z ogroženega območja.
- Vsako vozilo, ki v klavnico pripelje živali z ogroženega območja, mora biti zapečaten s plombo UVHVVR.
- Po pregledu spremne dokumentacije mora uradni veterinar v klavnici opraviti ponovni ante mortem pregled vsake posamezne pošiljke. Če ugotovi, da so živali zdrave oziroma ne kažejo kliničnih znakov bolezni, dovoli zakol.
- Klanje živali se izvede po koncu rednega zakola. Če to ni možno, se mora izvesti temeljito čiščenje in razkuževanje pred zakolom drugih živali.
- Po sprejemu in zakolu živali je treba pod nadzorom uradnega veterinarja temeljito oprati in razkužiti vse prostore, opremo, vozila in druge predmete, ki so prišli v kontakt z živalmi, ki prihajajo z ogroženega območja.
- Uradni veterinar preveri, če si osebje, ki prihaja pri svojem delu v kontakt z živalmi, po končanem delu temeljito umije in razkuži roke. Prav tako preveri postopke manipulacije z delovno obleko in zaščitno opremo (le-to je treba po končanem delu uničiti ali termično obdelati – prekuhati ali temeljito oprati in razkužiti).
- Uradni veterinar preveri ali se za razkuževanje uporabljajo taka razkužila, ki delujejo na virus SIP. Prav tako preveri ali se uporabljajo po navodilih proizvajalca oziroma v skladu s točko 10.1 (ustrezna koncentracija razkužil).
- ŽSP se pod nadzorom uradnega veterinarja odstranijo v skladu z ŽSP uredbo.
- vseh dejanjih, povezanih s klanjem živali z ogroženega območja, vodi uradni veterinar v dnevniku uradnega nadzora ali v drugih evidencah natančen popis opravljenih dejanj oziroma ugotovitev.

11.1.3 Postopki manipulacije in usposabljanje mesa z zaščitnega območja

- Uradni veterinar v klavnici opravlja nadzor v vseh fazah manipulacije z mesom, da se prepriča, da meso, ki izvira od živali z zaščitnega območja, v nobeni fazi obdelave ne pride v stik z mesom, ki izpolnjuje vse predpisane zahteve oziroma pogoje.
- Meso živali, ki izvira iz zaščitnega območja, mora biti označeno tako, kot to določa Priloga II, Pravilnika o določitvi pogojev zdravstvenega varstva živali, ki vplivajo na proizvodnjo, predelavo in distribucijo živil živalskega izvora:
 - a) Oznaka zdravstvene ustreznosti za sveže meso je sestavljena iz dveh diagonalnih premic, ki se sekata v sredini žiga na način, ki zagotavlja čitljivost podatkov na žigu.
 - b) Namesto oznake zdravstvene ustreznosti iz prejšnjega odstavka je dovoljena uporaba ovalne oznake zdravstvene ustreznosti, ki mora biti ovalne oblike, široka najmanj 6,5 cm in visoka 4,5 cm ter mora vsebovati naslednje jasno čitljive podatke:
 - v zgornjem delu kratico imena države SI ali ime države SLOVENIJA z velikimi tiskanimi črkami, ki ji sledi številka veterinarske odobritve obrata;
 - v spodnjem delu z velikimi črkami kratico ES;
 - dve diagonalni premici, ki se križata na sredini oznake na način, da ne zakrivata ostalih podatkov na oznaki.
 - c) Črke morajo biti visoke najmanj 0,8 cm, številke pa najmanj 1 cm.
 - d) Oznaka zdravstvene ustreznosti mora poleg podatkov iz prejšnjega odstavka vsebovati tudi oznako, na podlagi katere je mogoče identificirati veterinarja, ki je meso pregledal.
 - e) Oznaka zdravstvene ustreznosti mora biti nameščena pod neposrednim nadzorom uradnega veterinarja, odgovornega za izvajanje veterinarskih pregledov in preverjanje pogojev zdravstvenega varstva živali v obratih za proizvodnjo svežega mesa.
- Izvoz ali trgovanje s tako označenim svežim mesom je prepovedan.
- Tako označeno sveže meso se lahko prepelje samo do obrata, kjer se ga usposobi. Usposabljanje lahko poteka samo na teritoriju Republike Slovenije - v obratu odobrenem v skladu z Uredbo 853/2004/ES. Obrat za usposabljanje mesa ob vsakem izbruhu SIP posebej izbere DSNB ob sodelovanju oziroma v dogovoru z nosilcem dejavnosti, ki je odgovoren za obrat.
- DSNB lahko izbere samo takšen obrat, ki lahko zagotovi popolnoma ločene postopke obdelave in usposabljanja takega mesa.
- Uradni veterinar, pooblaščen za obrat, kjer bo potekalo usposabljanje, mora biti o vsaki pošiljki mesa, namenjenega v usposabljanje, predhodno posebej obveščen. Prav tako mora uradnemu veterinarju, ki pošilja meso z zaščitnega območja v usposabljanje, potrditi, da je o zadevi obveščen in soglaša, da sprejme meso.
- Pošiljke mesa, namenjene v usposabljanje, se prevaža v vozilih, ki jih zapečati uradni veterinar ali so bila zapečateni pod njegovim nadzorom in jih spremlja dokument iz točke 13.7.
- Postopek usposabljanja mesa mora potekati v skladu s Prilogo III Pravilnika o določitvi pogojev zdravstvenega varstva živali, ki vplivajo na proizvodnjo, predelavo in distribucijo živil živalskega izvora (Uradni list RS, št. 99/2007). Po predpisanem usposabljanju je meso/izdelki uporabno brez omejitev.
- Po obdelavi mesa je treba pod nadzorom uradnega veterinarja temeljito oprati in razkužiti vse prostore, opremo, vozila in druge predmete, ki so prišli v kontakt s svežim mesom, ki prihaja z zaščitnega območja.
- Uradni veterinar preveri, če si osebe, ki prihaja pri svojem delu v kontakt s svežim mesom, po končanem delu temeljito umije in razkuži roke. Prav tako preveri postopke

manipulacije z delovno obleko in zaščitno opremo (le-to je treba po končanem delu uničiti ali termično obdelati – prekuhati ali temeljito oprati in razkužiti).

- Uradni veterinar preveri ali se za razkuževanje uporabljajo taka razkužila, ki delujejo na virus SIP. Prav tako preveri ali se uporabljajo po navodilih proizvajalca oziroma v skladu s točko 10.1 (ustrezna koncentracija razkužil).
- vseh dejanjih, povezanih z usposabljanjem mesa vodi uradni veterinar v dnevniku uradnega nadzora ali v drugih evidencah natančen popis opravljenih dejanj oziroma ugotovitev.

11.2 IDENTIFIKACIJSKA OZNAKA MESA DOVZETNIH ŽIVALI

11.2.1 Zaščitno območje

- meso dovzetnih živali pred usposabljanjem se označi v skladu s točko 11.1.3 tega poglavja;
- meso dovzetnih živali se po predpisanem usposabljanju iz točke 11.1.3 označi z identifikacijsko oznako, predpisano v Uredbi 853/2004/ES.

11.2.2 Ogroženo območje

- meso dovzetnih živali se označi z oznako zdravstvene ustreznosti predpisano v Uredbi 854/2004/ES oziroma identifikacijsko oznako, predpisano v Uredbi 853/2004/ES, pod pogojem, da v nobeni fazi proizvodnje ni prišlo v stik z mesom z zaščitnega območja.

11.2.3 Izven zaščitnega ali ogroženega območja

- meso živali, zaklanih v klavnici, ki leži na zaščitnem ali ogroženem območju, pri čemer živali izvirajo izven zaščitnega ali ogroženega območja, se označi z oznako zdravstvene ustreznosti predpisano v Uredbi 854/2004/ES oziroma identifikacijsko oznako, predpisano v Uredbi 853/2004/ES, pod pogojem, da v nobeni fazi proizvodnje ni prišlo v stik z mesom z zaščitnega območja.

Če v katerikoli fazi proizvodnje pride do kontakta ali suma stika živali/mesa z zaščitnega območja z živalmi/mesom izven tega območja, se z živalmi/mesom ravna enako, kot velja za živali/meso z zaščitnega območja.

11.3 ZDRAVSTVENO SPRIČEVALO ZA SVEŽE MESO

Meso dovzetnih živali, namenjeno trgovanju med državami članicami, ki izvira z območja z omejitvami, mora spremljati zdravstveno spričevalo za sveže meso dovzetnih živali v skladu z Uredbo 599/2004/ES z dne 30. marca 2004 o sprejetju usklajenega vzorca spričevala in inšpekcijskega poročila, povezanima s trgovino z živalmi in proizvodi živalskega izvora med državami članicami Skupnosti (UL L št. 94 z dne 31. 3. 2004).

12 CEPLJENJE PROTI SLINAVKI IN PARKLJEVKI

Rutinsko cepljenje proti slinavki in parkljevki (SIP) se v Evropski uniji ne izvaja že od leta 1991. V Sloveniji je preventivna uporaba cepiv in hiperimunih serumov proti SIP prepovedana. Vendar pa se lahko pod določenimi pogoji v skladu z določbami Direktive 2003/85/ES izvede cepljenje v nujnih primerih.

12.1 CEPLJENJE V NUJNIH PRIMERIH

UVHVVR se odloči za cepljenje v nujnih primerih na podlagi ocene tveganja, na podlagi katere se ugotovi, da obstaja velika nevarnost nenadzorovanega širjenja SIP v Sloveniji ali obstaja velika možnost, da se kljub izvedenim ukrepom SIP lahko vnese v Slovenijo. Pri odločitvi za cepljenje je treba upoštevati naslednje kriterije:

- na ozemlju Republike Slovenije so potrjeni izbruhi SIP in obstaja nevarnost splošnega širjenja;
- ob pojavu bolezni v drugi državi članici ali tretji državi, zaradi geografske lege ali obstoječih meteoroloških razmer obstaja tveganje za prenos bolezni v Slovenijo;
- zaradi epizootičnih kontaktov med obrati, na katerih se redijo živali dovzetnih vrst, na ozemlju Republike Slovenije in ozemlju druge države članice ali tretje države, kjer so potrjeni izbruhi SIP, obstaja tveganje za pojav bolezni v Sloveniji.

Poleg teh kriterijev je treba upoštevati še kriterije iz točke 1.2 in možnost dostopa do ustreznega cepiva v zadostni količini.

Načrt cepljenja mora upoštevati posebne okoliščine v zvezi s pojavom SIP in mora vsebovati:

- a) geografsko območje, na katerem se bo izvajalo cepljenje v nujnih primerih;
- b) vrsto in starost živali, ki jih je treba cepiti;
- c) trajanje programa cepljenja;
- d) prepoved premikov cepljenih in necepljenih živali dovzetnih vrst ter proizvodov, pridobljenih iz njih;
- e) način dodatnega označevanja in registracije cepljenih živali;
- f) druge morebitne pogoje.

12.1.1 Oblike cepljenja v nujnih primerih

12.1.1.1.1. Zaščitno cepljenje

Zaščitno cepljenje je cepljenje v nujnih primerih, ki se izvaja v obratih znotraj določenega območja z namenom, da se zaščiti dovzetne vrste živali na tem območju pred širjenjem virusa SIP po zraku ali s kakršnimkoli materialom. Po opravljenem cepljenju ostanejo živali žive, vendar ne smejo biti predmet trgovanja.

Za izvedbo zaščitnega cepljenja morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:

- a) regionalizacija območja cepljenja;
- b) učinkovita in hitra izvedba cepljenja v skladu s higienskimi predpisi in ukrepi biološke varnosti;
- c) da se ukrepi, uvedeni na območju cepljenja, izvajajo brez vpliva na ukrepe iz 43. do 46. člena Pravilnika o SIP;
- d) da v primeru, če območje cepljenja zajema del ali celotno zaščitno ali ogroženo območje:
 - ostanejo ukrepi na zaščitnem ali ogroženem območju v skladu s Pravilnikom o SIP v veljavi tudi na območju cepljenja, dokler se ne odpravijo v skladu s 34. ali 42. členom Pravilnika o SIP;

- po odpravi ukrepov na zaščitnem ali ogroženem območju ostanejo v veljavi ukrepi, uvedeni na območju cepljenja, kakor je določeno v 52. do 56. členu Pravilnika o SIP.

Območje cepljenja mora obdajati vsaj 10-kilometrsko območje, na katerem:

- a) je cepljenje prepovedano;
- b) se izvaja poostren nadzor;
- c) so premiki dovzetnih živali pod nadzorom.

12.1.1.1.2. Supresivno cepljenje

Supresivno cepljenje je cepljenje v nujnih primerih, ki se opravi izključno v povezavi z izkoreninjenjem SIP v obratu ali območju, kjer je treba zmanjšati količino virusa SIP ter tveganje širjenja bolezni preko meja obrata ali območja in kjer se namerava živali po cepljenju usmrtiti in neškodljivo odstraniti.

To cepljenje se lahko izvede:

- znotraj zaščitnega območja;
- v točno določenih obratih, za katera veljajo ukrepi po potrditvi SIP;
- zaradi odloga usmrčitve živali v teh obratih iz logističnih razlogov, da se zadosti zahtevam s področja zaščite živali pri usmrčitvah in neškodljivem odstranjevanju (kapaciteta predelovalnih obratov).

12.1.2 Kriteriji za odločitev o uporabi zaščitnega cepljenja in smernice za programe cepljenja v nujnih primerih

Ob pojavu SIP se je treba odločiti, ali se bo izvajalo cepljenje v nujnih primerih. Glavni razlog za izvedbo cepljenja v nujnih primerih je, da se zaustavi hitrost širjenja SIP in s tem pridobi čas za nadaljnje ukrepanje. S tem se posledično zmanjšajo škode – tako neposredne kot posredne, zmanjša pa se tudi število izločenih (usmrčenih) živali.

Na odločitev za uvedbo cepljenja v nujnih primerih vplivajo številni dejavniki. Odločitev je na eni strani odvisna od obsega, trajanja in širjenja SIP, na drugi strani pa tudi od časa, v katerem je bila bolezen potrjena, stikov in gostote populacij dovzetnih živali. V primeru epidemije je ključnega pomena, da so kriteriji, na podlagi katerih se odločimo za ali proti cepljenju, jasno določeni, kot npr. število okuženih čred in živali, pričakovano (končno) število okuženih čred in živali, čas, v katerem se bolezen potrdi, čas, v katerem dobimo zadostno količino cepiva, čas za mobilizacijo ljudi za izvedbo cepljenja, čas za izvedbo cepljenja in čas, po katerem nastopi imunost.

12.1.2.1.1. Kriteriji za odločitev o izvajanju zaščitnega cepljenja(*)

	Odločitev	
	Za cepljenje	Proti cepljenju
Gostota populacije živali dovzetnih vrst	Visoka	Nizka
Prevladujoče vrste živali s kliničnimi znaki bolezni	Prašiči	Prežvekovalci
Premiki morebitno okuženih živali ali proizvodov z zaščitnega območja	Dokazani	Niso dokazani
Verjetnost širjenja virusa iz okuženih obratov po zraku	Visoka	Nizka ali ne obstaja
Ustrezno cepivo	Na voljo	Ni na voljo
Izvor izbruhov (sledljivost)	Neznan	Znan
Krivulja pojavljanja izbruhov	Hitro naraščajoča	Plitva ali počasi naraščajoča
Porazdelitev izbruhov	Zelo razširjena	Omejena
Odziv javnosti na pokončanje celotne populacije živali dovzetnih vrst	Močan	Šibak
Sprejemljivost za regionalizacijo po cepljenju	Da	Ne

(*) v skladu s poročilom Znanstvenega odbora za zdravstveno varstvo živali, 1999

12.1.2.1.2. Dodatni kriteriji za odločitev o izvajanju cepljenja v njihovih primerih

Kriteriji	Odločitev	
	Za cepljenje	Proti cepljenju
Sprejemljivost za regionalizacijo s strani tretjih državah	Znana	Neznana
Ekonomska ocena konkurenčnih strategij obvladovanja bolezni	Če je predvideno, da bi strategija obvladovanja bolezni brez cepljenja v nujnih primerih povzročila občutno večjo gospodarsko škodo na kmetijskem in nekmetijskih področjih	Če je predvideno, da bi strategija obvladovanja bolezni s cepljenjem v nujnih primerih povzročila občutno večje gospodarske izgube na kmetijskem in nekmetijskih področjih
Predvideno je, da pravila 24/48 ur ni mogoče učinkovito izvesti v dveh zaporednih dneh ¹	Da	Ne
Politika pokončanja celotne populacije živali dovzetnih vrst ima pomembne sociološke in psihološke učinke	Da	Ne
Obstoj velikih obratov z intenzivno rejo na območju z majhno gostoto populacije rejnih živali	Da	Ne

¹ Pravilo 24/48 ur pomeni:

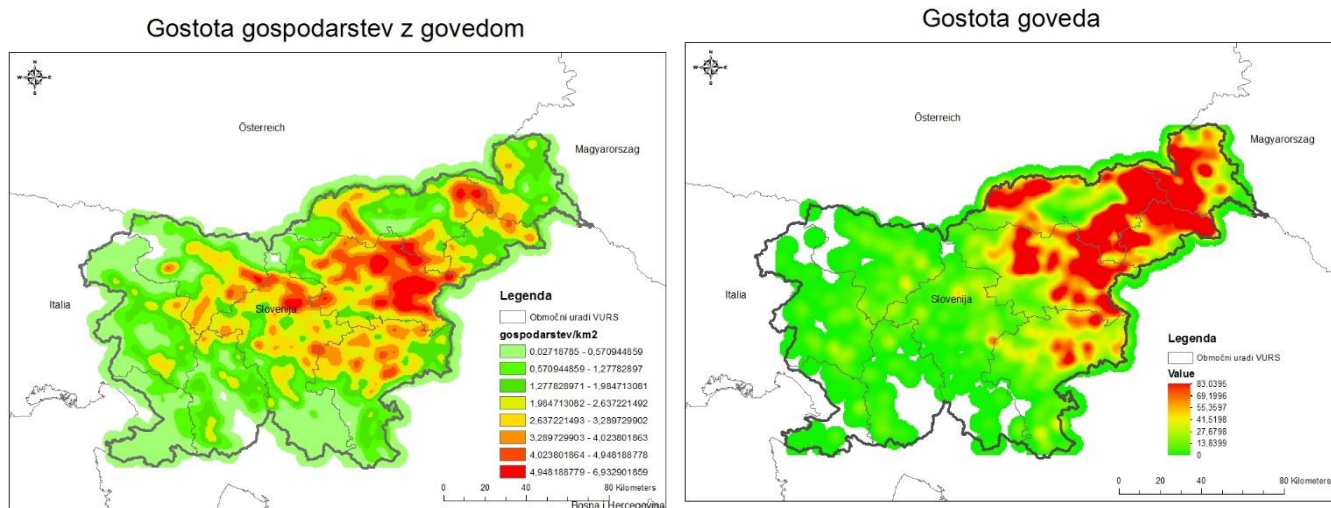
- (a) okuženih čred v obratih iz 10. člena Pravilnika o SIP ni mogoče usmrtiti v 24 urah po potrditvi bolezni, in
(b) preventivne usmrtitve vseh morebitno okuženih ali kontaminiranih živali ni mogoče zanesljivo opraviti v manj kot 48 urah.

12.1.3 Osnove za odločitev za cepljenje v nujnih primerih v Sloveniji

12.1.3.1.1. *Populacija dovzetnih živali*

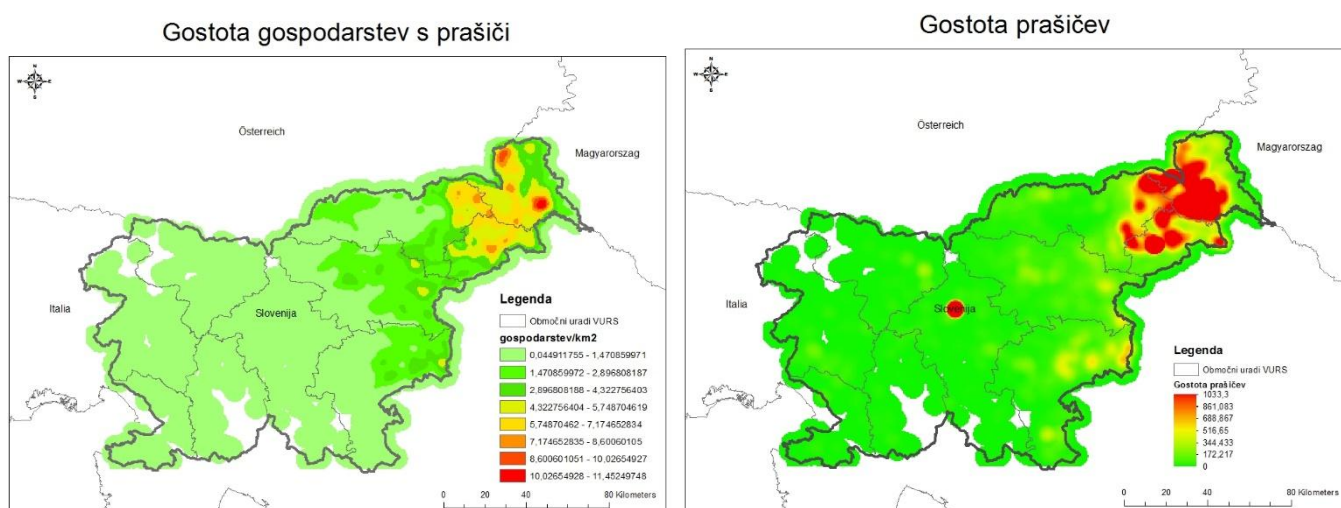
12.1.3.1.1.1. Govedo

Najgostejša populacija obratov z govedom je v osrednjem in vzhodnem delu Slovenije. Pri tem izstopata območji OU Celje in Novo mesto.

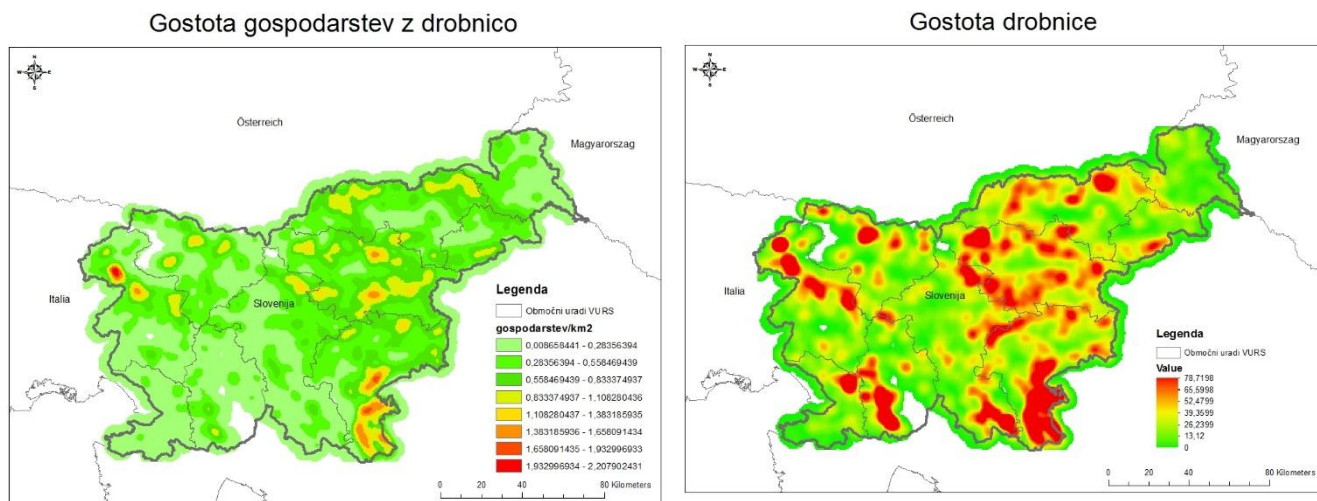
12.1.3.1.1.2. Prašiči

Gostota obratov s prašiči je največja na SV delu Slovenije. Prav tako je gostota prašičev največja na tem območju. Izstopajo območja OU Murska Sobota, Ptuj in deloma tudi Maribora.

12.1.3.1.1.3. Drobnica

Pri drobnici je razporeditev obratov razmeroma homogena po vsej državi. Izstopata južni in zahodni del Slovenije, kjer je tudi gostota populacije drobnice največja.

12.1.3.1.2. **Meteorološki dejavniki**

Vetrovne razmere v Sloveniji določajo predvsem geografska lega, Alpe in razgibanost površja. Slovenija leži v zmernih širinah na severni polobli. Nad Slovenijo v splošnem prevladujejo zahodni vetrovi. Zračni tok, gledan v velikih razsežnostih, večinoma valovi, zato se odklanja tudi proti severu in jugu. Smer in hitrost vetra oblikujejo tudi območja visokega in nizkega zračnega pritiska – zračni vrtinci, v katerih zrak kroži. Slovenija v primerjavi z zahodno Evropo ni zelo vetrovna, saj za prevladujoče vetrove nad Evropo zaradi Alp leži v zavetrju.

Hribi in gorovja po eni strani ustvarjajo pregrado vetrovom, po drugi pa odklanjajo tok zraka, ki se zato prilagaja površju. Za lokalne razmere so poleg tega pomembne tudi razporeditev vodnih površin in dnevno ogrevanje ter ohlajanje ozračja. Povprečna hitrost vetra je v Sloveniji v splošnem manjša kot v ravninskem delu zahodne in srednje Evrope. Zaradi razgibanosti površja pride tudi do nastanka lokalnih vetrov, ki imajo značilen dnevni hod. To so pobočni vetrovi (ki pihajo podnevi po pobočjih navzgor, ponoči pa navzdol), vetrovi s kopnega na morje (ponoči) in z morja na kopno (podnevi). Njihova hitrost navadno ne preseže 5 m/s.

Splošni vetrovi v Sloveniji, ki so povezani s posameznimi vremenskimi situacijami:

- severovzhodnik (Prekmurje, Štajerska, Dolenjska in vzhodna Slovenija); v Primorju se odraža kot burja;
- jugozahodnik (osrednja Slovenija, Prekmurje, Štajerska in Dolenjska); ob obali se odraža kot jugo, in
- sever (po vsej Sloveniji).

Ti vetrovi lahko pihajo več dni in imajo stalno smer.

12.1.3.1.3. **Možnost za odločitev o cepljenju**

Gostota obratov z živalmi in gostota živali dovzetnih vrst, ki sta ključna dejavnika pri odločanju o cepljenju, sta na območju celotne Slovenije, z izjemo SV dela, majhna. Glede na trgovske poti in intenzivnost trgovanja, meteorološke razmere (severozahodnik) ter gostoto populacije bi bila možna odločitev za zaščitno cepljenje ob pojavu SIP pri govedu v

osrednjem delu Slovenije, kjer bi se bolezen nenadzorovano razširila in bi obstajala nevarnost širjenja bolezni na SV del Slovenije, kjer je gostota prašičev najvišja.

Zaščitno cepljenje bi izvedli v dveh fazah:

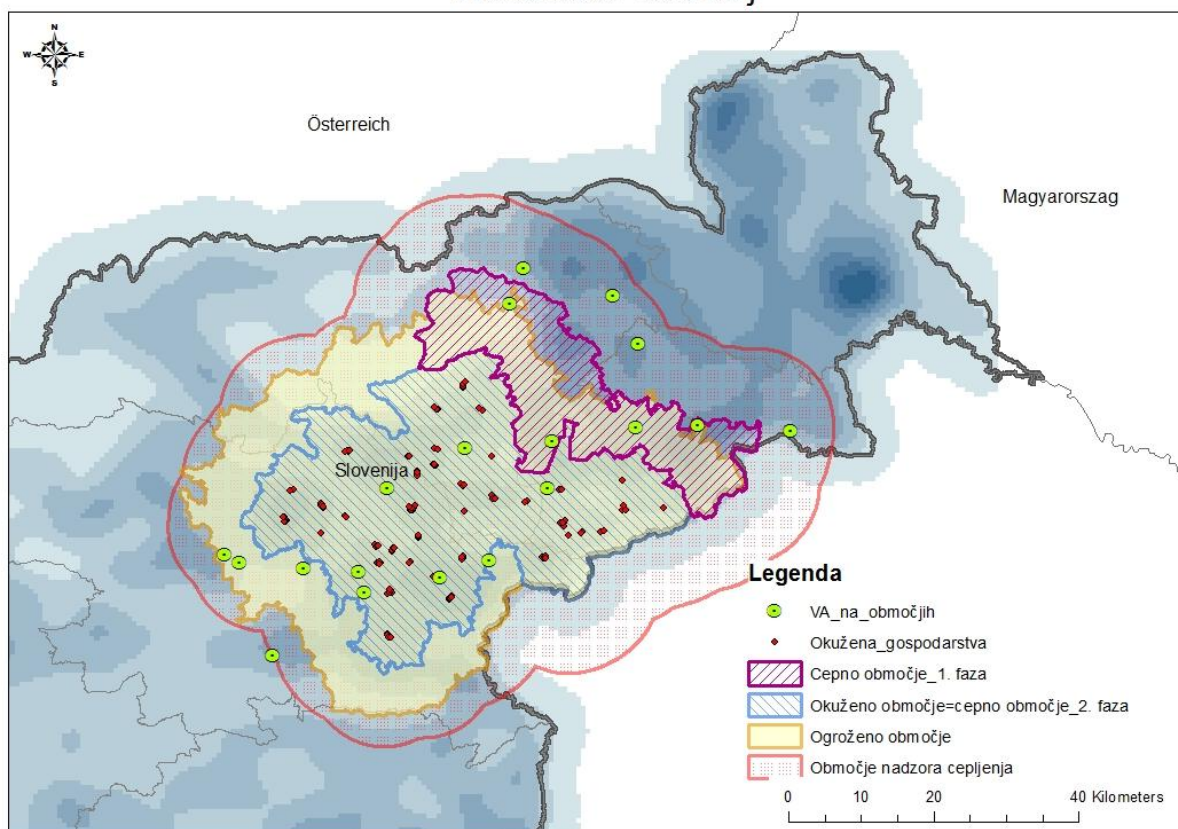
- 1. faza: cepljenje dovzetnih živali v pasu, ki na severovzhodnem delu meji na zaščitno območje. Na ta način bi poskušali preprečiti širjenje SIP na območja, kjer je gostota prašičev največja; cepljenje bi se izvajalo od zunanjega roba proti meji zaščitnega območja;
- 2. faza: cepljenje dovzetnih živali na zaščitnem območju, s čimer bi poskušali omejiti širjenje bolezni med obrati na zaščitnem območju in iz njega.

Cepljenje bi organizirali na podlagi števila obratov in živali na območjih, predvidenih za cepljenje.

Predvidevamo, da lahko ena oseba dnevno cepi okoli 100 živali.

	Število obratov	Govedo	Prašiči	Drobnica
1. faza	2.965	16.396	56.917	3.014
2. faza	7.317	61.318	20.003	12.631
Skupaj	10.282	77.714	76.920	15.645

Cepljenje v nujnih primerih "Worst-case" scenarij

12.2 CEPIVA

Za cepljenje se uporabljajo cepiva, ki imajo dovoljenje za promet, vnos ali uvoz v Slovenijo.

Cepljenje proti SIP se uporablja le v nujnih primerih, ki ga ureja 48. člen Pravilnik o SIP. Cepivo je na voljo v banki cepiv EU. Na voljo so inaktivirana cepiva proti posameznemu tipu. Tip in podtip cepiva se izbere na podlagi ugotovljenega tipa virusa SIP, ki ga ob izbruhu bolezni tipizira EURL, nakup vakcine pa na predlog direktorja UVHVVR odobri Evropska komisija.

12.3 NAČELA CEPLJENJA

- O vrsti in uporabi cepiva odloči DSNB.
- Velikost in oblika območja cepljenja je odvisna od okoliščin in jo določi DSNB na podlagi ocene tveganja.
- Cepljenje se vedno izvaja iz zunanjega roba določenega območja proti notranjosti.
- Cepljenje mora biti izvedeno najkasneje v sedmih dneh oziroma najkrajšem možnem času.
- Pri obisku gospodarstev morajo izvajalci cepljenja upoštevati biovarnostne ukrepe (točka 13.6 - postopek ob obisku obrata).
- Pred cepljenjem veterinar opravi klinični pregled živali.
- Cepljene živali je treba označiti in podatke o cepljenju vnesti v aplikacijo EPI cepljenja.
- Po končanem cepljenju se na območju cepljenja v rednih presledkih opravljajo klinični pregledi dovzetnih živali na morebitne klinične znake bolezni. Preglede opravljajo veterinarji LSNB, zadolženi za nadzor SIP; pogostost pregledov je odvisna od lokacije živali, uporablja pa se naslednji vzorec:
 - sosednji obrati – vsak dan 14 dni do razvoja imunosti, kasneje pa pregledi v presledkih 3 do 4 dni.
 - zaščitno območje 3 km – pregled vsake 3 do 4 dni do razvoja imunosti, kasneje pa pregledi v presledkih 5 do 7 dni.
 - ogroženo območje – pregled vsakih 5 do 7 dni. Pregled se opravlja v zaporedju, kot so bile živali cepljene.
 - vsi obrati na območju cepljenja je treba obiskati najkasneje 7 dni pred ukinitvijo omejitev.

12.4 IZVEDBA CEPLJENJA

12.4.1 Dobava in shranjevanje cepiva in opreme

Zalogo cepiva ustreznega tipa in opremo za cepljenje priskrbi UVHVVR. Distribucijo do LSNB opravi dobavitelj cepiva in opreme pod nadzorom UVHVVR.

12.4.2 Naloge DSNB

- obveščanje uradnih veterinarjev, NVI in veterinarskih organizacij o odločitvi za cepljenje in območju cepljenja;
- odločitev o vrsti cepiva;
- informiranje javnosti o cepljenju na območju države.

12.4.3 Naloge vodje LSNB

- nadzoruje delo oddelka za cepljenje;
- vodi evidenco oseb, ki lahko sodelujejo pri cepljenju in na podlagi ocene potreb aktivira dodatno osebje;
- poskrbi za prostore, opremo in osebje v oddelku za cepljenje;
- poskrbi za obveščanje prebivalstva o izvajanju cepljenja na krajevno običajni način;
- poroča DSNB o poteku cepljenja in dodatnih potrebah za izvedbo programa cepljenja;
- odredi preglede v obratih po cepljenju.

12.4.4 Oddelek za cepljenje v LSNB

Oddelek za cepljenje je del LSNB. Vodi ga uradni veterinar. Oddelek sestavlja ustrezno število veterinarjev in drugih usposobljenih veterinarskih delavcev. Prostori oddelka za cepljenje morajo biti ustrezno opremljeni za vodenje evidenc in skladiščenje cepiva ter opreme za cepljenje.

Odgovornosti in naloge vodje oddelka za cepljenje:

- Poskrbeti mora za skladiščenje cepiva. Cepivo je treba skladiščiti po navodilih proizvajalca. Običajno se cepiva hranijo v hladilniku. Vsak dan je treba preveriti temperaturo skladiščenja cepiva. Ob prejemu cepiva mora voditi evidenco o številu doz, serijskih številkah in datumu prispetja cepiva.
- Na podlagi popisa obratov in števila dovzetnih živali pripravi dnevni plan cepljenja. Plan mora zagotoviti, da se cepljenje zaključi najkasneje v 7 dneh. Če iz kakršnega koli razloga dovzetne živali niso cepljene v tem roku, morajo biti cepljene čim prej.
- Voditi mora evidenco o dnevni izdaji doz cepiva, prevzemniku cepiva in dnevni porabi doz cepiva ter zagotoviti vnos cepljenih živali v aplikacijo EPI cepljenja.
- O poteku cepljenja, porabi cepiv in potrebah po cepivu dnevno obvešča vodjo LSNB.
- Na podlagi dnevne evidence skupnega števila cepljenj, ki jo morajo izpolniti osebe, ki cepijo, evidentira porabo cepiva.
- Sodeluje z uradnimi veterinarji LSNB za nadzor glede:
 - novih izbruhov bolezni;
 - napredovanja programa cepljenja;
 - epizootioloških značilnosti izbruha.
- Pregleduje poročila o cepljenju v obratih in po potrebi odreja nadaljnje ukrepe za dokončanje cepljenja. Ti obrazci se potem uporabljajo v oddelku za cepljenje in označitev seznama gospodarstev, kjer so bile živali cepljene. Zagotavlja, da se izpolnjujejo dnevna poročila o cepljenjih in o tem poroča vodji LSNB.
- Zagotavlja, da se kopije zapisnika vsak dan posredujejo vodji LSNB, ki nadalje ureja dokumentacijo in poskrbi za kasnejše klinične preglede dovzetnih živali.

12.4.5 Postopki cepljenja

- Pred vstopom v obrat je treba upoštevati biološke varnostne ukrepe za preprečevanje možnega širjenja SIP (zaščitna obleka, razkuževanje, odstranjevanje odpadkov in uporabljenih predmetov, ...).
- Cepljenje proti SIP se začne s kliničnim pregledom in cepljenjem dovzetnih živali v obratih v skladu z načrtom cepljenja. Veterinarji morajo biti pri cepljenju pozorni na zgodnje znake SIP.
- Cepljenje mora veterinar vpisati v hlevsko knjigo (datum cepljenja, število cepljenih in necepljenih dovzetnih živali, serijska številka cepiva) in izpolniti zapisnik, ki ga podpiše imetnik. Istočasno označi cepljenje živali.

- Na vsaki steklenički cepiva mora biti zaveden datum izdaje. Dnevna izdaja cepiva osebam, ki cepijo, mora temeljiti na oceni števila živali, ki jih bodo tisti dan cepili, pri čemer se upošteva dodatnih 25 %, kar se zaokroži navzgor do polne steklenice.
- Prevoz: med prevozom do obrata je treba cepivo hraniti v skladu z navodili proizvajalca.
- Mesto aplikacije in doziranje cepiva: cepljenje se izvede po navodilih proizvajalca cepiva.
- Razkuževanje in uničevanje opreme: po opravljenem cepljenju je treba opremo za enkratno uporabo zapakirati v vrečko, katere zunanost je treba razkužiti pred odhodom iz obrata ter oddati v neškodljivo uničenje. Avtomatske dozatorje in drugo opremo (cevke in igle) je treba oprati in razkužiti pred odhodom iz obrata. Praviloma je treba pred ponovno uporabo avtomatske dozatorje, cevke in igle sterilizirati.
- Osebnostno razkuževanje: osebno razkuževanje mora biti temeljito, izvajati se mora pred vstopom v obrat in pred izstopom iz njega. Ves čas se je treba zavedati, da je lahko virus SIP prisoten tudi pri na videz zdravih živalih, ki jih cepimo.
- Že uporabljene stekleničke cepiva se ne sme uporabiti v drugem obratu, pač pa se prazne stekleničke in stekleničke s cepivom ter drugo embalažo razkuži, zapakira in vrne v oddelek za cepljenje.

12.4.6 Sum na SIP

Vsak veterinar, ki izvaja cepljenje in ugotovi znake, ki kažejo na SIP, mora takoj prekiniti cepljenje in to sporočiti vodji oddelka za cepljenje. Ta obvesti vodjo LSNB, ki poskrbi, da se izvedejo vsi potrebni ukrepi v skladu s Pravilnikom o SIP.

12.4.7 Odpornost in prikrita okužba

Zaščita živali nastopi 7. do 8. dan po cepljenju. Klinični znaki bolezni, ki so posledica okužbe živali v času, ko se še razvija odpornost proti virusu SIP, so lahko nejasni, zato je lahko razvoj bolezni različen. 14 dni po cepljenju niso dovoljeni premiki živali, razen direktno v klavnico. Klinične znake je pri cepljenih živalih težko zaznati in lahko ostanejo neopaženi. Lahko se zgodi, da prikrite okužbe lastniki in veterinarji ne prepoznajo in zato o njej ne poročajo.

Necepljene mlade živali pa so pri tem seveda za bolezen popolnoma dovzetna kontrola, zato je pri kliničnih pregledih teh živali potrebna posebna pozornost.

12.4.8 Sekundarni izbruhi

Sekundarni izbruhi so možni. Nekatere živali se lahko okužijo še preden se razvije odpornost, druge se ne odzovejo na cepljenje. Odziv na cepljenje je slab zlasti pri prašičih. Ocenjuje se, da je 8% govedi, 25% prašičev in do 45% ovac (odvisno od letnega časa) premladih za cepljenje. Odpornost, ki je posledica enkratnega cepljenja, ni tako visoka kot pri večkratnem cepljenju, zato lahko močna izpostavljenost povzroči razvoj klinične bolezni.

12.4.9 Ukrepi, ki veljajo znotraj in okrog območja cepljenja

V 52. do 57. členu Pravilnika o SIP so določeni ukrepi, ki veljajo znotraj in okrog območja cepljenja v naslednjih fazah:

- Faza 1, ki traja od začetka akcije cepljenja do 30 dneva po zaključku akcije cepljenja,
- Faza 2, ki traja od 30 dneva po zaključku akcije cepljenja do zaključka kliničnih pregledov oziroma seroloških preiskav in klasifikacije čred/obratov,
- Faza 3, ki traja od klasifikacije čred/gospodarstev, do povrnitve statusa države uradno proste SIP in infekcije v skladu z določili WOAH.

12.4.10 Povrnitev statusa države uradno proste SIP in infekcije

Država ali del države ponovno pridobi status uradno prosta SIP in infekcije z ali brez cepljenja v skladu s postopki iz 57. do 59. člena Pravilnika o SIP.

13 PRILOGE

13.1 SEZNAM OBMOČNIH URADOV UVHVVR

	NASLOV OU:	KONTAKTNI PODATKI:
1.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU LJUBLJANA Dunajska c. 22, 1000 Ljubljana	tel.: 01 234 45 50 fax: 01 420 45 70 e-pošta: ou-ljubljana.uvhvvr@gov.si
2.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU CELJE Kidričeva ulica 24a, 3000 Celje	tel.: 03 425 27 70 fax: 03 425 27 78 e-pošta: ou-celje.uvhvvr@gov.si
3.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU POSTOJNA Kolodvorska c. 5/a, 6230 Postojna	tel.: 05 721 15 50 fax: 05 721 15 68 e-pošta: ou-postojna.uvhvvr@gov.si
4.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU MARIBOR Tržaška cesta 53, 2000 Maribor	tel.: 02 238 00 00 fax: 02 238 00 10 e-pošta: ou-maribor.uvhvvr@gov.si
5.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU KRANJ Kranjska c. 16, 4202 Naklo	tel.: 04 231 93 00 fax: 04 231 93 16 e-pošta: ou-kranj.uvhvvr@gov.si
6.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU NOVO MESTO Defranceschijeva 1, 8000 Novo mesto	tel.: 07 393 42 25 fax: 07 393 42 40 e-pošta: ou-novomesto.uvhvvr@gov.si
7.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU NOVA GORICA Tolminskih puntarjev 4, 5000 Nova Gorica	tel.: 05 330 22 70 fax: 05 330 22 80 e-pošta: ou-novagorica.uvhvvr@gov.si
8.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU KOPER Piranska cesta 2, 6000 Koper	tel.: 05 663 45 00 fax: 05 663 45 04 e-pošta: ou-koper.uvhvvr@gov.si
9.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU MURSKA SOBOTA Kocljeva ulica 10, 9000 Murska Sobota	tel.: 02 521 43 40 fax: 02 521 43 50 e-pošta: ou-murskasobota.uvhvvr@gov.si
10.	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin OU PTUJ Miklošičeva cesta 5, 2250 Ptuj	tel.: 02 798 03 60 fax: 02 798 03 78 e-pošta: ou-ptuj.uvhvvr@gov.si

13.2 SEZNAM OBMOČNIH ENOT NVI

V tabeli so navedene območne enote NVI, v okviru katerih je organizirana VHS in dežurne telefonske številke VHS.

Enota NVI	Odgovorna oseba	Dežurni telefon
ENOTA LJUBLJANA ENOTA KRANJ	mag. Tomislav Paller	01 4779 353, 01 4779 150, 01 4779 828
ENOTA MARIBOR	Vasilij Cocianchic	02 4613 150
		02 7493 687
ENOTA CELJE	Danijela Vočanec	03 5451 031
ENOTA NOVO MESTO	mag. Tomislav Paller	07 3325 801
ENOTA NOVA GORICA	Urška Skerbiš	05 3383 701
ENOTA MURSKA SOBOTA	mag. Mojca Nushol	02 5321 471

13.3 KOTO – NASLOV IN TELEFONSKE ŠTEVILKE

KOTO lokacija Zalog, Agrokombinatska 80, Ljubljana

Odgovorne osebe:

- Gregor Podržaj, tehnični direktor 031 678 719
- Matija Demšar, direktor logistike 041 362 031
- Mario Mikša, koordinator logistike 031 362 873

Vozniki – manipulant:

- Dobravec Rok 041 953 827
- Hauptman Uroš 041 714 832

Vozila opremljena pod pogoji ADR:

- Tovorno vozilo MAN reg. št. LJ 53-PFV
- Priklopniki reg. št. LJ 94-PNL
 reg. št. LJ 96-PNL
 reg. št. LJ 97-PNL

13.4 REFERENČNI LABORATORIJ EU ZA SIP

Referenčni laboratorij Evropske unije za SIP:

Konzorcij ANSES & SCIENSANO, ki ga sestavljata:

- Laboratory for Animal Health of the Agency for Food, Environmental and Occupational Health and Safety (ANSES), Maisons-Alfort, France, in
- Laboratory for Exotic Viruses and Particular Diseases of the federal research centre Sciensano, Uccle, Belgium

13.5 ZEMLJEVID S PRIKAZOM OBMOČIJ UVHVVR IN NVI

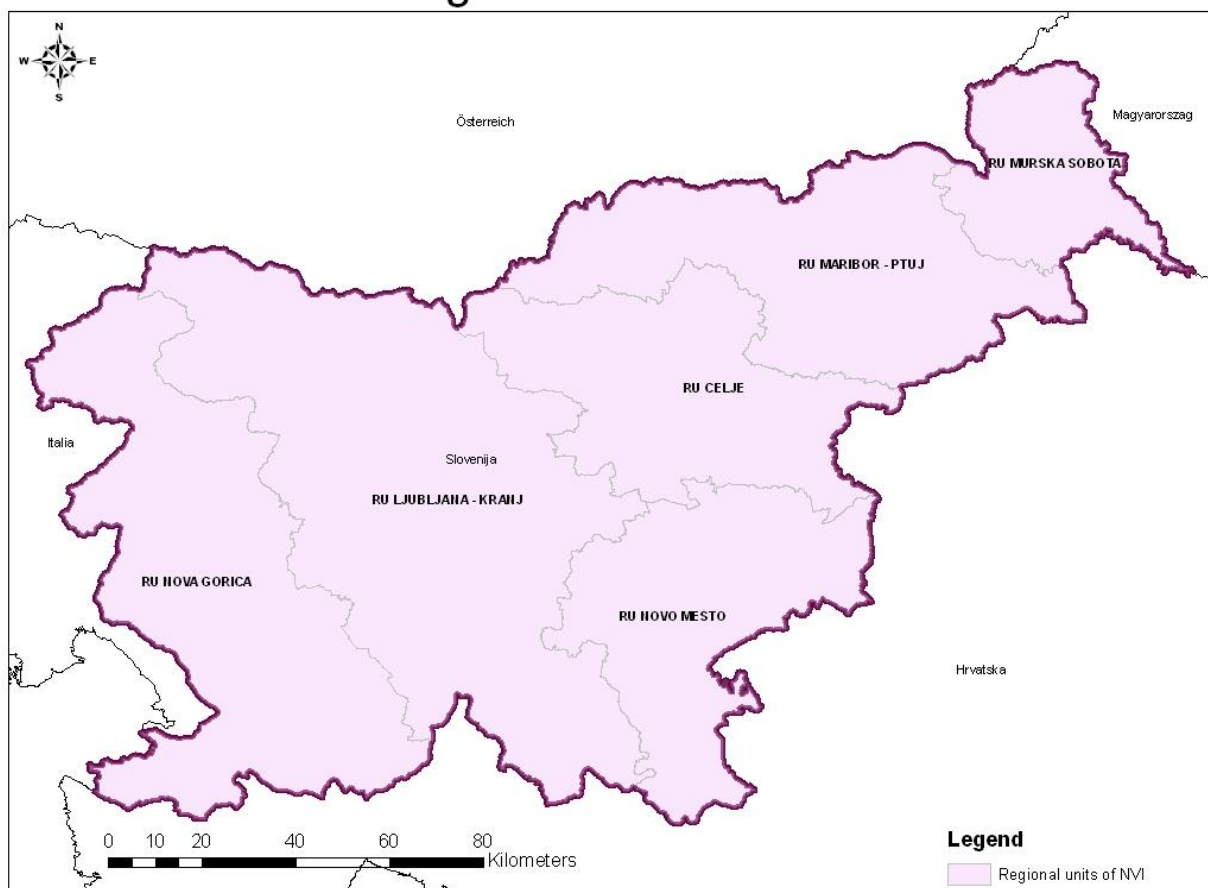
13.5.1 Območni uradi UVHVVR

Območni uradi:	Ljubljana	Novo mesto
	Postojna	Celje
	Nova Gorica	Maribor
	Koper	Murska Sobota
	Kranj	Ptuj

13.5.2 Območne enote NVI

Regional units of NVI

- NVI enota Ljubljana
- NVI enota Maribor – Ptuj
- NVI enota Nova Gorica
- NVI enota Kranj
- NVI enota Novo mesto
- NVI enota Murska Sobota
- NVI enota Celje

13.5.3 BIOVARNOST – postopek ob obisku obrata

Izbruhi bolezni v rejah živali lahko povzročijo veliko gospodarsko škodo in omejijo trgovanje z živalskimi proizvodi.

Biovarnost v reji živali je ključnega pomena za preprečevanje vnosa in širjenja bolezni v obratih. Gre za niz ukrepov in praks, ki zmanjšujejo tveganje okužb in zagotavljajo zdravje živali, varnost ljudi ter kakovost živalskih proizvodov. Biovarnost zajema ukrepe na ravni obrata, prevoza, veterinarske oskrbe in nenazadnje zakonodaje.

S temi ukrepi poskušajo rejci na najboljši mogoč način zaščititi svoje živali pred boleznimi, čeprav ničelnega tveganja ni mogoče doseči.

Zaradi preprečevanja širjenja bolezni morajo veterinarji, uradni veterinarji oziroma člani strokovne skupine pred vstopom in po izstopu iz sumljivega ali okuženega obrata izvesti naslednje ukrepe:

- a) Pred odhodom preverite, da sta čisti tako notranjost kakor zunanost vašega vozila. Iz vozila odstranite vso nepotrebno opremo.
- b) V vozilu določite 'čisto' in 'nečisto' območje – na primer, zadnji sedež je 'čisto območje', prtljažnik vozila pa 'nečisto območje'. Če sta v vašem vozilu obe območji v istem zračnem prostoru (enoprostorec ali terenec), naj bosta območji ločeni s ponjavo.
- c) Tako 'čisto' kot 'nečisto' območje prekrijte s plastično ponjavo za enkratno uporabo.
- d) Podobno prekrijte tudi sedeža voznika in sopotnika ter prostor za noge pred sedežema (za primer, da boste morali prevažati sopotnike v oddaljene dele obrata).
- e) Pred odhodom preverite, da je v vozilu zadostna zaloga opreme.

1. OSEBNA ZAŠČITA

Ker ste oblečeni v svoja običajna oblačila, si morate za vstop v obrat prek svojih oblačil nadeti še osebna zaščitna oblačila.

2. POSTOPEK ZA PRIHOD V OBRAT

- a) Vozilo parkirajte na ustreznem mestu (ob razkuževalni barieri) blizu vhoda v obrat. Ne zapeljite na dvorišče obrata!
- b) V obrat vzemite s seboj samo tisto, kar potrebujete za obisk – če nimate nikogar na zunanji strani obrata, in če boste morali po kakšno stvar nazaj v vozilo, boste za ta namen morali preobleči vsa zaščitna oblačila!
- c) Slecite vsa vrhnja oblačila (plašč, suknjič, jopa) in obdržite pri sebi le nujne predmete (v vozilu pustite ključe, denarnico, prstane itd.).
- d) Prek običajnih oblačil si nadenite zaščitna oblačila.
- e) Čisto plastično ponjavo razprostrite po tleh na ČISTEM MESTU na zunanji strani vhoda v obrat, za preoblečenje po zapustitvi obrata (obtežite s težkimi predmeti – kamni).
- f) Na tem mestu pustite tudi kontejner z zalogo vode in dovolj razkužila, vedro, krtačo, vreče za avtoklaviranje, druge čevlje in oblačila itd.
- g) Tik za vhodom v obrat (na strani obrata) pa postavite vedro, razkužilo, vodo (če ni na voljo v obratu) in zalogo čistih vreč za avtoklaviranje in vrvic za vreče, da boste lahko razkužili in spravili v vreče vse, kar morate odnesti s seboj iz obrata.

3. POSTOPEK ZA ODHOD IZ OBRATA

- a) Pomembno je, da iz obrata odnesete kar najmanj morebitno okuženih predmetov. Zato pustite vse, kar lahko, pri lastniku obrata za varno uničenje s sežigom, vendar ne skupaj z gospodinjskimi odpadki.
- b) Na notranji strani vhoda v obrat, kjer ste pustili vedro, razkužilo in vreče, razkužite vso opremo/predmete, ki jih morate odnesti s sabo iz obrata (v ta namen lahko uporabite 0,2-odstotno citronsko kislino).
- c) Ves potrošni material, ki ste ga uporabili v obratu, spravite v vrečo za avtoklaviranje in jo zavežite/zapečatite. Ostre predmete položite v posodo za shranjevanje ostrih predmetov, ki ste jo prinesli s seboj v obrat. Vreče in posodo za ostre predmete po možnosti pustite v obratu. Če to ni mogoče, temeljito razkužite zunanjo površino vreč in posode, preden jih iz obrata prenesete v 'čisto območje' na plastični ponjavi na tleh.
- d) Razkužite tudi zunanost vrečke s prenosnim telefonom.
- e) Prvo plast zaščitnih oblačil odstranite pri vhodu v obrat - na strani obrata – v naslednjem zaporedju: prevleke za čevlje, zunanje zaščitno oblačilo, obrazna maska, (zunanje) rokavice. Vse spravite v vrečo za avtoklaviranje, jo zavežite/zatesnite in pustite pri lastniku obrata za uničenje. Če to ni mogoče, temeljito razkužite zunanost vreče, preden jo iz obrata prenesete v 'čisto območje' na plastičnem pregrinjalu na tleh.
- f) Pojdite do 'čistega območja' na zunanji strani vhoda v obrat. V to območje prenesite samo očiščeno in razkuženo opremo. Temeljito razkužite svoja neprepustna zaščitna oblačila in gumijaste škornje (zlasti podplate škornjev) z obilo razkužila in krtačo.
- g) Sezujte očiščene gumijaste škornje in jih spravite v čisto, neprepustno plastično vrečo ter jo zatesnite.
- h) Slecite neprepustna zaščitna oblačila (vključno z neprepustnim pokrivalom/kapo) in jih namočite v razkužilo v vedru. Nato jih spravite v čisto, neprepustno vrečo ter jo zatesnite.
- i) Operite in razkužite si roke in obraz.
- j) Razkužite 'čisto območje' – plastično ponjavo na tleh. Spravite jo v vrečo za avtoklaviranje in jo zatesnite.
- k) Slecite preostala zaščitna oblačila (po možnosti preoblecite tudi osebna oblačila) in si obujte čevlje. Vsa slečena oblačila spravite v čisto vrečo za avtoklaviranje in jo zatesnite.
- l) Na koncu si spet operite in razkužite roke.
- m) Pojdite do vozila. Da ne okužite notranjosti vozila, ponovno preverite, da ste vse, kar ste s seboj odnesli iz obrata, varno spravili in zatesnili v neprepustnih plastičnih vrečah. Te vreče spravite v 'nečisto območje' vozila.
- n) Dogovorite se, da boste laboratorijske vzorce predali 'čisti' osebi na za to posebej določenem mestu (priporočljivo je, da se NE vračate v LSNB ali laboratorij, preden se ne oprhate in popolnoma preoblečete).
- o) Vso opremo za enkratno uporabo varno odstranite/uničite in dekontaminirajte zaščitna oblačila, po možnosti z avtoklaviranjem.
- p) Razkužite vozilo in drugo opremo.
- r) Dekontaminirajte osebna oblačila z avtoklaviranjem (30 minut pri 115°C), ki mu sledi pranje v pralnem stroju – vroče pranje (pranje pri 80(95)°C s standardnim detergentom).
- s) Temeljito se oprhajte in si zlasti temeljito operite nohte in lase.
- u) Vsaj 3 dni se izogibajte stiku z dovzetnimi živalmi.

13.6 SEZNAM OBRAZCEV IN OBVESTIL

- Epizootiološka poizvedba
- Listina o prevozu nevarnega blaga
- Obvestilo o odprtju Lokalnega središča za nadzor SIP
- Dnevno poročilo veterinarja o delu v okuženem obratu
- Poročilo strokovne skupine
- Obrazec o oceni škode
- Plakat: Vstop prepovedan
- Plakat: Pot zaprta
- Plakat: Zaščitno območje
- Plakat z osnovnimi informacijami o SIP
- Oprema za osebno zaščito in odvzem materiala
- Obrazec za izdajo opreme za cepljenje, ki ga izpolni izdajatelj opreme
- Dnevna evidenca izdaje in porabe cepiva, ki jo izpolni izdajatelj cepiva
- Dnevna evidenca opravljenih cepljenj, ki jo izpolni vodja oddelka za cepljenje
- Evidenca obiskanih gospodarstev in porabljenega cepiva, ki jo izpolni veterinar, ki cepi
- Dnevni povzetek opravljenih cepljenj, ki ga izpolni veterinar, ki cepi
- Spremni dokument za meso

13.6.1 Epizootiološka poizvedba

EPIZOOTIOLOŠKA POIZVEDBA

OU UVHVVR:

Uradni veterinar:

Bolezen:

Datum postavitve suma na bolezen:

Datum potrditve bolezni:

Ime in priimek ter naslov imetnika živali:

KMG-MID:

Velikost obrata (ha):

Kartografska referenca:

Po navodilu DSNB je bila predpisana zapora obrata dne _____.

Število in kategorizacija živali v obratu

	hlev 1	hlev 2	hlev 3	dvorišče	pašniki	drugo
biki						
pitanci						
krave						
telice						
teleta						
ovce/ovni						
koze/kozli						
plemenski prašiči						
prašiči						
kopitarji						
perutnina						
psi						
mačke						
drugo						

Število in kategorizacija okuženih živali v obratu

Hlev 1

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Hlev 2

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Hlev 3

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Pašnik

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Drugo

Vrsta	Dovzetnih	Okuženih	Poginulih	Usmrčenih	Zaklanih

Pri katerih živalih in kdaj so se pojavile prve bolezenske spremembe (opis)	
Vzorci so/niso bili poslani na Nacionalni veterinarski inštitut Kdaj in kdo jih je odvzel Kdaj in kdo jih je dostavil	
Ali poteka preko obrata javna pot, cesta, avtocesta, potok, reka, ipd. (opis)	
Ali se obrat nahaja ob cesti, reki, železnici, potoku, vodnem zajetju, ipd. (opis)	
OSEMENJEVANJE ŽIVALI Osemenjevanje — katera veterinarska ambulanta — ime in priimek osemenjevalca — izvor semena — kraji, kjer osemenjuje ista oseba — katere vrste živali	
NARAVNI PRIPUST — imena in številke plemenjakov — lastniki plemenjakov — plemenjaki se nahajajo	
MLEKO — dnevna količina — zbiranje (pot) — uporaba mleka (oddaja) — mlečni izdelki	

VODA Preskrba z vodo za živali, ljudi (opis)	
GNOJ, GNOJNICA IN GNOJEVKA (ustrezno obkroži) • način zbiranja (opis) 1. gnoj 2. gnojnica 3. gnojevka • način odstranjevanja (kdaj, kam, koliko, kako) 1. gnoj 2. gnojnica 3. gnojevka	
KRMA IN STELJA – katera vrsta krme/stelje se uporablja – kje je skladiščena (za vsako vrsto) – kje je bila pridelana – ali je bila pripeljana na zaščitno območje v zadnjih ____ dni (čas najdaljše inkubacije za bolezen), pred pojavom prvih kliničnih znakov bolezni – kdaj in koliko – s kakšnim prevoznim sredstvom – od kod – ali se je uporabila (za katere živali) – kje je skladiščena	
Način odstranjevanja gospodinjskih odpadkov	
Ali uporabljajo ODPADKE ali OSTANKE HRANE ZA KRMLJENJE? (za katere živali, izvor odpadkov/ostankov, prekuhavanje)	
OSEBE, KI OSKRBUJEJO ŽIVALI ime in priimek naslov dela, ki jih je/jih opravlja ime in priimek naslov dela, ki jih je/jih opravlja ime in priimek naslov dela, ki jih je/jih opravlja	
GIBANJE ŽIVALI Prihod – datum prevoza – vrsta in število živali, identifikacijska številka živali – številke zdravstvenih spričeval – prevozno sredstvo, voznik prevoznega sredstva – od kod so bile živali prepeljane Odhod – datum prevoza – vrsta in število živali, identifikacijska številka živali	

– številke zdravstvenih spričeval – prevozno sredstvo, voznik prevoznega sredstva – kam so bile živali prepeljane (opis vseh premikov živali v času ____ dni (najdaljša inkubacijska doba za bolezen) pred pojavom prvih kliničnih znakov bolezni)	
GIBANJE LJUDI v obrat – datum – namen obiska – ime in priimek osebe, naslov – stik z živalmi – način prihoda – datum – namen obiska – ime in priimek osebe, naslov – stik z živalmi – način prihoda – datum – namen obiska – ime in priimek osebe, naslov – stik z živalmi – način prihoda iz obrata – ime osebe – obisk sejma, razstave,(kje in kdaj) – obisk drugega obrata (katerega in kdaj) – stik z živalmi – način odhoda – ime osebe – obisk sejma, razstave,(kje in kdaj) – obisk drugega obrata (katerega in kdaj) – stik z živalmi – način odhoda – ime osebe – obisk sejma, razstave,(kje in kdaj) – obisk drugega obrata (katerega in kdaj) – stik z živalmi – način odhoda	
PREDMETI, ORODJA, STROJI IN NAPRAVE, s katerimi bi se lahko prenesla okužba in so bili: – odpeljani/odneseni – pripeljani/prineseni (kateri, kdaj, prevozno sredstvo, kam, kdo ...)	
ŽVILA ŽIVALSKEGA IZVORA, s katerimi bi se lahko prenesla okužba in so bili: – odpeljani/odneseni – pripeljani/prineseni (kateri, kdaj, prevozno sredstvo, kam, kdo ...)	

13.6.2 Listina o prevozu nevarnega blaga

LISTINA O PREVOZU NEVARNEGA BLAGA Vrsta nevarnega blaga: 2900 kužna snov (trupla živali/živalski odpadki), nevarna samo za živali, namenjena za predelavo/uničenje. Razred št. 6,2 Številka 3° črka: b ADR		
POŠILJATELJ: Tel. št.: Fax št.: Potek prevoza JE / NI določen: Postanki med prevozom SO / NISO dovoljeni Vrata tovornega prostora SO / NISO zapečatena.	PREVOZNIK: a) VHS b) KOTO Enota: Naslov: Tel. št.: Fax št.: Voznik: Reg. št. vozila: Datum odhoda: Ura odhoda: Podpis voznika:	PREJEMNIK: Organizacija..... Naslov..... Tel. št.: Fax št.: Datum: Ura sprejema:..... Podpis prejemnika:.....
TRUPLA ŽIVALI / ODPADKI ZA PREDELAVO/UNIČENJE (po Direktivi Sveta (ES) št. 90/667/EU)		
Nevarne snovi po členih 2 in 3 Direktive 90/667/EU, ki lahko ogrozijo zdravje živali	Tovor: (npr. ____ kosov/kg trupel) Mesto natovarjanja: »Trupla živali / odpadki so okuženi z virusom slinavke in parkljevke, ki je nevaren živalim (2900, n.d.n. 6,2 3° (b), ADR)	
V SKLADU Z ZAKONOM O PREVOZU NEVARNEGA BLAGA (ZPNB, Ur. list RS št. 79/99) in OBRAZCA ADR ŠT. 2002 (9) POŠILJATELJ IZJAVLJA:		
– da se tovor sme prevažati po cesti.		
– da so izpolnjeni pogoji po določbah ADR.		
– da so izpolnjene dolžnosti pošiljatelja po čl. 12 ZPNB.		
– da je bila vozniku pri natovarjanju nudena pomoč.		
OPOZORILO: Vozilo po raztovarjanju obvezno temeljito razkužiti !!!		
Datum:	Žig	Podpis pošiljatelja

13.6.3 Obvestilo o odprtju LSNB

Datum:

Številka:

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin izdaja zaradi pojava slinavke in parkljevke v državi naslednje

JAVNO OBVESTILO O ODPRTJU LOKALNEGA SREDIŠČA ZA NADZOR SLINAVKE IN PARKLJEVKE

Zaradi izbruha slinavke in parkljevke v _____ je
Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin odprla lokalno središče za nadzor
bolezni v _____, tel. št. _____, vodja
središča _____.

Na tem naslovu je mogoče dobiti vse informacije glede ukrepov, omejitev prometa z živimi živalmi in proizvodi ter vse ostale morebitne podatke v zvezi s slinavko in parkljevko. Na vpogled so tudi zemljevidi območij, za katere veljajo omejitve.

Podpis in žig uradnega veterinarja:

13.6.4 Dnevno poročilo o opravljenem delu v okuženem obratu

Datum:

Številka:

DNEVNO POROČILO O OPRAVLJENEM DELU V OKUŽENEM OBRATU

Naslov obrata:

Lastnik in koda obrata:

1. USMRTITEV ŽIVALI

Izvajalec	Št. delavcev	Čas prihoda	Čas odhoda

2. UNIČEVANJE TRUPEL

Ime izvajalca:

Št. delavcev	Čas prihoda	Čas odhoda	Ure dela	Opombe

Tip stroja	Ure dela	Ure mirovanja	Opombe

3. RAZKUŽEVANJE

Ime izvajalca:

Št. delavcev	Čas prihoda	Čas odhoda	Ure dela	Opombe

Tip stroja	Ure dela	Ure mirovanja	Opombe

4. PREJETI MATERIALI (priložijo se dobavnice)

5. **SPLOŠNE PRIPOMBE** (Vključno s št. ljudi in podatki o opremi, ki jih priskrbi lastnik obrata ter škodo, ki nastane pri izvajanju ukrepov)

Podpis:

13.6.5 Poročilo strokovne skupine

POROČILO STROKOVNE SKUPINE

Datum:..... Čas začetka aktivnosti:..... Čas zaključka:.....

Vodja skupine:

Člani na terenu:.....

Strokovna in tehnična pomoč skupini:

.....

Zap. št.	Obiskani obrati (imetnik, naslov)	Sum potrjen/sum ovržen	Epizootiološka poizvedba da/ne	Število odvzetih vzorcev	Vrsta vzorcev

Transport vzorcev:.....

Laboratorij:.....

Ukrepi:.....

.....

Opombe:.....

.....

Podpis vodje skupine:

Priloge: - kopije epizootioloških poizvedb

13.6.6 Zapisnik o ogledu in oceni škode

ZAPISNIK O OGLEDU IN OCENI ŠKODE NA ŽIVALIH TER OPREMI IN PROIZVODIH

DEL 1

1. BOLEZEN _____

2. DATUM POTRDITVE BOLEZNI _____

3. IMETNIK ŽIVALI _____

4. NASLOV IMETNIKA ŽIVALI IN OBČINA _____

5. KMG-MID _____

6. CENITEV OPRAVLJENA NA OSNOVI ODLOČBE URADNEGA VETERINARJA ŠT. _____

Vrsta in kategorija živali	Starost živali	Usmrčeno št. živali	Povprečna teža (v kg)	Zaklano št. živali	Cena €/kg	Ocena vrednosti (€)	Opombe
SKUPAJ							

DEL 2

Oprema, proizvodi	Uničeno št. kosov/količina	Cena v €	Škoda v €	Opombe
SKUPAJ				

OPOMBE

[illegible]

DATUM OCENE ŠKODE _____

Cenilec

Oškodovanec

POZOR!

Slinavka in parkljevka

Okužen obrat

**VSTOP
PREPOVEDAN!**

Pozor!

Slinavka in parkljevka

POT

ZAPRTA!

Pozor!

Slinavka in parkljevka

ZAŠČITNO OBMOČJE

**Območje, na katerem so uvedeni
določeni ukrepi zaradi pojava
bolezni**

Slinavka in parkljevka

Na vašem območju se je pojavila izjemno nevarna bolezen živali - slinavka in parkljevka.

Slinavka in parkljevka je hudo nalezljiva bolezen domačih in divjih parkljarjev (govedo, drobnica, prašiči, srnjad, jelenjad, divji prašiči). Ljudje ne zbolijo. Povzročitelj slinavke in parkljevke je virus. Bolezen večinoma ni smrtna za živali, je pa izjemno nalezljiva in povzroča gospodarsko škodo neskončnih razsežnosti. Prenaša se z obolelimi živalmi, prenašajo pa jo tudi ljudje in za bolezen nedovzetne živali; prenaša se z onesnaženimi predmeti, opremo, prevoznimi sredstvi in celo z vetrom. Zaradi navedenega država uporablja najstrožji način zatiranja te bolezni, kjer je poglobitni ukrep takojšnja usmrnitev vseh parkljarjev v obratu, kjer se je bolezen pojavila in neškodljivo uničenje trupel. Stroške zatiranja bolezni krije proračun Republike Slovenije. V času zatiranja in izkoreninjenja bolezni na vašem območju se držite naslednjih splošnih navodil:

- Vsi parkljarji v vašem obratu morajo biti zaprti v hleve, staje in ograjene prostore.
- Psi in mačke morajo biti privezani oziroma zaprti.
- Parkljarjev ne smete prevažati s cestnimi prevoznimi sredstvi ali goniti na pašo po zaščitnem in ogroženem območju.
- Osemenjevanje živali se za določen čas prekine.
- Meso in mesne proizvode je prepovedano odvažati z zaščitnega območja.
- Gibanje ljudi v vaš obrat in iz njega čimbolj omejite ter pri tem strogo izvajajte vse priporočene ukrepe.
- Upoštevajte predpisana določila uradnega veterinarja.

Za vse natančnejše informacije se nemudoma obrnite na lokalno središče za nadzor bolezni (naslov je objavljen na posebnem obvestilu).

Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

13.6.11 Oprema

Oprema za obisk obratov in odvzem vzorcev:

A: Osebna oprema	B: Oprema za odvzem vzorcev
zaščitni kombinezon iz blaga	epruvete s transportnim gojiščem za virus
zaščitni kombinezon za enkratno uporabo	epruvete za kri
zaščitna vodotesna obleka, odporna na kemikalije	brizge in igle za odvzem krvi (različne)
par gumijastih škornjev	sredstvo za evtanazijo (T61)
prevleke za čevlje	škarje
maske za enkratno uporabo	pincete
rokavice za enkratno uporabo	nož
PVC vrečka (100 litrov) za shranjevanje obleke in škornjev ter vrvice	hladilna torba s hladilnimi vložki
plastična ponjava (2x)	Posoda za shranjevanje ostrih predmetov
	plastične posode za shranjevanje vzorcev
	razkužilo
	papirnate brisače
	pisalni pribor
	vedro (3x)
	krtača
	posoda za vodo (polna)
	vreča za avtoklavliranja
	mobilni telefon (napolnjen)
	vrečka za mobilni telefon

13.6.12 Evidenca izdaje in porabe cepiva

Datum:

SLINAVKA IN PARKLJEVKA DNEVNA EVIDENCA IZDAJE IN PORABE CEPIVA

Lokalno središče za nadzor bolezni:

Oddelek za cepljenje:

Izdal:

CEPIVO (ime, serijska številka, datum uporabnosti):

Prevzemnik cepiva	Izdano cepivo/steklenic	Vrnjeno cepivo/steklenic	Porabljeno cepivo/steklenic

Podpis uradnega veterinarja:

13.6.13 Dnevna evidenca opravljenih cepljenj

Datum:

SLINAVKA IN PARKLJEVKA

DNEVNA EVIDENCA SKUPNEGA ŠTEVILA CEPLJENJ

Lokalno središče za nadzor bolezni:

Oddelek za cepljenje:

Veterinar:

Zap. št.	Ime in priimek imetnika	G-MID	Število živali glede na vrsto v obratu	Število cepljenih živali glede na vrsto v obratu

Podpis:

13.6.14 Pregled obiskanih obratov

Zap. št. obiska:

Datum:

ZAPISNIK O OPRAVLJENEM DELU V OBRATU

Spodaj podpisani doktor veterinarske medicine sem danes obiskal obrat
last:

.....

naslov obrata:

Zaradi preprečevanja širjenja slinavke in parkljevke sem / nisem (ustrezno obkroži) cepil
živali, navedene v tem zapisniku.

1.) ŠTEVILO ŽIVALI V OBRATU

Število dovzetnih živali po vrstah:

Število ostalih živali (navedi katere):

2.) ŠTEVILO ŽIVALI NA DRUGI LOKACIJI (katere živali in naslov lokacije):

3.) KLINIČNI PREGLED DOVZETNIH ŽIVALI

Vrsta živali	Število živali v obratu	Število živali s kliničnimi znaki bolezni	Število živali brez kliničnih znakov bolezni

4.) ŠTEVILO CEPLJENIH ŽIVALI V OBRATU:

5.) ŠTEVILO NECEPLJENIH ŽIVALI V OBRATU:

6.) PORABLJENA KOLIČINA CEPIVA V OBRATU:

Podpis imetnika:

Podpis veterinarja:

13.6.15 Dnevni povzetek cepljenj

Datum:

SLINAVKA IN PARKLJEVKA DNEVNI POVZETEK OSEBE, KI CEPI

IME IN PRIIMEK:

CEPIVO (ime, serijska številka, datum uporabnosti):

Zap. št. obrata (po zaporedju obiskov)	Porabljeno število odmerkov/količina (ml)	Število cepljenih živali	Opombe
SKUPAJ			

Vrnjena prazna embalaža (število steklenic):

Vrnjeno cepiva (število steklenic in količina v ml):

Podpis:

13.7 SPREMNI DOKUMENT ZA MESO

GLAVA

SPREMNI DOKUMENT ZA MESO, NAMENJENO V USPOSABLJANJE

I. IDENTIFIKACIJA IN POREKLO ŽIVALI

Vrsta živali: _____

Naslov obrata oziroma imetnika živali _____

II. IDENTIFIKACIJA IN IZVOR SUROVINE

Vrsta mesa in datum klanja: _____

Vrsta embalaže in število embalažnih enot: _____

Neto teža (kg): _____

Naslov in številka odobrene klavnice: _____

III. NAMEMBNI KRAJ SUROVIN

Naslov in številka odobrenega predelovalnega obrata: _____

Reg. številka vozila _____

Številka plombe UVHVVR: _____

IV. ZAHTEVAN POSTOPEK OBDELAVE – USPOSABLJANJA MESA*

- ☐ Toplotna obdelava v hermetično zaprtih posodah, pri katerih vrednost F_0 doseže 3,00 ali več. F_0 je izračunana vrednost uničenja bakterijskih spor. Vrednost F_0 višja od 3,0 pomeni, da je najhladnejša točka mesa v postopku obdelave segreta do te mere, da se doseže enak učinek kot temperatura 121 °C/3 minute s trenutnim gretjem in hlajenjem.
- ☐ Toplotna obdelava pri najmanj 70 °C v središču kosa mesa.
- ☐ Toplotna obdelava pri najmanj 80 °C v središču kosa mesa.
- ☐ Drugo (navedi): _____

* Označi zahtevano metodo usposabljanja mesa

Datum:

Žig in podpis uradnega veterinarja: